

รหัสโครงการ 2557A15662001

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ประจำปีงบประมาณ 2557

ความผันแปรในลักษณะปรากฏและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของ

ข้าวเหนียวดำมีสีพันธุ์พื้นบ้านสายพันธุ์ดีเด่นภาคใต้:

ข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ໄผ่และข้าวเหนียวดำหมอ

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

จักรกฤษ อันนันตศรัณย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัย
ในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

รายงานจากการศึกษางานวิจัยเรื่อง “ความผันแปรในลักษณะปรากฏและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของข้าวเหนียวดำเนินสีพันธุ์พื้นบ้านสายพันธุ์เด่นภาคใต้: ข้าวเหนียวดำซือไม้ไผ่และข้าวเหนียวดำหม้อ” สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ของหน่วยงานและบุคคลหลายท่าน ซึ่งผู้มีพระคุณท่านแรกที่ผู้ศึกษาได้รับขอบเขตพระราชทาน คือ คุณสำเริง แซ่ตัน ที่เป็นทั้งผู้ร่วมวิจัยและที่ปรึกษามีความชำนาญเกี่ยวกับข้าวพื้นเมืองในภาคใต้ที่อนุเคราะห์ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และเป็นผู้ประสานงานอำนวยความสะดวกในการขอใช้พื้นที่แปลงทดลอง

ขอขอบพระคุณศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง ที่อนุเคราะห์ อำนวยความสะดวกพื้นที่ในการวิจัยภาคสนาม

ขอขอบพระคุณชุมชนที่ช่วยเหลือในการทดลองภาคสนาม ประสานงานกลุ่มชุมชนและจัดเตรียมสายพันธุ์ข้าวเพื่อการศึกษา และรายงานความคืบหน้าเรื่อยมาทั้งในและนอกช่วงระยะเวลาทำการ

ขอขอบคุณคณะกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาที่เอื้อเพื่อสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับทำวิจัยทั้งในส่วนของห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชและสถานีปฏิบัติการพืชไร่

ขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยที่ช่วยดำเนินงานและเก็บผลการทดลองได้ตามแผนการทดลองที่วางไว้ และที่สำคัญที่สุด ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ให้โอกาสคณาจารย์ทำวิจัยได้มีโอกาสทำงานชิ้นนี้เสร็จสมบูรณ์ ด้วยงานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณประจำปี 2557 เป็นทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ท้ายที่สุดขอขอบคุณบุคลากรภายในและนอกคณาจารย์ทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวไว้ ณ ที่นี่

นาย จักรกริช อนันตศรีณย์

คณบดีคณะโภคโนโลยีการเกษตร

พฤษจิกายน 2559

เลข บัญชี.....	1139987
วันที่.....	๙ ๘.๘. ๒๕๖๑
ตรวจสอบ.....	๑
ตรวจสอบ.....	633.1836
๔๑๑๑	

ความผันแปรในลักษณะปรากวัตถุและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของข้าวเหนียวดำมีสีพันธุ์พื้นบ้านสายพันธุ์ดีเด่นภาคใต้: ข้าวเหนียวดำซ้อไม่ไฟและข้าวเหนียวดำหมอ

จักรกริช อนันตศรัณย์^{1*}, สำเริง แซตัน² และขวัญใจ คงภักดี²

^{1*}คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ²ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง อ. เมือง จ. พัทลุง

บทคัดย่อ

ความผันแปรในลักษณะปรากวัตถุของข้าวพื้นเมืองตามธรรมชาติเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความหลากหลายของสายพันธุ์ข้าว การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชจึงเป็นเทคนิคหนึ่งในการเก็บรักษาสายพันธุ์เพื่อป้องกันการกลایพันธุ์ หรือเนื่องจากน้ำให้เกิดกลัยพันธุ์ได้ การวิจัยนี้จึงศึกษาการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อและตรวจสอบความผันแปรของลักษณะปรากวัตถุที่เกิดขึ้นลงตามธรรมชาติและในหลอดทดลองของข้าวเหนียวดำมีสีพันธุ์พื้นบ้านสายพันธุ์ดีเด่นภาคใต้ 2 ชนิด คือ ข้าวเหนียวดำซ้อไม่ไฟและข้าวเหนียวดำหมอ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าว เริ่มจากนำเมล็ดสองพันธุ์ข้าวทำให้ปลดอเข้าด้วยแอลกอฮอล์ 95% และโซเดียมไฮโปคลอไรด์ ความเข้มข้น 1% และ 0.5% อย่างละ 10 นาที ตามลำดับ และปอกเปลือกข้าวออก แล้วเลี้ยงในอาหารสูตร สูตร LS (Linsmaier and Skoog, 1965) ที่เติม 2,4-D 1-2 มิลลิกรัมต่อลิตร ระยะเวลา 4 สัปดาห์ จะได้แคลลัสแล้ว ย้ายลงอาหารสูตร LS ที่ไม่เติมสารควบคุมการเจริญเติบโต ระยะเวลา 4 สัปดาห์ แคลลัสจะพัฒนาอวัยวะใหม่ คือ ราก (>70%) และยอด (<25%) การซักนำให้เกิดอวัยวะใหม่และอิมบริโอใหม่จากแคลลัสโดยย้ายเลี้ยง แคลลัสลงในอาหารสูตร MS (Murashige & Skoog, 1962) ที่เติม kinetin 2 มิลลิกรัมต่อลิตร ร่วมกับ NAA 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตร แคลลัสมีการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นและอัตราการเกิดอวัยวะใหม่มากขึ้น แต่มีการอิมบริโอใหม่จากแคลลัสพบได้น้อยและถึงแม้มีการปรับสภาพแวดล้อม เช่น การลดความชื้นเนื้อเยื่อแคลลัสไม่ส่งผลกระตุ้นการเกิดอวัยวะใหม่หรืออิมบริโอได้ ส่วนการซักนำอวัยวะใหม่โดยตรงจากต้นจากต้นอ่อนจากเมล็ดข้าว จะเกิดยอดใหม่จำนวนมากได้ดีในอาหารสูตร MS ที่เติม TDZ ความเข้มข้น 0.1-0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร ชั้นส่วนพืชเกิดยอดจำนวนมาก รากสั้น หลังจากนั้นตัดแบ่งยอดลงในอาหารสูตร MS ร่วมกับ NAA 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตร เพื่อซักนำให้เป็นต้นข้าวที่สมบูรณ์ อนุบาลัยเลี้ยงลงในบ่อทดลอง ณ สถานีพืชไร่ จนต้นข้าวอกร่วงต้นข้าวทั้งสองพันธุ์ที่ได้ทั้งหมดไม่มีความผันแปรในลักษณะปรากวัตถุ เมื่อเทียบกับต้นข้าวที่ปลูกในแปลงนาสาธิต ณ ศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง ข้าวทั้งสองสายพันธุ์พบต้นที่มีความผันแปรปรากวัตถุ ข้าวเหนียวดำซ้อไม่ไฟมีความผันแปรในลักษณะปรากวัตถุ 1 กอข้าว คือ ต้นข้าวอกรวงเร็วกว่าปกติ น้ำหนักของเมล็ดข้าวและรวงเล็กลง ส่วนข้าวเหนียวดำหมอมีความผันแปรในลักษณะปรากวัตถุ 3 กอข้าว ซึ่งความผันแปรที่ปรากวัตถุ คือ ขนาดของเมล็ดข้าว สีสันฐานของเปลือกข้าวและสีของเนื้อข้าวเปลี่ยน โดยอัตราส่วนต้นที่มีความผันแปรในลักษณะปรากวัตถุทั้งสองพันธุ์ มีน้อยกว่า 1% แสดงให้เห็นว่า ความผันแปรในลักษณะปรากวัตถุของข้าวทั้งสองมีค่าต่ำในธรรมชาติ เมื่อทำเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวจึงสามารถรักษาพันธุกรรมได้ดีทั้งพันธุ์แท้และพันธุ์ที่กลایจากธรรมชาติ และยังเป็นเทคนิคหนึ่งที่สามารถใช้ในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวพื้นเมืองได้ต่อไป

คำสำคัญ : ข้าวเหนียวดำหมอ, ข้าวเหนียวดำซ้อไม่ไฟ การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าว, ความผันแปรในลักษณะปรากวัตถุของข้าว

Phenotypic variation and *in vitro* Oryza sativa var. glutinosa of Local outstanding colored glutinous rice cultivars in southern: “Cho Mai Phai Black Rice” and “Mo Black Rice”.

Jackrit Anantasaran¹, Somreang Saeton², Kwanjai Kachaphukdee²

¹Agricultural Technology faculty, Songkhla Rajabhat University, Songkla

²Phatthalung Rice Research Center, Phatthalung

Abstracts

Natural phenotypic variation of local rice is a cause of rice diversity. *In vitro* culture is a type of genetic-preservation technique to protect mutation or induce mutation. This research proposes are evaluated *in vitro* technique and observed *in vitro* and *ex vitro* phenotypic variation of *Oryza sativa* var. *glutinosa* of Local outstanding colored glutinous rice cultivars in southern: “Cho Mai Phai Black Rice” and “Mo Black Rice”. The first step is sterilization of two rice seeds by soak with Ethyl alcohol 95% and sterile by Sodium hypochlorite 1% and 0.5% 10 min., respectively with peel seed coat. Next, seeds were cultured on LS (Linsmaier and Skoog, 1965) + 1-2 mg. /l 2, 4-D for 4 weeks. Callus was observed and then sub-cultured to free MS medium about 4 weeks. Organs were induced on callus: roots (70%) shoots (<25%). Indirect organogenesis and embryogenesis was investigated by MS (Murashige & Skoog, 1962) medium + 2 mg. /l kinetin + 0.5 mg. /l NAA. The growth of callus increased and indirect organogenesis were increased but indirect embryogenesis was rarely observed. Even though, the environment of induction was changed such as dehydration. There wasn't affected to indirect organogenesis and embryogenesis. Direct organogenesis was observed from rice seedling, cultured on MS medium + 0.1-0.2 mg. /l TDZ. There were multiple shoots, short roots on explants. After healthy rice explants was cultured on MS + 0.5 mg. /l NAA, they were incubated and *ex vitro* cultured in cement pond at farm crop station. No mutant rice was observed until its grains were produced. Compare with natural rice culture, There are phenotypic variation of two rice cultivars. A mutant of Cho Mai Phai Black Rice was observed. A period time of grains was early whereas Mo Black Rice had 3 mutants. Characteristic of phenotypic variation is size of seeds, color, morphology of seed coat and grains. The ratio of phenotypic variation was less 1% therefore natural of phenotypic variation was very low. Tissue culture technique appropriate to genetic preservation both wild type and mutants from field selection. And this technique can induce new variation of local rice.

Keywords: *Oryza sativa*, Cho Mai Phai black rice, Mo black rice, rice's tissue culture, phenotypic variation

สารบัญเรื่อง

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ญ
สารบัญเรื่อง	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
คำย่อที่ใช้ในงานวิจัย	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศที่เกี่ยวข้อง	3
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	6
บทที่ 4 ผลการทดลอง	11
บทที่ 5 วิเคราะห์ผล	40
บทที่ 6 สรุปผล	45
เอกสารอ้างอิง	46
ภาคผนวก	49

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. สูตรอาหาร MS ที่มีชนิดของสารควบคุมการเจริญเติบโตประเภทออกซินและ ไซโตโคนินต่างๆ ที่ใช้ชักนำให้เกิดอวัยวะใหม่จากแคลลัส	8
2. สูตรอาหารสูตร MS ที่เติมออกซินและไซโตโคนินเลี้ยงในสภาพปกติและลดความชื้น สำหรับชักนำให้เกิดอวัยวะใหม่จากแคลลัส	8
3. สูตรอาหาร MS ที่เติมออกซินและไซโตโคนินระดับความเข้มข้นต่างๆ สำหรับชักนำให้ เกิดอวัยวะใหม่จากเนื้อเยื่อข้าว	9
4. การชักนำให้เกิดแคลลัสข้าวเหนียวพันธุ์หมอดำและซ้อไม้ไผ่ในอาหารสูตร LS ที่เติม 2, 4-D ความเข้มข้นต่างๆ ระยะเวลา 2 สัปดาห์	13
5. การชักนำให้เกิดแคลลัสข้าวเหนียวพันธุ์หมอดำและซ้อไม้ไผ่ในอาหารสูตร LS ที่เติม 2, 4-D ระยะเวลา 4 สัปดาห์	14
6. ผลสารควบคุมการเจริญเติบโตชนิดต่างๆ การเจริญเติบโตของแคลลัสข้าวและ การเกิดอวัยวะใหม่	20
7. การเจริญเติบโตของแคลลัสข้าวเหนียวดำหมอที่เลี้ยงด้วยวิธีการปกติและ ลดความชื้นในสูตรอาหารต่างๆ หลังจากเลี้ยงเป็นระยะเวลา 30 วัน	22
8. การเจริญเติบโตของแคลลัสข้าวเหนียวดำซ้อไม้ไผ่ที่เลี้ยงด้วยวิธีการปกติและ ลดความชื้นในสูตรอาหารต่างๆ หลังจากเลี้ยงเป็นระยะเวลา 30 วัน	23
9. การเจริญเติบโตของข้าวเหนียวพันธุ์ดำหมอในอาหารสูตรต่างๆ หลังเลี้ยง ระยะเวลา 30 วัน	27
10. การเจริญเติบโตของข้าวเหนียวพันธุ์ซ้อไม้ไผ่ในอาหารสูตรต่างๆหลังเลี้ยง ระยะเวลา 30 วัน	27
11. ผลของระดับความเข้มข้นของ TDZ ต่อการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำหมอ ระยะเวลา 1 เดือน	30
12. ผลของระดับความเข้มข้นของ TDZ ต่อการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำซ้อไม้ไผ่ ระยะเวลา 1 เดือน	30
13. เปรียบเทียบลักษณะของข้าวเหนียวดำหมอและซ้อไม้ไผ่พันธุ์พื้นเมืองและกล้ายพันธุ์	37

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. ขั้นตอนการฟอกขาวเชื้อเมล็ดข้าว 1) คัดเมล็ดจากรวง 2) เมล็ดข้าวที่ผ่านการแข็งแอลกอฮอล์ 3) เมล็ดข้าวที่ผ่านการฟอกขาวเชื้อตัว NaOCl 20% และ 10% ตามลำดับ 4) เมล็ดข้าวที่พร้อมย้ายเลี้ยง	12
2. แคลลัสของข้าวเหนียวดำหมอยื่นย้ายเลี้ยงจากสูตร LS + 2,4-D (1-4 mg/l) (แควที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2,4-D 0-4 mg/l (คอลัมน์ที่ 1-5) เป็นเวลา 4 สัปดาห์	17
3. แคลลัสของข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้ย้ายเลี้ยงจากสูตร LS + 2,4-D (1-4 mg/l) (แควที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2,4-D 0-4 mg/l (คอลัมน์ที่ 1-5) เป็นเวลา 4 สัปดาห์	18
4. น้ำหนักของแคลลัสของข้าวเหนียวดำหมอยื่นย้ายเลี้ยงจากสูตร LS + 2, 4-D (1-4 mg/l) (เส้นที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2, 4-D 0-4 mg/l (ค่าแกนนอน) เป็นเวลา 4 สัปดาห์	19
5. เปอร์เซ็นต์การเกิดรากของแคลลัสข้าวเหนียวดำหมอยื่นย้ายเลี้ยงจากสูตร LS + 2, 4-D 1-4 mg/l (เส้นที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2, 4-D 0-4 mg/l (ค่าแกนนอน) เป็นเวลา 4 สัปดาห์	19
6. เปอร์เซ็นต์การเกิดยอดของแคลลัสข้าวเหนียวดำหมอยื่นย้ายเลี้ยงจากสูตร LS + 2,4-D 1-4 mg/l (เส้นที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2,4-D 0-4 mg/l (ค่าแกนนอน) เป็นเวลา 4 สัปดาห์	19
7. พัฒนาการเกิดรากและยอดใหม่จากเนื้อเยื่อแคลลัสของข้าวเหนียวดำหมอยื่นย้ายตามลำดับ	24
8. พัฒนาการเกิดรากและยอดใหม่จากเนื้อเยื่อแคลลัสของข้าวเหนียวซึ่งไม่ได้ตามลำดับ	24
9. การเกิดรากและยอดขนาดเล็กจำนวนมากบนแคลลัสข้าวเหนียวซึ่งไม่ได้	25
10. การเกิดเฉพาะรากบนแคลลัส (ก) และยอดจำนวนมาก (ข) ของข้าวเหนียวซึ่งไม่ได้	25
11. การเกิดเอ็มบริโอ (ลูกศร) จากเนื้อเยื่อแคลลัส (ก) และพัฒนาของเอ็มบริโอ (ข) ของข้าวเหนียวซึ่งไม่ได้	26
12. การเจริญเติบโตของข้าวเหนียวพันธุ์ดำหมอยื่น (บบ) และซื้อไม่ได้ (ล่าง) ในอาหารสูตร MS (1), MS+NAA 0.5 mg/l (2), MS+BA 1 mg/l (3), MS+BA 1 mg/l+NAA 0.5 mg/l (4), MS+TDZ 0.1 mg/l (5), MS+TDZ 0.1 mg/l+NAA 0.5 mg/l (6) ตามลำดับ	28
13. ผลของ TDZ ความเข้มข้นต่างๆ ต่อการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำหมอยื่น (ก) และซื้อไม่ได้ (ข) ระยะเวลา 1 เดือน จากการย้ายเลี้ยงครั้งที่ 1	31

14. ผลของ TDZ ความเข้มข้นต่างๆ ต่อการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำหมอ (ก) และ ช่อไม้ไผ่ (ข) ระยะเวลา 1 เดือน หลังจากย้ายเลี้ยงจำนวน 3 ครั้ง	32
15. ข้าวเหนียวดำหมอและข้าวเหนียวช่อไม้ไผ่ที่เจริญเติบโตในนาทดลอง ณ ศูนย์พันธุ์ข้าว จ. พัทลุงประจำปี 2557	34
16. วงข้าวเหนียวดำหมอพันธุ์พื้นเมือง (wild type) และพันธุ์กลາຍจากการปลูกใน แปลงสาธิต (M1-M3)	34
17. เมล็ดข้าวเหนียวดำหมอพันธุ์พื้นเมือง และพันธุ์กลາຍ (M1-M3)	35
18. ต้นข้าวเหนียวดำช่อไม้ไผ่ที่ออกวงเรือกว่าปกติ (ต้นตรงกลาง)	35
19. วงข้าวเหนียวดำช่อไม้ไผ่พันธุ์พื้นเมือง (wild type) และพันธุ์กลາຍ (Mutant type)	36
20. เมล็ดข้าวเหนียวดำช่อไม้ไผ่พันธุ์พื้นเมือง (wild type) และพันธุ์กลາຍ (Mutant type)	36
21. ต้นข้าวสมบูรณ์จากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชที่พร้อมย้ายเลี้ยง (ก) และ กอข้าวที่เลี้ยงในบ่อทดลอง (ข)	38
22. ผู้สนใจและเกษตรกรลงทะเบียนและเข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอดงานวิจัยสู่ชุมชน	39
23. โปสเตอร์งานวิจัยที่นำเสนอในกิจกรรม	39

คำย่อที่ใช้ในงานวิจัย

คำย่อ	ชื่อเต็ม/ความหมาย
2,4-D	= 2,4-Dichlorophenoxyacetic acid
BA	= Benzyl adenine
LS	= สูตรอาหาร Linsmaier & Skoog (1965)
MS	= สูตรอาหาร Murashige & Skoog (1962)
NAA	= α -Naphthaleneacetic acid
TDZ	= Thidiazuron
M1-M3	= ต้นที่กลা�ยพันธุ์ต้นที่ 1-3

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของงานวิจัย

ข้าวเป็นรังสีพืชชนิดที่ได้รับความนิยมในการนำมาบริโภคเป็นหลักทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ข้าวเป็นสายพันธุ์ที่มีความหลากหลายทางพันธุกรรมที่สูงมากในธรรมชาติ แต่เนื่องจากเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญของไทยในการบริโภคภายในประเทศและส่งออกไปต่างประเทศ จึงได้มีการพัฒนาสายพันธุ์ใหม่ๆ ตลอดเวลาจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จนได้สายพันธุ์ที่มีคุณภาพและมีการส่งเสริมการปลูกอย่างแพร่หลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดข้าวของโลก จึงมีลักษณะการปลูกข้าวเป็นพืชเชิงเดียวแบบอุดสาหกรรมเกิดขึ้น ทำให้ข้าวพื้นบ้านมีจำนวนสายพันธุ์ที่ลงเหลือตามธรรมชาติและปลูกโดยชุมชนเกษตรกรรมลดลง จนเกิดความน่าเป็นห่วงของการสูญพันธุ์ของข้าวท้องถิ่นไทย โดยเฉพาะภาคใต้ของประเทศไทย ที่มีพื้นที่การปลูกข้าวในสัดส่วนที่น้อยกว่าภาคอื่นของประเทศไทย ทำให้เกิดความเสียหายของความหลากหลายของพันธุกรรมสายพันธุ์ข้าวภายในประเทศ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องเก็บรักษาไว้ เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ข้าวในอนาคตต่อไป

จากเก็บรักษาสายพันธุ์ข้าวที่ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวจังหวัดพัทลุง พบว่า มีการสูญหายอย่างชัดเจนจากอดีตมีการเก็บรักษาพันธุ์ข้าวที่พับในภาชนะเก็บไว้ 1,000 ชนิด ปัจจุบัน (พ.ศ. 2556) เหลือสายพันธุ์ข้าวที่เก็บรักษาได้ 200 กว่าชนิดเท่านั้น และมีแนวโน้มลดลง เพราะการเก็บพันธุ์ข้าวจะต้องมีการปลูกใหม่ทุกปี เพื่อเก็บรักษาสายพันธุ์อย่างต่อเนื่อง กองปรับกับปัญหาอุทกภัยที่รุนแรงและบ่อยครั้งขึ้นในจังหวัดพัทลุง ทำให้เกิดการสูญเสียต้นกล้าข้าวท้องถิ่นในแปลงนาสาธิตภายในศูนย์วิจัย จึงเป็นที่มาของโครงการวิจัยในการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเทคนิคเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชมาช่วยในการเก็บรักษาพันธุ์ข้าวท้องถิ่นภาคใต้ โดยวิจัยหาสูตรอาหารที่เหมาะสมต่อการเพาะเลี้ยงข้าวพันธุ์ท้องถิ่น และตรวจสอบความผันแปรของลักษณะปราภูจากต้นที่ได้จากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช เพื่อประเมินการเก็บรักษาอนุรักษ์พันธุ์ข้าวหรือการปรับปรุงพันธุ์ข้าวท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. ศึกษาการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชข้าวเหนียวดำพันธุ์ท้องถิ่นภาคใต้
2. ศึกษาความผันแปรในลักษณะปราภูของข้าวเหนียวดำที่ได้จากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช
3. อนุรักษ์พันธุ์ข้าวเหนียวดำท้องถิ่นภาคใต้ด้วยเทคนิคการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช

ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย เพื่อศึกษาข้าวข้าวเหนียวดำพันธุ์ท้องถิ่นภาคใต้ที่สำคัญ โดยทำการศึกษา 2 สายพันธุ์ คือ ข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้และข้าวเหนียวดำ

หมวด และศึกษาการเรียนติบโตของข้าวทั้งสองสายพันธุ์ในนาแปลงทดลองของศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวพัทลุง จังหวัดพัทลุง เป็นระยะเวลาหนึ่งปีในช่วงระยะเวลาางานวิจัยที่ดำเนินการ

ทฤษฎี สมมุติฐานและกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ถ้าเทคนิคการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชสามารถนำมาช่วยในการขยายพันธุ์ข้าวเหนียวดำพันธุ์ท้องถิ่นภาคใต้ เช่น ข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้และข้าวเหนียวดำหม้อได้แล้ว จะสามารถหาสูตรอาหารที่เหมาะสมในการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวเหนียวดำได้และความผันแปรในลักษณะปรากฏจะมีค่าต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับการเพาะเลี้ยงในนาข้าวตามธรรมชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ดังนี้

1. สามารถเก็บรักษาและเพิ่มจำนวนต้นกล้าข้าวพันธุ์ท้องถิ่น 2 สายพันธุ์
2. สามารถขยายพันธุ์เพื่อเก็บรักษาพันธุ์ข้าวท้องถิ่นนอกเหนือจากพันธุ์ที่ทำการวิจัย
3. มีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวพันธุ์ท้องถิ่น สำหรับการศึกษาของนักเรียน อาจารย์ และหน่วยงาน เก็บรักษาพันธุ์ข้าว
4. มีแนวทางส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวท้องถิ่นด้วยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช
5. เป็นแหล่งเรียนรู้ในการพัฒนาสายพันธุ์ข้าวท้องถิ่นภาคใต้ในงานวิจัยเรื่องต่อไป

แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

1. จัดนิทรรศการเผยแพร่การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชกับข้าวพันธุ์ท้องถิ่น
2. จัดฝึกอบรมและให้คำแนะนำการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชกับการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวท้องถิ่นภาคใต้ แก่ นักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปพื้นที่ที่มีการปลูกข้าวท้องถิ่น เช่น อ. ปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นต้น
3. จัดทำรายงานและพิมพ์เผยแพร่ รายงานผลงานวิจัยต่อหน่วยงาน และบุคคลทั่วไป ในรูปแบบ โปสเตอร์ แผ่นพับ และสื่อประกอบการเรียน

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศที่เกี่ยวข้อง

ข้าวพันธุ์พื้นบ้าน เป็นข้าวพันธุ์ที่ขึ้นตามธรรมชาติในบริเวณหนึ่งบริเวณใดและชาวบ้านในพื้นที่ได้นำมาปลูกขยายเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนและชุมชนใกล้เคียง มีความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมบริเวณนั้น อาจเกิดจากการถ่ายพันธุ์จากสายพันธุ์อื่นตามธรรมชาติหรือเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ไม่จัดเป็นพืชเศรษฐกิจโดยตรง แต่มีความหลากหลายทางด้านพันธุกรรมของข้าว ในช่วง 4 ศตวรรษที่ผ่านมา ข้าวไทยได้เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของไทยจนมีช่วงระยะเวลาหนึ่งข้าวไทยเคยเป็นพืชที่ประทัดส่งออกมากเป็นอันดับที่ 1 ของโลก และจัดเป็นข้าวที่ดีที่สุดในโลก ทำให้เกิดการพัฒนาข้าวของไทยอย่างรวดเร็วที่เป็นสายพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง และส่งเสริมให้ปลูกเป็นพืชเชิงเดียวโดยใช้สายพันธุ์ที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์แล้ว ในพื้นที่บริเวณวังเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด สายพันธุ์ใหม่ที่ได้ปลูกเพื่อการค้าจึงมีไม่กี่สายพันธุ์ และทำให้ข้าวพื้นบ้านจำนวนมากในประเทศไทยที่มีมากกว่า 1,000 ชนิด (ข้อมูลจากศูนย์พันธุ์ข้าว) ได้สูญหายไปจากห้องนาของประเทศไทย ทำให้ความหลากหลายของพันธุ์ข้าวลดลงอย่างมาก เกิดความกังวลในการรักษาสายพันธุ์ของข้าวไทย จึงได้จัดตั้งหน่วยงานต่างๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหา เช่น ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวทั่วทุกภาคของประเทศไทย เป็นต้น ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์พันธุกรรมของข้าว และเป็นแหล่งข้อมูลความหลากหลายของข้าวเพื่อการปรับปรุงพันธุ์ข้าว ประโยชน์ของข้าวพื้นบ้าน นอกจากเป็นแหล่งพันธุกรรมแล้ว ข้าวพื้นบ้านหลายชนิดมีคุณค่าอาหารมากกว่าพันธุ์ข้าวทางเศรษฐกิจ ดังรายงานของแผนงานฐานทรัพยากรสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับมูลนิธิชีววิถี (BioThai) มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก และโครงการข้าวปลาอาหารอีสานมั่นยืน (มูลนิธิชีวัญข้าว, 2556) พบว่า

- ข้าวหน่วยเชือ หอมมะลิแดง ข้าวเหนียวเล้าแตก มีวิตามินอีมากกว่าข้าวกล้อง 26.2 11.3 และ 10.3 เท่า
- ข้าวเหนียวกำลังอีกดำ มีสูตรีน มากกว่าข้าวหอมมะลิ 25.3 เท่า
- ข้าวเหนียวกำลังอีกดำ มีเบต้าแคโรทีน มากกว่าข้าวหอมมะลิ 3.81 เท่า
- ข้าวหน่วยเชือ มีธาตุทองแดงมากกว่าข้าวหอมมะลิ 5 เท่า

จากการวิจัยของ พศ.ดร.รัชนี คงคาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล ตรวจสอบสารอาหารในข้าวสายพันธุ์พื้นบ้าน พบร้าข้าวพื้นบ้านไม่ใช่มีประโยชน์สำหรับนักปรับปรุงพันธุ์พืชเท่านั้น แต่ประชาชนทั่วไปจะได้ทราบข้อมูลเพื่อการบริโภค และที่เลือกข้าวพื้นบ้านก็เนื่องจากข้าวขามีปริมาณสารอาหารเหลืออยู่น้อยมากถึงขั้นไม่มีเลย แต่ข้าวกล้องพื้นบ้านกลับเป็นแหล่งของสารอาหารหลากหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นธาตุเหล็ก สังกะสี ทองแดง วิตามินอี และเบต้าแคโรทีน และพบว่า ข้าวแต่ละสายพันธุ์มีคุณค่าทางโภชนาการที่แตกต่างกัน ขึ้นกับสิ่งแวดล้อม อากาศ ปุ่ย ดิน น้ำ รวมทั้งพันธุกรรมของข้าวชนิดนั้นๆ อาทิ ข้าวพื้นบ้านที่ปลูกทางภาคใต้ เช่น จังหวัดพัทลุง จะมีปริมาณธาตุเหล็กและสังกะสีสูงกว่าที่ปลูกในจังหวัดอื่น (ข้าวปทุมธานีหนึ่ง ที่ปลูกในจังหวัดพัทลุงมีธาตุเหล็ก 36 มิลลิกรัม/ 1 กิโลกรัมข้าวติด สวยงาม) ขณะที่ เบต้าแคโรทีน ซึ่งทำหน้าที่เป็นสารต้านอนุมูลอิสระ และช่วยชะลอความเสื่อมของต้าน้ำเงี้ยว รวมทั้งลดความเสี่ยงเกิดต้อกระจะ ผลวิจัยพบว่า ข้าวกล้องอีก้าจากอุบลราชธานีและข้าวเหนียวคำจากพัทลุง มีปริมาณเบต้าแคโร

ที่นสูงที่สุด คือ 30.04 และ 34.76 มิลลิกรัม/ 100 กรัม นอกจากนี้ ยังพบด้วยว่าข้าวที่มีสีเข้มเป็นแหล่งของสารต้านอนุมูลอิสระ เช่น วิตามินอี เบต้าแคโรทีน และสารแครอทีนอยด์ (คุณที่น) อีกด้วย

ข้าวพื้นบ้าน จะเป็นอาหารทางเลือกสำหรับผู้บริโภคที่สนใจคุณค่าของสารอาหารมากกว่า ราคายอดขาย เกิดกระแสผู้รักอาหารสุขภาพในการบริโภคข้าวพื้นบ้านชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ข้าวพื้นบ้านยังสามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่มีลักษณะลิขสิทธิ์ระดับสากลที่เรียกว่า สิงบงชีหงส์ภูมิศาสตร์ เรียกย่อๆ ว่า จีโอ มาจาก Geographical Indication ทำให้หน่วยงานภาครัฐมีความตื่นตัวเรื่องข้าวพื้นบ้าน โดยส่งเสริมการนำข้าวพื้นบ้านจดทะเบียนกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ เพื่อที่ชุมชนที่เป็นแหล่งผลิต วัตถุดิบเฉพาะพื้นที่ได้รับประโยชน์ในการผลิตสินค้าท้องถิ่น ทำให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะพิเศษ ที่ผู้ผลิตถัดไปไม่สามารถผลิตสินค้าในเชื้อเดียวกันมาแข่งขันได้ ข้อมูลปัจจุบัน พบว่ามี 'ข้าวจีโอ' หลายสายพันธุ์ อาทิ ข้าวหอมมะลิสุรินทร์, สังข์ยอดเมืองพัทลุง, ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้, ข้าวยางหอมทองสกลหวาน นอกจากนี้ ยังมีข้าวที่อยู่ระหว่างดำเนินการจดทะเบียนจีโออีก 5 รายการ ได้แก่ ข้าวเจ็กเซย์เส้าไห้, ข้าวเหนียวขาวกาฬสินธุ์, ข้าวหอมมะลิบุรีรัมย์, ข้าวเหลืองปะทิวชุมพร และข้าวกำลังนา

คุณสมบัติพิเศษของข้าวจีโอ เช่น 'ข้าวสังข์ยอดเมืองพัทลุง' เป็นข้าวที่ปลูกในจังหวัดพัทลุงกันมากกว่า 100 ปี เป็นข้าวที่มีความนุ่ม น่ากิน สีของเมล็ดข้าวกล้องเป็นสีแดง ถ้าขัดสีจนเป็นข้าวสารจะมีสีชมพู และขาว ปัจจุบันเป็นที่นิยมในหมู่ผู้บริโภครักสุขภาพ เพราะในข้าวสังข์ยอดเมืองพัทลุงซึ่มมือ 100 กรัม มีธาตุเหล็ก 0.52 มิลลิกรัม, ฟอสฟอรัส 165 มิลลิกรัม, วิตามินบี 1 0.18 มิลลิกรัม และในอาชิน 3.97 มิลลิกรัม ส่วน 'ข้าวเหลืองปะทิวชุมพร' เป็นพันธุ์ข้าวเก่าแก่ของอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ปัจจุบันมีเกษตรกรปลูก 30 ราย ครอบคลุมที่นา 500 ไร่ เป็นข้าวที่หุงสุกจะแข็ง-ร่วน ขึ้นหม้อ หมายความว่าการทำข้าวราดแกง และเป็นวัตถุดิบสำหรับทำขนมจีน มีสารอาหารในอะซีน (วิตามินบี 3) สูงถึง 9.32%

ข้าวเหนียวดำ เป็นข้าวเหนียวดำไม่ไวต่อช่วงแสงปีกุหลาบได้ทั้งฤดูนาปีและนาปรัง จัดเป็นข้าวที่ต้องการน้ำน้อยหมายความกับพื้นที่นาดอนปริมาณน้ำฝนน้อย และสามารถปลูกในสภาพข้าวไว้ได้หากไม่มีปัญหาเรื่องวัชพืช มีลักษณะเด่น คือ มีคุณภาพการสีดี ให้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 356 กก./ไร่ ทรงกอตั้ง ต้นสูง 139 ซม. อายุการเก็บเกี่ยว 140 วัน ใบสีเขียวผอมม่วง จำนวนรวง 7 รวง/กอ ข้าวเปลือกสีฟางกระน้ำตาล ข้าวกล้องสีดำ ปริมาณอะมิโลส 5.33% มีลักษณะด้อย คือ ต่อนข้างอ่อนแอกต่อโรคไหม้และไม่ทนต่อสภาพน้ำท่วม ได้ปีกุพันธุ์ดักและคัดเลือกไว้ 3,500 รวง (นิธิศ แสงอรุณและคณะ, 2553)

ข้าวเหนียวดำซองไม้ไผ่ เป็นข้าวเหนียวดำไม่ไวต่อช่วงแสงปีกุหลาบได้ทั้งฤดูนาปีและนาปรังจัดเป็นข้าวที่ต้องการน้ำน้อยหมายความกับพื้นที่นาดอนปริมาณน้ำฝนน้อย และสามารถปลูกในสภาพข้าวไว้ได้หากไม่มีปัญหาเรื่องวัชพืช มีลักษณะเด่น คือ เมล็ดเป็นกลุ่ม 1 ระยะ มี 3 ดอก/เมล็ดแตกต่างจากพันธุ์ข้าวทั่วไป ให้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 363 กก./ไร่ ทรงกอตั้ง ต้นสูง 135 ซม. อายุการเก็บเกี่ยว 155 วัน ใบสีเขียวเข้ม จำนวนรวง 7 รวง/กอ ข้าวเปลือกสีฟางกันจุด ข้าวกล้องสีม่วงดำ ปริมาณอะมิโลส 5.22% มีลักษณะด้อย คือ อ่อนแอกต่อโรคใบไหม้ และไม่ทนต่อสภาพน้ำท่วม ได้ปีกุเป็นพันธุ์ดักและคัดเลือกไว้ 5,000 รวง (นิธิศ แสงอรุณและคณะ, 2553)

การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช เป็นการขยายพันธุ์พืชในอาหารสังเคราะห์ในสภาพที่สามารถควบคุมสิ่งแวดล้อม การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชเป็นการเพิ่มจำนวนพืชได้อย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับวิธีการอื่นๆ

ใช้พื้นที่ในการดำเนินงานน้อยเมื่อเทียบกับการเก็บรักษาพันธุพืชในโรงเรือน เป็นเทคนิคที่นิยมนำมาเก็บรักษาอนุรักษ์สายพันธุพืชชนิดต่างๆ ที่ใกล้สูญพันธุ ข้อดีเมื่อเทียบกับการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ คือ พืชจะอยู่ในลักษณะที่ยังมีชีวิตตลอดเวลาและเริ่มเติบโตได้ช้าเร็วตามที่ต้องการได้ และพร้อมสำหรับการขยายลงปุลูกในแปลงตามธรรมชาติ ลดปัญหาการเสียงต่อการสูญพันธุเนื่องจากปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ควบคุมไม่ได้ เช่น อุทกภัย ความแห้งแล้ง เป็นต้น ข้อเสียของการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช คือ จะต้องหาสูตรอาหารที่เหมาะสมในการเพาะเลี้ยง มีความรู้ความชำนาญทางเทคนิค และค่าดำเนินการห้องปฏิบัติการ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้สามารถควบคุมถ้ามีการศึกษาองค์ความรู้ที่ดีพอและมีการจัดการที่ถูกต้อง ค่าใช้จ่ายก็จะใกล้เคียงกับการอนุรักษ์ด้วยวิธีการอื่นๆ แต่ให้ผลที่คุ้มค่ากว่า และประหยัดพื้นที่ใช้สอยมากกว่า จึงเป็นที่มาของการวิจัยของโครงการนี้

การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวได้มีการศึกษาเป็นจำนวนมากทั้งในและนอกประเทศในหลายมิติ เช่น การสร้างข้าวสายพันธุ์แท้จากเพาะเลี้ยงอัปแบบของเกรส การปรับปรุงพันธุ์ข้าวให้ทนต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ เช่น ความเค็ม ความแห้งแล้ง และน้ำท่วม เป็นต้น แต่การศึกษาเหล่านี้ล้วนมุ่งเน้นไปทางปรับปรุงพันธุ์ข้าวเศรษฐกิจ เพื่อการตอบสนองการผลิตข้าวเชิงเดียวสู่ตลาดข้าว แต่การวิจัยโครงการนี้มุ่งเน้นหาวิธีการขยายพันธุ์ข้าวพื้นบ้านของภาคใต้ด้วยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมชุมชนที่สนใจในการอนุรักษ์เก็บพันธุ์ข้าวนอกเหนือจากการเก็บรักษาในลักษณะของเมล็ดที่มีโอกาสเสื่อมตาย และต้องปลูกรักษาพันธุ์ทุกปี เสียงต่อภัยพิบัติ เช่นเดียวกับศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวพัทลุงได้สูญเสียพันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่เก็บรักษาจากน้ำท่วมมากกว่าครึ่งหนึ่งที่มีอยู่ในอดีต (มากกว่า 500 ชนิด) การวิจัยในครั้งนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ พศ.ดร. ศุภชัย สมปีติ ที่ศึกษาการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวหอมพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ได้ศึกษาลักษณะความแปรผันปราภภภัยของพืชที่ได้จากต้นที่ผ่านการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชในแปลงนาสาธิต เพื่อประเมินผลการอนุรักษ์สายพันธุ์และปรับปรุงพันธุ์ต่อไป (Kinoshita & Mori, 2001)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ตามแหล่งที่ศึกษา คือ การวิจัยในห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา และแปลงนาทดลองของศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง อ. เมือง จ. พัทลุง มีรายละเอียดของการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็นการทดลองย่อยๆ ดังต่อไปนี้

1. เทคนิคการฟอกฆ่าเชื้อข้าวให้ปลอดเชื้อจุลินทรีย์สำหรับการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช

การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชข้าว นิยมนำสายพันธุ์ข้าวจากแปลงนาธรรมชาติหรือแปลงนาสาธิตมาขยายน้ำในหลอดทดลอง โดยนิยมใช้เมล็ดข้าวที่เจริญเติบโตเต็มที่มาทำการฟอกฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ด้วยสารละลายต่าง ๆ ด้วยจำนวนครั้งและระยะเวลาที่แตกต่าง แล้วบันทึกผลการติดเชื้อในอาหารทดลอง ปัจจัยที่ทำการศึกษา คือ

1.1 การทำความสะอาดเบื้องต้น ได้แก่ การทำความสะอาดภายนอกของเมล็ดก่อนก่อนการฟอกฆ่าเชื้อสารละลาย ได้กำหนดไว้ 3 วิธี คือ

- 1) ล้างภายนอกด้วยน้ำกลั่น
- 2) แช่เอธิลแอลกอฮอล์ 95% นาน 5 นาที
- 3) แช่เอธิลแอลกอฮอล์ 95% นาน 10 นาที

1.2 สารเคมีฆ่าเชื้อ ในการทดลองใช้สารละลายคลอร์อค (โซเดียมไอกลูโคโรทีน) ความเข้มข้นต่าง ๆ คือ 10 และ 20% ระยะเวลาแช่สารละลาย 0 – 20 นาที แบ่งเป็น 3 ชุดทดลอง คือ

- 1) แช่สารละลายคลอร์อค 20% 20 นาที
- 2) แช่สารละลายคลอร์อค 10% 20 นาที
- 3) แช่สารละลายคลอร์อค 20% 10 นาที และ 10% 10 นาที ตามลำดับ

1.3 รูปแบบการฟอกฆ่าเชื้อ ทำการฟอกฆ่าเชื้อ 2 ลักษณะ คือ ฟอกฆ่าเชื้อ 1 ครั้งและฟอกฆ่าเชื้อสองครั้งโดยมีการลอกเปลือกเมล็ดข้าว

ปัจจัยที่ทำการบันทึกผล ได้แก่

ลักษณะของการติดเชื้อจุลินทรีย์ในอาหาร สังเกตกลุ่มของเชื้อจุลินทรีย์ที่ปรากฏว่าเป็นชนิดใด เกิดที่ขึ้นส่วนหรือผิวอาหาร และเกิดข้าเร็วหลังจากยำยลงเลี้ยง

อัตราการออกของเมล็ดข้าว นับจำนวนเมล็ดข้าวที่ออกปกติและตาย คิดเป็นสัดส่วนข้าวที่ออกต่อเมล็ดที่ฟอกเชื้อแล้วบายเลี้ยงหั่นหมด

ความสมบูรณ์ของเนื้อเยื่อข้าว สังเกตลักษณะต้นที่ออกปกติหรือไม่ และความเร็วในการออกข้าวหรือไม่

2. ศึกษาการซักนำให้เกิดแคลลัสจากเอ็มบริโอของข้าวเหนียวดำหมอและช่อไม้ไผ่

การซักนำให้เกิดแคลลัสเป็นการเลี้ยงเมล็ดข้าวให้เกิดการสร้างแคลลัสลักษณะต่างๆ เพื่อหาสูตรอาหารที่เหมาะสมในการซักนำแคลลัส ใช้เป็นเนื้อเยื่อพืชตั้งต้นในการซักนำพืชต้นใหม่ในลำดับต่อไป ซึ่งมีวิธีการศึกษา ดังนี้

นำเทคนิคที่เหมาะสมในการฟอกเชื้อจากการทดลองที่ 1 ทำให้เมล็ดข้าวดำหมอและช่อไม้ไผ่ปลอดเชื้อแล้วเลี้ยงในอาหารสูตร LS (Linsmaeir & Skoog, 1965) ที่เติม 2, 4-D ความเข้มข้น 1-4 มิลลิกรัมต่อลิตร เลี้ยงบนชั้นไฟเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ อย่างละ 30 ขาดต่อสูตรอาหาร จำนวน 3 ชั้ต่อพันธุ์ข้าว โดยวางแผนการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ (CRD) บันทึกเบอร์เข็นต์การเกิดแคลลัสจากเอ็มบริโอข้าวและลักษณะของแคลลัส การออกของเอ็มบริโอ (เดิน) หลังจากเพาะเลี้ยงเป็นระยะเวลา 2 และ 4 สัปดาห์

3. ศึกษาการเกิดอวัยวะใหม่จากแคลลัสข้าวเหนียวดำหมอและช่อไม้ไผ่

หลังจากซักนำให้เกิดแคลลัสในการทดลองที่ 2 นำแคลลัสมามาเป็นเนื้อเยื่อตั้งต้นในการเลี้ยงให้เกิดการพัฒนา โดยกระบวนการ organogenesis ดังนี้

บายแคลลัสของข้าวดำหมอและช่อไม้ไผ่ไปเลี้ยงในอาหารสูตร LS ที่เติม 2,4-D ความเข้มข้น 1-4 มิลลิกรัมต่อลิตร เลี้ยงบนชั้นไฟเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ อย่างละ 30 ขาดต่อสูตรอาหาร จำนวน 3 ชั้ต่อพันธุ์ข้าว บันทึกเบอร์เข็นต์การเกิดยอด รากและแคลลัส ลักษณะของแคลลัส น้ำหนักของแคลลัสเปรียบเทียบกันในแต่ละความเข้มข้นของ 2,4-D แตกต่างกัน โดยวางแผนการทดลองแบบ Randomized complete block design (RBD) หากความสัมพันธ์ของที่มาแคลลัสกับพัฒนาการของแคลลัสที่เกิดขึ้น โดยใช้สถิติ DMRT ในการตรวจสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย

หลังจากนั้นทดสอบบายเลี้ยงแคลลัสบางส่วนลงในอาหารสูตร MS ที่มีสารควบคุมการเจริญประเพทออกซินและไซโตไคninที่มีชนิดและความเข้มข้นแตกต่างกัน โดยปัจจัยที่ใช้ในการศึกษา คือ ชนิดของไซโตไคninร่วมกับออกซิน โดยชนิดของออกซินที่ศึกษา คือ 2,4-D และ NAA ความเข้มข้น 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตร ส่วนชนิดของไซโตไคnin คือ BA และ kinetin ความเข้มข้น 1 มิลลิกรัมต่อลิตร ตั้งตารางที่ 1 บันทึกน้ำหนักสดแคลลัส และเบอร์เข็นต์การเกิดอวัยวะใหม่ โดยวางแผนการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ (CRD) บันทึก โดยใช้สถิติ LSD ในการตรวจสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย

ตารางที่ 1 สูตรอาหาร MS ที่มีชนิดของสารควบคุมการเจริญเติบโตประเภทออกซินและไซโตคินินต่างๆ ที่ใช้ชักนำให้เกิดอวัยวะใหม่จากแคลลัส

ชนิด ความเข้มข้น (มิลลิกรัมต่อลิตร)	สารควบคุมการเจริญเติบโต		ไซโตคินิน		ออกซิน 2,4-D
	BA	Kinetin	NAA		
T1	1	1	0	0	
T2	0	0	1	1	
T3	0.5	0	0.5	0	
T4	0	0.5	0	0.5	

4. ศึกษาการซักนำเอ็มบริโอเจนิคแคลลัสและโซมาติกเอ็มบริโอในข้าวเหนียวดำหม้อและข้าวไม่ไฟ

ย้ายแคลลัสที่เจริญเติบโตได้ดีที่สุดจากการทดลองที่ 3 มาเพาะเลี้ยงในอาหารสูตรต่างๆ ดังตารางที่ 2 วงเลี้ยงใน 2 สภาพการเพาะเลี้ยง คือ ปกติ และลดความชื้น หลังจากเพาะเลี้ยงเป็นเวลา 8 สัปดาห์ แล้ว สังเกตการเกิดเอ็มบริโอหรืออวัยวะใหม่จากเนื้อเยื่อแคลลัส บันทึกภาพ และบันทึกเปอร์เซ็นต์การเกิดเอ็มบริโอ ในแต่ละสูตรอาหาร โดยวางแผนการทดลองแบบ Randomized complete block design (RBD)

ตารางที่ 2 อาหารสูตร MS ที่เติมออกซินและไซโตคินินเลี้ยงในสภาพปกติและลดความชื้นสำหรับชักนำให้เกิดอวัยวะใหม่จากแคลลัส

สภาพแวดล้อม	ความเข้มข้น (มก./ลิตร)	1					2					2.5					3				
		kinetin					NAA														
ปกติ	0						T1		-	-	-										
	0.5						T2		T4		T6		T7								
	1						T3		T5		-		T8								
ลดความชื้น	0						T9		-	-	-										
	0.5						T10		T12		T14		T15								
	1						T11		T13		-		T16								

5. ศึกษาการซักน้ำยอดโดยตรงจากข้าวเหนียวดำหมอและข้อไม้ไผ่ในอาหารเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

นำเมล็ดข้าวทั้งสองสายพันธุ์ซักนำไปให้เกิดยอดใหม่โดยตรงไม่ผ่านการพัฒนาไปเป็นแคลลัส เรียกว่า direct organogenesis โดยซักนำไปให้เกิดต้นตามปกติในสูตรอาหารที่ไม่มีสารควบคุมการเจริญเติบโตแล้วตัดยอดข้าวที่ได้เลี้ยงอาหารสูตรต่างๆ เพื่อซักนำไปให้เกิดยอดจำนวนมาก เป็นการเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะได้ชนิดของอกชินและใช้ໄโคนินที่เหมาะสมนำมาเบรียบเทียบกับ TDZ ที่ความเข้มข้นต่างๆ คือ 0, 0.05, 0.1 และ 0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร ดังตารางที่ 3 และ 4 เมื่อได้สูตรอาหารที่เหมาะสมในการซักน้ำยอดของข้าวทั้งสองสายพันธุ์ ซักน้ำยอดจำนวนมากจนเป็นต้นสมบูรณ์ หลังจากนั้นย้ายต้นข้าวที่ได้จากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพีชลงป่าเพาะต้นข้าว เพื่อบันทึกลักษณะสัณฐานของข้าวที่เจริญเติบโต เพื่อคัดกรองหาต้นที่มีลักษณะภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมต่อไป

ตารางที่ 3 สูตรอาหาร MS ที่เติมอกชินและใช้ໄโคนินระดับความเข้มข้นต่างๆ สำหรับซักนำไปให้เกิดอวัยวะใหม่จากเนื้อเยื่อข้าว

ชุดทดลอง	T1	T2	T3	T4	T5	T6
ฮอร์โมน	ความเข้มข้น (มิลลิกรัมต่อลิตร)					
อกชิน	0	0.5	0	0	0.5	0.5
ໄใช่ໄโคนิน	0	0	0	1	1	0
TDZ	0	0	0.1	0	0	0.1

6. ศึกษาการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำหมอและข้อไม้ไผ่ในแปลงนา

ศึกษาความหลากหลายของภายนอกของลักษณะข้าวเหนียวดำหมอและข้อไม้ไผ่ในแปลงนา ที่ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าว จ. พัทลุง โดยทำการเพาะปลูกข้าวทั้งสองสายพันธุ์ตามคุณภาพของการทำนา ในแปลงนา ทดสอบขนาดประมาณ 400 ตารางเมตรต่อสายพันธุ์ และเก็บรักษาพันธุ์ โดยให้ปัจจัยตามสภาพธรรมชาติของนาดำเนี้ยงจนกระทั่งข้าวอกรวงตามปกติ เก็บข้อมูลจำนวนวันที่เจริญเติบโตทางลักษณะและอกรวงข้าว ขนาดของรวง ความสูงของต้นโดยเฉลี่ย ขนาดและน้ำหนักของเมล็ดข้าว สังเกตและบันทึกต้นที่มีลักษณะการแสดงออกภายนอกที่ผิดปกติไปจากเดิม เช่น ลักษณะของต้น ใบ เวลาการอกรวงข้าวที่เปลี่ยนไป เป็นต้น

7. รวบรวมต้นข้าวเหนียวที่มีลักษณะผิดปกติจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช

นำเมล็ดข้าวทั้งสองสายพันธุ์ที่ได้จากรวงข้าวของต้นที่มีลักษณะผิดปกติในการทดลองที่ 5 ส่วนหนึ่งนำมาขยายพันธุ์เพิ่มในกระถางหรือแปลงนา เพื่อศึกษาความคงอยู่ของลักษณะผิดปกติไปจากเดิม และเมล็ดบางส่วนนำมาขยายพันธุ์เพิ่มในการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อให้เกิดเป็นยอดจำนวนมากจากสูตรอาหารที่ได้จากการทดลองที่ 5

8. ถ่ายทอดข้อมูลวิจัยสู่ชุมชนเพื่อการเผยแพร่

นำข้อมูลวิจัยที่ได้จากการวิจัยถ่ายทอดสู่เกษตรกรและผู้สนใจในรูปแบบของบริการวิชาการแก่ชุมชนที่ปลูกข้าวพื้นเมืองในจังหวัดพัทลุง รูปแบบการถ่ายทอดมีทั้งแบบໂපสเตอร์สรุปงานวิจัยและพูดคุยนำเสนอข้อมูลงานวิจัยและสอบถามถึงลักษณะพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ต้องการปรับปรุงพันธุ์

บทที่ 4

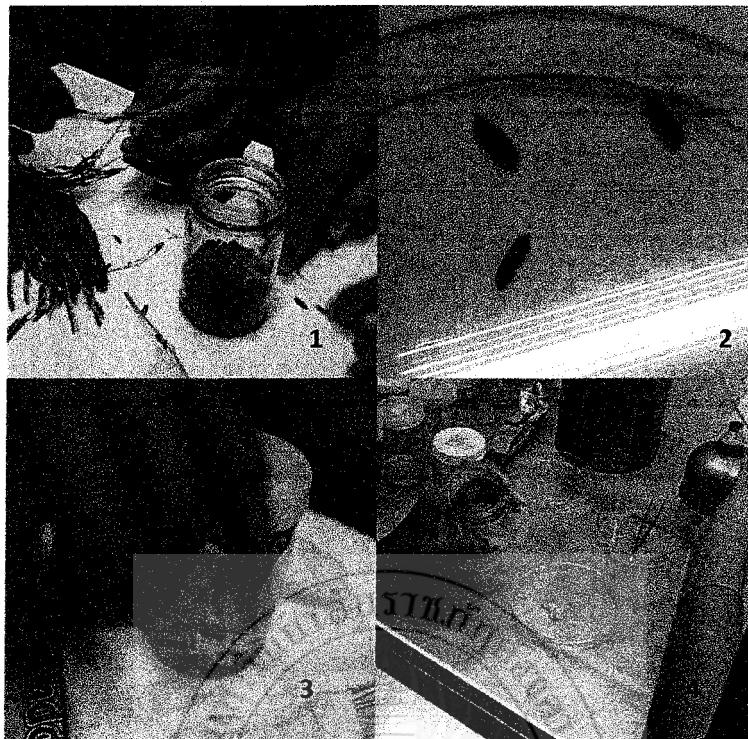
ผลการทดลอง

ผลการทดลองแบ่งออกเป็นหัวข้อตามวิธีการทดลอง ได้ดังนี้

1. เทคนิคการฟอกผ่าเชื้อเมล็ดข้าวให้ปลอดเชื้อจุลทรรศ์สำหรับการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช

จากการศึกษาหาวิธีการฟอกผ่าเชื้อด้วยหลายวิธีการ พบร้า การแซ่สารละลายแอลกอฮอล์ 95% 3-5 นาที ก่อนการฟอกผ่าเชื้อด้วยสารละลายอื่นๆ สามารถลดการติดเชื้อได้ โดยไม่ทำลายเนื้อเยื่อ เอ็มบริโอ ไม่มีการละลายของสารเอนไซยานินในเมล็ดข้าว และเมื่อทดสอบฟอกผ่าเชื้อด้วยสารเคมี พบร้า ไม่มีความจำเป็นต้องใช้สารเคมีที่มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อสูง แต่เป็นอันตรายต่อผู้วิจัย เช่น $HgCl_2$ (Mohammad, 2013; Puhan, 2013) ในการวิจัยนี้ พบร้า สารละลายคลอร์อิกสามารถใช้ในการฟอกผ่าเชื้อได้ แต่มีการปนเปื้อนของ เชื้อ เมื่อใช้การฟอกผ่าเชื้อ 1 ครั้ง ทุกความเข้มข้นของสารละลายจะระยะเวลาต่างๆ กัน จึงได้ทดลองฟอกผ่าเชื้อด้วยหลังฟอกผ่าเชื้อครั้งแรก ได้มีการแกะผนังเปลือกที่หุ้มข้าวออก แล้วทำการฟอกผ่าเชื้ออีกครั้งด้วยความ เข้มข้นที่ลดลงด้วยระยะเวลาที่เท่ากัน สามารถลดอัตราการติดเชื้อได้เกือบทั้งหมด โดยที่เอ็มบริโภไม่เกิดความ บอบช้ำจนตายจากการฟอกผ่าเชื้อ และสามารถกำจัดสารเอนไซยานินในเนื้อข้าวที่จะละลายออกจากใน สูตรอาหาร ทำให้อาหารปนเปื้อนได้ง่าย จึงสามารถสรุปขั้นตอนการฟอกผ่าเชื้อข้าว ได้ดังนี้

1. เลือกข้าวเปลือกที่เมล็ดสมบูรณ์ เปลือกไม่แตก มเนื้อข้าว ไม่ลีบ แข็งน้ำเหลวจน
2. แซ่เมล็ดข้าวในเอทิลแอลกอฮอล์ 95% นาน 5 นาที
3. ย้ายเมล็ดข้าวลงในสารละลายคลอร์อิก 20% ที่เติม tween 20 1-2 หยด นาน 10 นาที เขย่าเป็นระยะๆ
4. ล้างด้วยน้ำกลั่นผ่าเชื้อ 2 ครั้ง ภายใต้ทึบย้ายเลี้ยง
5. ลอกเปลือกข้าวออก แล้วฟอกด้วยคลอร์อิก 10% นาน 10 นาที ล้างด้วยน้ำกลั่นผ่าเชื้อ 2 ครั้ง ย้ายเลี้ยงลงในสูตรอาหารที่ศึกษาต่อไป

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการฟอกฟันเข้ามูลดูดข้าว 1) คัดเมล็ดจากรวง 2) เมล็ดข้าวที่ผ่านการแช่แลกอยออล 3) เมล็ดข้าวที่ผ่านการฟอกฟันเข้าด้วย NaOCl 20% และ 10% ตามลำดับ 4) เมล็ดข้าวที่พร้อมย้ายเลี้ยง

2. ศึกษาการซักนำให้เกิดแคลลัสจากเอ็มบริโอของข้าวเหนียวดำหม้อและซ้อไม้ไผ่

เมื่อย้ายเอ็มบริโองของข้าวเหนียวดำหม้อ และซ้อไม้ไผ่ที่ฟอกฟันเข้าดามวิธีการต่อนที่ 1 ลงอาหารสูตร LS ที่เติม 2,4-D ความเข้มข้น 1-4 มิลลิกรัมต่อลิตร เป็นระยะเวลานาน 4 สัปดาห์ เก็บผลการทดลองได้ตั้งตาร่างที่ 1 พบร่ว่า 2, 4-D มีคุณสมบัติในการเหนี่ยวนำให้เอ็มบริโองข้าวมีการพัฒนาเจริญเติบโตไปเป็นแคลลัสแทนการเจริญเติบโตของต้นอ่อนตามปกติหรือตาย โดยไม่มีความสัมพันธ์กับความเข้มข้น 2,4-D ทุกสูตรอาหารสามารถซักนำให้เกิดแคลลัสในข้าวสองสายพันธุ์ในเพอร์เซ็นต์ที่สูง (มากกว่า 80%) โดยที่ข้าวเหนียวดำหม้อสามารถซักนำการเกิดแคลลัสได้ดีกว่าข้าวเหนียวซ้อไม้ไผ่ และเอ็มบริโองของข้าวเหนียวดำหม้อมีตอบสนองต่อ 2,4-D ได้ดีกว่าข้าวเหนียวดำซ้อไม้ไผ่ ทำการออกเป็นต้นจากเอ็มบริโองเกิดเฉพาะเอ็มบริโองที่เลี้ยงในอาหารที่มี 2,4-D ความเข้มข้น 1 มิลลิกรัมต่อลิตร ส่วนความเข้มข้นที่เพิ่มสูงขึ้นจะทำให้เกิดการตายของเอ็มบริโองเดิมมากขึ้น ส่วนในข้าวเหนียวดำซ้อไม้ไผ่มีการออกของเอ็มบริโองเดิมทุกความเข้มข้นของ 2,4-D อย่างไม่นัยสำคัญทางสถิติ และการซักนำให้เกิดต้นใหม่จากแคลลัสไม่มีปรากฏในทุกชุดการทดลอง

ตารางที่ 4 การซักน้ำให้เกิดแคลลัสข้าวเหนียวพันธุ์หมอดำและช่อไม้ไผ่ในอาหารสูตร LS ที่เติม 2,4-D ความเข้มข้นต่างๆ ระยะเวลา 2 สัปดาห์

พันธุ์ข้าว	2,4-D (มิลลิกรัมต่อลิตร)	การเกิดแคลลัส (%)	อัมบอร์โอเดิมออก (%)	อัมบอร์โอเดิมไม่ ออก (%)	การติดเชื้อ ^a (%)
ดำหมอ	1	96.00 ^a ± 4.00	1.33 ± 2.31	1.33 ^{cd} ± 2.31	1.33 ± 2.31
	2	93.33 ^{ab} ± 4.62	0.00 ± 0.00	4.00 ^{bcd} ± 0.00	2.67 ± 4.62
	3	98.67 ^a ± 2.31	0.00 ± 0.00	0.00 ^d ± 0.00	1.33 ± 2.31
	4	92.00 ^{ab} ± 6.93	1.33 ± 2.31	2.67 ^{bcd} ± 2.31	4.00 ± 6.93
เฉลี่ย		92.63 ± 4.24	1.33 ± 2.31	2.21 ± 1.38	2.29 ± 3.79
ช่อไม้ไผ่	1	85.33 ^b ± 6.11	5.33 ± 6.11	5.33 ^{bc} ± 2.31	4.00 ± 6.93
	2	86.67 ^{ab} ± 2.31	1.33 ± 2.31	10.67 ^a ± 2.31	1.33 ± 2.31
	3	86.67 ^{ab} ± 6.11	2.67 ± 2.31	6.67 ^{ab} ± 2.31	4.00 ± 6.93
	4	93.33 ^{ab} ± 4.62	2.67 ± 4.62	4.00 ^{bcd} ± 0.00	0.00 ± 0.00
เฉลี่ย		86.24 ± 4.84	2.94 ± 3.76	6.60 ± 2.10	2.45 ± 3.92
F-test		**	ns	**	ns
C.V.		5.35	172.49	42.13	204.04

** = แตกต่างทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.01

ns = ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ

ค่าเฉลี่ยที่กำกับด้วยอักษรเหมือนกันในคอลัมน์เดียวกันไม่มีความแตกต่างทางสถิติจากการตรวจสอบโดย DMRT

เมื่อเลี้ยงต่อจนครบระยะเวลา 4 สัปดาห์ เก็บผลได้ดังตารางที่ 5 พบว่า แคลลัสของข้าวเหนียวทั้งสองพันธุ์สามารถซักน้ำในอาหารสูตรที่มี 2,4-D ความเข้มข้นสูง (4 มิลลิกรัมต่อลิตร) ได้ดี และแคลลัสบางส่วนมีการพัฒนาของรากชี้พับในแคลลัสของข้าวเหนียวดำหมอ (16.31%) มากกว่าข้าวเหนียวช่อไม้ไผ่ (8.55%) อย่างไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ความเข้มข้นของ 2,4-D ที่เหมาะสมในการซักน้ำราก คือ 2-3 มิลลิกรัมต่อลิตร ส่วนการซักน้ำยอดใหม่จากแคลลัสไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติทั้งของข้าวเหนียวดำทั้งสายพันธุ์และความเข้มข้นของ 2,4-D โดยมีค่าสูงสุดประมาณ 8% นอกจานนี้อัมบอร์โอเดิมที่ใช้มีการเจริญเติบโต

ส่วนของต้นอ่อนเดิมของข้าวเหนียวดำหมอและข้าวเหนียวซึ่งไม่เผือย่างไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเลี้ยงในอาหารชนิดเดียวกัน

ตารางที่ 5 การซักน้ำให้เกิดแคลลัสข้าวเหนียวพันธุ์หมอดำและซึ่งไม่เผือยในอาหารสูตร LS ที่เติม 2,4-D ระยะเวลา 4 สัปดาห์

พันธุ์ข้าว	2,4-D	แคลลัส (%)	แคลลัส+ราก (%)	แคลลัส+ยอด (%)	แคลลัส+ต้นอ่อน (%)
	(มิลลิกรัมต่อลิตร)				
ดำหมอ	1	8.00 ^c ± 10.58	9.33 ^b ± 10.07	2.67 ± 4.62	76.00 ^a ± 4.00
	2	30.67 ^{abc} ± 14.05	16.00 ^{ab} ± 13.86	8.00 ± 13.86	38.67 ^{ab} ± 10.07
	3	60.00 ^{ab} ± 10.58	29.33 ^a ± 15.14	4.00 ± 0.00	5.33 ^b ± 6.11
	4	68.00 ^a ± 16.00	13.33 ^{ab} ± 2.31	8.00 ± 13.86	2.67 ^b ± 4.62
เฉลี่ย		39.58 ± 12.16	16.3 ± 10.06	5.33 ± 10.90	32.3 ± 6.07
ซึ่งไม่เผือย	1	18.67 ^{bc} ± 6.11	5.33 ^b ± 9.24	0.00 ± 0.00	61.33 ^a ± 8.33
	2	37.33 ^{abc} ± 33.31	22.67 ^{ab} ± 12.22	4.00 ± 4.00	22.67 ^b ± 39.26
	3	69.33 ^a ± 22.03	5.33 ^b ± 9.24	6.67 ± 6.11	4.00 ± 6.93
	4	77.33 ^a ± 16.65	2.67 ^b ± 4.62	8.0 ± 8.00	1.00 ± 0.33
เฉลี่ย		49.65 ± 15.62	8.55 ± 7.85	6.35 ± 6.04	22.25 ± 13.67
F-test		**	**	ns	**
C.V.		38.95	80.19	156.44	56.87

** = แตกต่างทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.01

ns = ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ

ค่าเฉลี่ยที่กำกับด้วยอักษรเหมือนกันในคอลัมน์เดียวกันไม่มีความแตกต่างทางสถิติจากการตรวจสอบโดย DMRT

จากการทดสอบเลี้ยงเป็นนานกว่า 4 สัปดาห์ พบร้า เนื้อเยื่อเจริญเดิมจะเจริญเติบโตรับกระบวนการเจริญเติบโตของแคลลัส ปริมาณอาหารที่ลดลงมากและการสะสมของเสียจากเนื้อเยื่อพิช จึงต้องดำเนินการแยกแคลลัสลงเลี้ยงในอาหารสูตรใหม่ เพื่อขักนำให้เกิดอวัยวะใหม่ (ในการทดลองที่ 3) และเอ็มบริโอใหม่ (ในการทดลองที่ 4) ต่อไป

3. ศึกษาการเกิดอวัยวะใหม่จากแคลลัสข้าวเหนียวดำหมอและซ้อไม้ไผ่

หลังจากขักนำให้เกิดแคลลัสในการทดลองที่ 2 นำแคลลัสมาเป็นเนื้อเยื่อตั้นในการเลี้ยงให้พัฒนาการเกิดเป็นอวัยวะต่างๆ โดยย้ายแคลลัสของข้าวดำหมอและซ้อไม้ไผ่ปลดเชือกอีกครั้งในอาหารสูตร LS ที่เติม 2,4-D ความเข้มข้น 1-4 มิลลิกรัมต่อลิตร เลี้ยงบนขันไฟเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ บันทึกผลเข่นเดียวกับการทดลองที่ 2 พบร้า การเลี้ยงขักนำอวัยวะใหม่ด้วยสูตรอาหารที่เติม 2,4-D ที่ระดับความเข้มข้นต่างๆ กัน มีผลการเจริญเติบโตของแคลลัสข้าวทั้งสองพันธุ์ โดยมีแนวโน้มการเจริญเติบโตที่เหมือนกัน กล่าวคือ เมื่อย้ายเลี้ยงแคลลัสในอาหารใหม่ที่มีความเข้มข้นของ 2,4-D สูง (4 มิลลิกรัมต่อลิตร) อัตราการเจริญเติบโตมีค่าลดลง เมื่อเทียบกับอาหารที่มีความเข้มข้น 2,4-D ต่ำหรือไม่มี แคลลัสที่เลี้ยงในสูตรอาหารที่เติม 2,4-D แล้วย้ายมาเลี้ยงในอาหารที่ไม่เติม 2,4-D จะมีน้ำหนักแคลลัสเพิ่มมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า แคลลัสที่ย้ายมาจากสูตรอาหารที่มี 2,4-D ความเข้มข้นแตกต่างกันจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตของแคลลัสที่ย้ายเลี้ยงในสูตรเดียวกันโดยแคลลัสที่เลี้ยงในสูตรอาหารที่มี 2,4-D สูงมาก่อนนำมาเลี้ยงในสูตรอาหารใหม่ที่ 2,4-D ลดลงจะเกิดการเจริญเติบโตของแคลลัสได้ดีในข้าวทั้งสองสายพันธุ์ (เส้นกราฟสีขาวในภาพที่ 4-5) และเมื่อสังเกตการเกิดรากและยอดใหม่ พบร้า เมื่อย้ายเลี้ยงแคลลัสจากอาหารที่เติม 2,4-D ลงในอาหารที่มี 2,4-D ความเข้มข้นต่ำ หรือไม่มี จะทำให้แคลลัสพัฒนาการเกิดรากได้ (50-7%) โดยเฉพาะแคลลัสที่ย้ายเลี้ยงจากสูตรอาหารที่เติม 2,4-D ความเข้มข้น 4 มิลลิกรัมต่อลิตร (เส้นกราฟสีเหลือง ภาพที่ 6-7) เกิดรากได้ระหว่าง 50-0 % ในข้าวเหนียวดำหมอและ 70-0% ข้าวเหนียวดำซ้อไม้ไผ่ สูตรอาหารที่ดีที่สุดในการขักนำรากของข้าวทั้งสองสายพันธุ์ คือ แคลลัสที่เลี้ยงในอาหารที่เติม 2,4-D ความเข้มข้น 4 มิลลิกรัมต่อลิตร มา ก่อนแล้วย้ายลงอาหารสูตรที่ไม่เติม 2,4-D แคลลัสของข้าวทั้งสองสายพันธุ์จะเกิดรากฟอยจำนวนมากรอบแคลลัสจนแคลลัสสัมภานาดเล็กและหายไปในที่สุด (ภาพที่ 10 และ 12) และเมื่อสังเกตการพัฒนาของยอด ก็ให้ผลการทดลองเช่นเดียวกับการเกิดรากแต่ความเข้มข้น 2,4-D ที่มากกว่า 2 มิลลิกรัมต่อลิตร ไม่เกิดพัฒนาของยอด และการเกิดยอดจะมากเมื่อเลี้ยงแคลลัสในอาหารที่เติม 2,4-D ความเข้มข้น 4 มิลลิกรัมต่อลิตรก่อน แล้วย้ายลงอาหารสูตรที่ไม่เติม 2,4-D แคลลัสจะพัฒนาการเกิดรากจำนวนมากและเริ่มเกิดกลุ่มเซลล์สีเขียวที่ต่อพัฒนาอย่างเป็นยอดตามลำดับ (ภาพที่ 11) โดยเกิดยอดประมาณ 9% ในข้าวเหนียวดำหมอและ 25% ในข้าวเหนียวดำซ้อไม้ไผ่ (เส้นกราฟสีเหลือง ภาพที่ 8-9) ดังนั้น การเพิ่มน้ำหนักของแคลลัสก็มีความแตกต่างกัน เปอร์เซ็นต์การเกิดรากและยอดที่แตกต่างกันขึ้นกับปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่

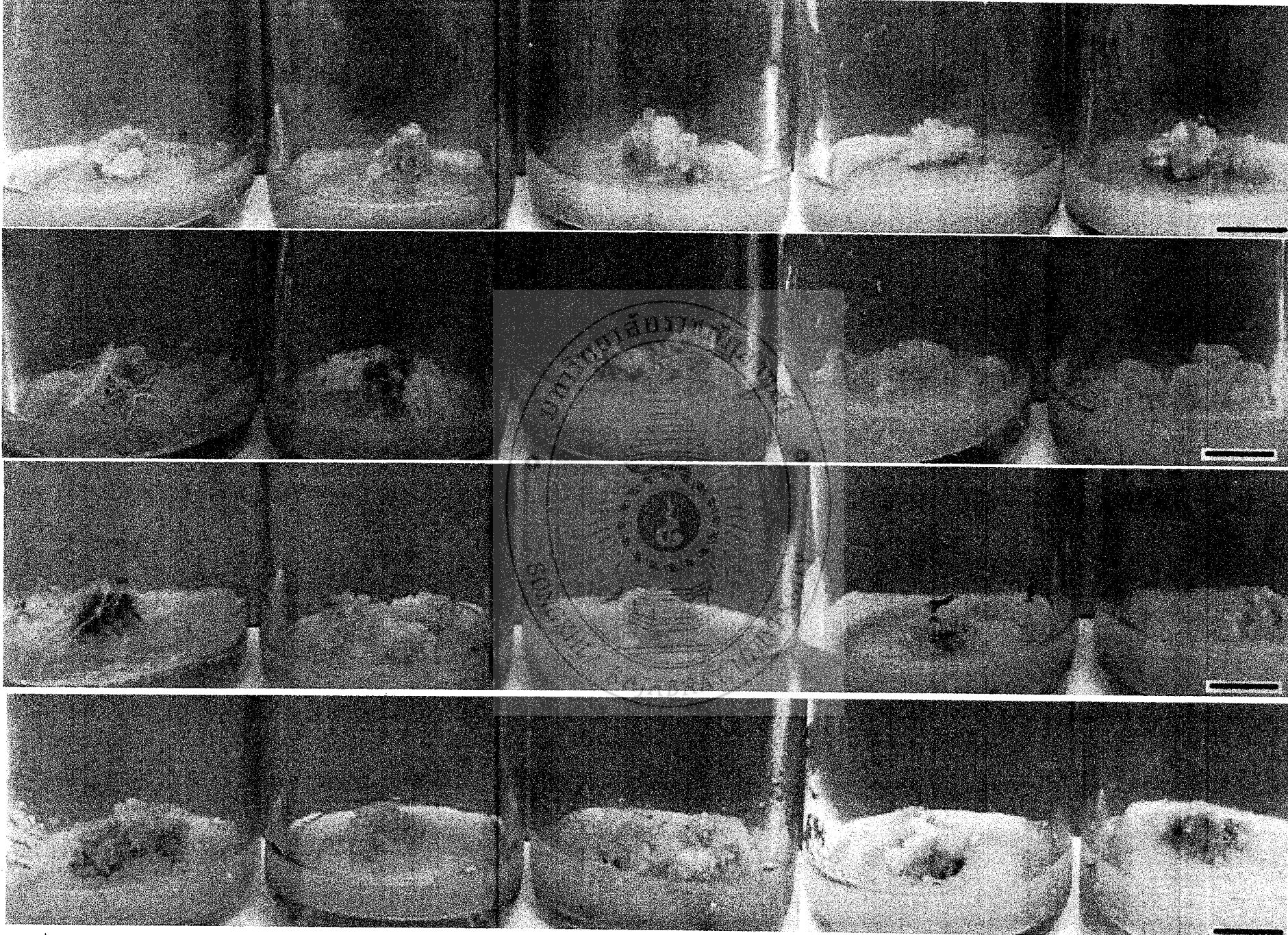
- 1) สายพันธุ์ของข้าว พบร้า แคลลัสที่ได้จากข้าวเหนียวพันธุ์ซ้อไม้ไผ่มีการตอบสนองต่อสูตรอาหารในการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพิชให้ตีกว่าแคลลัสที่ได้จากข้าวเหนียวพันธุ์ดำหมอ (ภาพที่ 2 และ 3) ทำให้เกิดการพัฒนาอวัยวะ คือ ยอดและรากได้เปอร์เซ็นต์ที่สูงกว่า กล่าวคือ การเกิดรากและยอดจากแคลลัสข้าว

เห็นยิวยพันธุ์ซึ่งไม่ไฟสูงสุด เท่ากับ 70% และ 25% ตามลำดับ (ภาพที่ 7 และ 9) ขณะที่การเกิดรากและยอดจากแคลลัสข้าวเห็นยิวยพันธุ์ดำหมอ มีค่าเท่ากับ 50% และ 8.5% ตามลำดับ (ภาพที่ 8 และ 10) แสดงว่า ข้าวเห็นยิวยพันธุ์ซึ่งไม่ไฟ indirect organogenesis ได้ดีกว่าข้าวเห็นยิวยพันธุ์ดำหมอ สอดคล้องกับ การเกิดอวัยวะใหม่ของข้าวขึ้นการสายพันธุ์ด้วย ส่วนการเจริญเติบโตของแคลลัสไม่มีความแตกต่างกัน

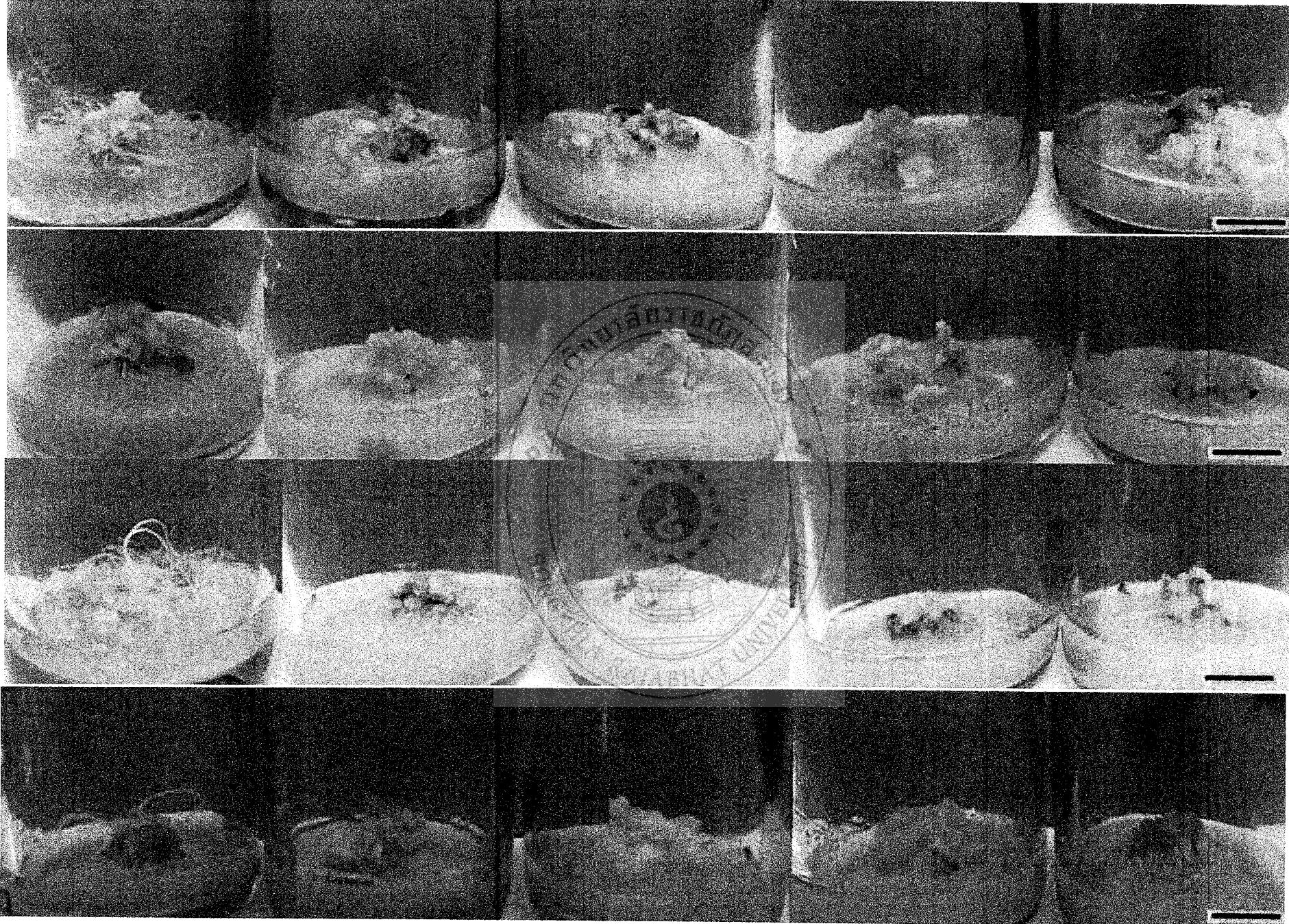
2) สูตรอาหารเลี้ยงเนื้อยื่นแคลลัสตั้งต้น เมื่อย้ายแคลลัสเสี้ยงในอาหารสูตรเดียวกัน แคลลัส มีโอกาสตอบสนองในการซักนำให้เกิดอวัยวะได้แตกต่างกันด้วย ขึ้นอยู่กับเนื้อยื่นแคลลัสได้ย้ายเสี้ยงมาจาก อาหารสูตรใด เนื่องจากแคลลัสได้สะสมสารอาหารภายนอกเซลล์ที่แตกต่างกันโดยเฉพาะชนิดและความเข้มข้น ของสารควบคุมการเจริญเติบโต เมื่อย้ายเสี้ยงแคลลัสลงในอาหารสูตรใหม่ที่แตกต่างจากเดิมทำให้สัมคัญของ สารควบคุมการเจริญเติบโตมีการเปลี่ยนแปลงขึ้น เป็นเหตุหนึ่งที่มีการพัฒนาและเจริญเติบโตของ เนื้อยื่นพืชที่แตกต่าง จากการศึกษา พบว่า เมื่อย้ายเสี้ยงแคลลัสจากอาหารสูตร LS ที่มีความเข้มข้นของ 2,4-D สูง (3-4 มิลลิกรัมต่อลิตร) จะมีการตอบสนองได้ดีกว่าแคลลัสที่เสี้ยงในอาหารที่ความเข้มข้นของ 2,4-D ต่ำ (1-2 มิลลิกรัมต่อลิตร) หั้งปริมาณแคลลัสที่เพิ่มขึ้น (ภาพที่ 4-5) เปอร์เซ็นต์การเกิดราก (ภาพที่ 6-7) และยอดใหม่ (ภาพที่ 8-9) ซึ่งสอดคล้องกันหั้งสองสายพันธุ์ของข้าวที่เพาะเลี้ยง

3) ลักษณะของแคลลัสก็มีผลต่อการเพิ่มจำนวนและเกิดอวัยวะใหม่ แคลลัสที่เสี้ยงได้มี 2 ลักษณะ คือ แคลลัสที่มีลักษณะชั่น้ำ นิ่ม พุ และแคลลัสที่เกาะกลุ่มกันแน่น สีของแคลลัสประกอบด้วย ขาว ขาวอมเหลืองและเหลือง แคลลัสที่อายุมากจะกลایเป็นสีน้ำตาลเข้ม แคลลัสที่พัฒนาเกิดรากและยอดจะมี ลักษณะขาวอมเหลืองหรือเหลือง เกาะกลุ่มแน่น (ภาพที่ 4-5)

4) สูตรอาหารที่เสี้ยงแคลลัส สูตรอาหารใหม่ที่เสี้ยงมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการ พัฒนาและเพิ่มขึ้นของแคลลัส ถ้าสูตรอาหารที่ย้ายเสี้ยงมีชนิดของสารควบคุมการเจริญเติบโตเดียวกันแต่ความเข้มข้นเปลี่ยนแปลงจะส่งผลกระทบต่อการเกิดพัฒนารากและยอดได้ดี ยิ่งมีความแตกต่างความเข้มข้นมากเท่าไร แคลลัสจะมีการตอบสนองมากขึ้นเท่านั้น จากภาพที่ 4-5 พบว่า แคลลัสที่ย้ายเสี้ยงจากอาหารที่มีความเข้มข้นของ 2,4-D สูง (4 มิลลิกรัมต่อลิตร) ลงในอาหารที่มีความเข้มข้นต่ำๆ หรือไม่มี แคลลัสจะมีการเพิ่มจำนวนมากที่สุด และลดลงเมื่อย้ายแคลลัสเสี้ยงในอาหารที่ความเข้มข้นของ 2,4-D สูง โดยเฉพาะแคลลัสที่ย้ายจากอาหารที่มีความเข้มข้นของ 2,4-D ต่ำไปที่ความเข้มข้นสูง แคลลัสมีอัตราการเพิ่มจำนวนเซลล์ลดลงมากที่สุด และเมื่อสังเกตจากภาพที่ 6-9 พบว่า จะเกิดการพัฒนาของรากและยอดได้ดีในอาหารที่ไม่มีสารควบคุมการเจริญเติบโต โดยเฉพาะแคลลัสที่ย้ายมาจากอาหารที่มีความเข้มข้นของ 2,4-D สูง แสดงว่า ความแตกต่างของความเข้มข้น 2,4-D ที่สะสมภายในเซลล์และในอาหารใหม่มีความสัมพันธ์กับการเจนี่ยวนำให้เกิดอวัยวะจากแคลลัส ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการพัฒนาอวัยวะใหม่ของแคลลัส

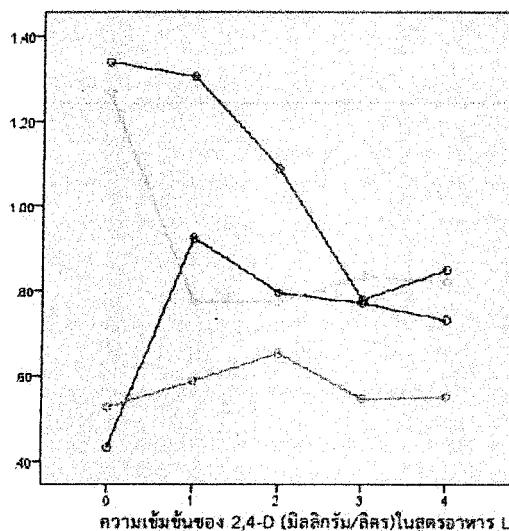

ภาพที่ 2 แคลลัสของข้าวเหนียวดำมอที่ย้ายเลี้ยงจากสูตร LS + 2,4-D (1-4 mg/l) (แถวที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2,4-D 0-4 mg/l (คอลัมน์ที่ 1-5) เป็นเวลา 4 สัปดาห์

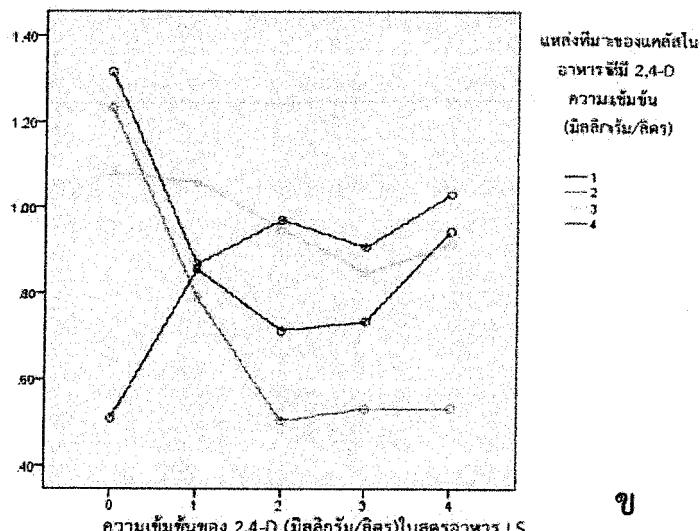

ภาพที่ 3 แคลลัสของข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้ที่ย้ายเลี้ยงจากสูตร LS + 2,4-D (1-4 mg/l) (ແຄວที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2,4-D 0-4 mg/l (គូលំករី 1-5) เป็นเวลา 4 สប្តាហ៍

น้ำหนักส่วนของแคลลัส (กรัม)

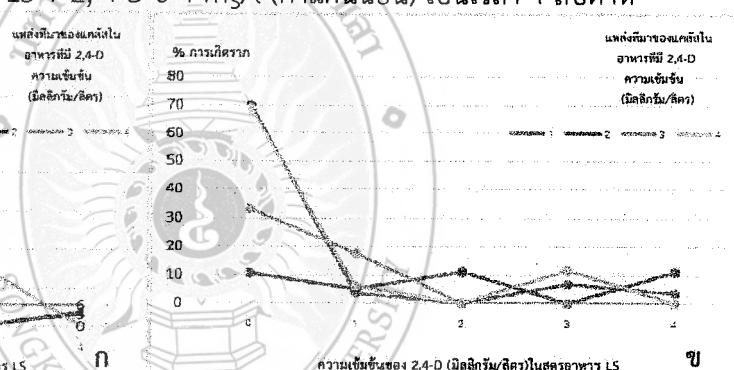
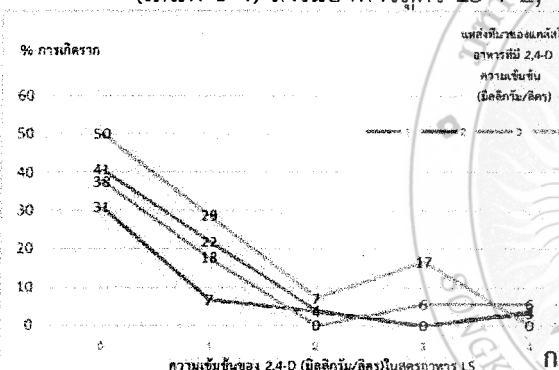

น้ำหนักส่วนของแคลลัส (กรัม)

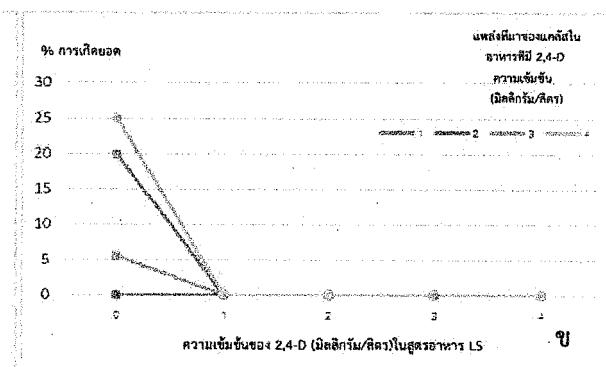
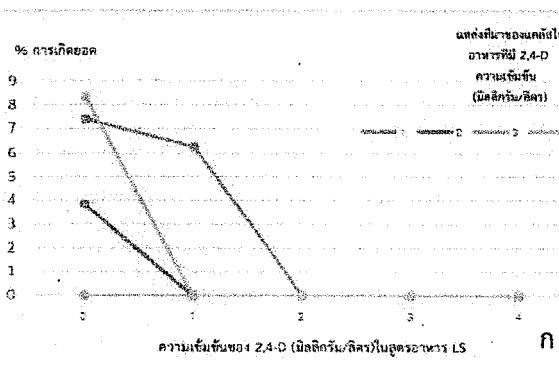
ภาพที่ 4 น้ำหนักของแคลลัสของข้าวเหนียวดำหม้อ (ก) และช่อไม้ไผ่ (ข) ที่ย้ายเลี้ยงจากสูตร LS + 2, 4-D (1-4 mg/l)

(เส้นที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2, 4-D 0-4 mg/l (ค่าแทนนอน) เป็นเวลา 4 สัปดาห์

ภาพที่ 5 เปอร์เซ็นต์การเกิดรากของแคลลัสข้าวเหนียวดำหม้อ (ก) และช่อไม้ไผ่ (ข) ที่ย้ายเลี้ยงจากสูตร LS + 2, 4-D 1-4 mg/l (เส้นที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2, 4-D 0-4 mg/l (ค่าแทนนอน) เป็นเวลา 4 สัปดาห์

1-4 mg/l (เส้นที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2, 4-D 0-4 mg/l (ค่าแทนนอน) เป็นเวลา 4 สัปดาห์

ภาพที่ 6 เปอร์เซ็นต์การเกิดยอดของแคลลัสข้าวเหนียวดำหม้อ (ก) และช่อไม้ไผ่ (ข) ที่ย้ายเลี้ยงจากสูตร LS + 2, 4-D

1-4 mg/l (เส้นที่ 1-4) ลงในอาหารสูตร LS + 2, 4-D 0-4 mg/l (ค่าแทนนอน) เป็นเวลา 4 สัปดาห์

หลังจากทดสอบผลของ 2,4-D ต่อการเกิดอวัยวะใหม่ของข้าวทั้งสองพันธุ์ พบร่วมกับสารควบคุมการเจริญเติบโตชนิดอื่นได้แก่ สารควบคุมการเจริญเติบโตประเภทไฮโดรไซน์ ได้แก่ BA Kinetin ร่วมกับออกซินชนิด NAA 2,4-D เพื่อบันทึกอัตราการเกิดยอดและรากที่เปลี่ยนไปจากการใช้ 2,4-D เพียงชนิดเดียว (ตารางที่ 6) พบร่วมกับการใช้ชนิดออกซินและชนิดไฮโดรไซน์ที่แตกต่างรวมกันจะทำให้แคลลัสเจริญเติบโตได้ดีกว่าการใช้ 2,4-D ชนิดเดียวในทุกระดับความเข้มข้น น้ำหนักของแคลลัสของข้าวทั้งสองสายพันธุ์ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติทั้งสายพันธุ์และชนิดของสูตรอาหารโดยมีค่าน้ำหนักเพิ่มขึ้นประมาณ 1.90-2.26 กรัม ขณะที่การใช้ 2,4-D มีค่าน้ำหนักแคลลัส 1.3-0.5 กรัม (ภาพที่ 4)

ตารางที่ 6 ผลสารควบคุมการเจริญเติบโตชนิดต่างๆ การเจริญเติบโตของแคลลัสข้าวและการเกิดอวัยวะใหม่

ชนิดของสารควบคุมการเจริญเติบโต		น้ำหนักสดของแคลลัส (กรัม)		% การเกิดราก	
ไฮโดรไซน์ 1 มิลลิกรัม/ลิตร	ออกซิน 0.5 มิลลิกรัม/ลิตร	จำนวน	ช่องไม่ผ่าน	จำนวน	ช่องไม่ผ่าน
BA	NAA	1.90±0.82	1.99 ± 1.24	30.23	40.91
BA	2,4-D	1.99±0.91	2.16 ± 1.34	21.96	17.57
Kinetin	NAA	2.07±0.98	2.05 ± 1.14	35.44	52.63
Kinetin	2,4-D	2.08±0.92	2.26 ± 1.54	16.67	29.17
F-test		ns	ns	ns	ns
C.V. (%)		45.15	60.03	32.11	43.04

ns: ไม่มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.05

การซักนำให้เกิดยอดโดยการใช้ชนิดออกซินและชนิดไฮโดรไซน์ที่แตกต่างรวมกัน ทำให้เปอร์เซ็นต์การเกิดยอดไม่มีความแตกต่างจากการเติม 2,4-D เพียงชนิดเดียว กล่าวคือ สามารถซักนำยอดได้น้อยมากจนไม่สามารถหาค่าได้ แต่การเกิดราก พบร่วมกับการเพิ่มมากขึ้นในทุกชุดการทดลองที่เติมออกซินร่วมกับไฮโดรไซน์เมื่อเทียบกับการเติมออกซินชนิด 2,4-D ในอาหารเพียงชนิดเดียว (ตารางที่ 5 และ 6) โดยข้าวเหนียวตัวใหม่ของเมืองเชียงใหม่ 2,4-D เท่ากับ 0-29% (ตารางที่ 6) และข้าวเหนียวตัวใหม่ไม่ผ่านไม่มีผ่าน มีเปอร์เซ็นต์การเกิดราก 17.57- 52.63 (2,4-D เท่ากับ 0-18%, ตารางที่ 6) โดยชนิดของไฮโดรไซน์และออกซินที่ใช้ร่วมกันที่เหมาะสมต่อการซักนำให้เกิดอวัยวะใหม่ คือ Kientin ร่วมกับ NAA เพราะซักนำให้เกิดรากได้ดีในข้าวทั้งสองสายพันธุ์ จึงนำ Kinetin และ NAA มาทำการศึกษาต่อเนื่องด้วยการเตรียมอาหารที่มีความเข้มข้นของ Kinetin ร่วมกับ NAA ที่ระดับต่างๆ กัน และเลี้ยงในสภาวะที่มีความเข้มแตกต่างกัน ทำการทดลองดัดแปลงจากวิธีการของ Tsukahara และ Hiroshima (1992) โดยชุดการทดลองที่ลดความชื้นจะย้ายแคลลัสลงบนกระดาษ

กรองผ่าเชื้อแห้งที่อยู่ในงานเพาะเชื้อ วางเลี้ยงในที่มีดเป็นเวลา 2 วัน แล้วจึงย้ายเลี้ยงลงในสูตรอาหารตามปกติ ได้ผลการทดลอง ดังตารางที่ 8-9

การซักนำอวัยวะใหม่จากแคลลัสของข้าวเหนียวดำหมอด้วย kinetin และ NAA ที่ความเข้มข้นต่างๆ ร่วมกับลดความชื้น พบว่า น้ำหนักแคลลัสที่ได้ 5.47-7.71 กรัม ซึ่งค่าที่ได้มากกว่าการทดลองชนิดของสารควบคุมการเจริญเติบโตที่ใช้ร่วมกัน (2.07 กรัม, ตารางที่ 7) แสดงให้เห็นว่า ระดับความเข้มข้นที่ใช้ร่วมกันมีผลต่อการอัตราการเจริญเติบโตของแคลลัสแต่ไม่มีนัยสำคัญความแตกต่างทางสถิติ ส่วนการเลี้ยงในสภาวะที่ลดความชื้น แคลลัสมีลักษณะเนื้อเยื่อเกากันอย่างหนาแน่นมากกว่าการเลี้ยงปกติ เชลล์มีลักษณะฉ่ำน้ำอยกว่าและเมื่อนำแคลลัสมาซึมน้ำหนัก พบว่า แคลลัสมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นทุกสูตรอาหารที่เลี้ยง (5.47- 7.71 กรัม) แคลลัสโดยทั่วไปของข้าวจะเป็นสีน้ำตาลอ่อน ฉ่ำน้ำ แต่เมื่อทำการทดลองเลี้ยงเสร็จสิ้น มีแคลลัสที่เกิดใหม่บางส่วนมีลักษณะเปลี่ยนไป เช่น เกิดแคลลัสสีขาวใส แคลลัสสีเข้มคล้ำ บางส่วนเกิดراكหรือยอด จึงบันทึกผลได้ดังตารางที่ 8-9 พบว่า ชุดการทดลองที่ลดความชื้นเกิดแคลลัสสีขาวใส ไม่มีแคลลัสสีเข้ม มีการเกิดรากจากแคลลัสเกือบทุกชุดการทดลอง ตั้งแต่ 33-100% แต่ไม่ชุดใดเกิดยอดใหม่ แต่เมื่อเทียบกับการเลี้ยงในสูตรอาหารปกติที่ไม่ลดความชื้น พบว่า มีแคลลัสมีอัตราการเจริญเติบโตที่ต่ำกว่า แต่มีความหลากหลายของพัฒนาการที่เกิดขึ้น แคลลัสมีทั้งลักษณะสีขาวและดำ เกิดรากทุกชุดการทดลอง และบางชุดการทดลองมีการเกิดยอดใหม่พัฒนาขึ้นมา โดยชุดที่เกิดยอดได้ที่สุด คือ MS ที่เติม Kinetin 3 มิลิกรัมต่อลิตร ร่วมกับ NAA 1 มิลิกรัมต่อลิตร มีค่าประมาณ 13% (ตารางที่ 8)

การซักนำอวัยวะใหม่จากแคลลัสของข้าวเหนียวซ่อไม้ไผ่ ให้ผลการทดลองที่คล้ายคลึงกับข้าวเหนียวดำหมอด้วยต่างกันเพียงค่าที่วัดได้ แต่แนวโน้มการเกิดเช่นเดียวกัน คือ แคลลัสที่เลี้ยงในสภาวะลดความชื้นมีค่า น้ำหนักที่วัดได้ (5.4-7.34 กรัม) มากกว่าแคลลัสที่เลี้ยงปกติ (4.12-4.67 กรัม) แคลลัสที่เลี้ยงได้มีแต่ลักษณะสีขาว และเกิดแต่ราก (20-60%) แต่ไม่เกิดยอด ส่วนการเลี้ยงแคลลัสในสภาวะปกติมีการเกิดรากใหม่ (37.9-57.1%) และยอดใหม่ (0-7.7%) โดยชุดที่เกิดยอดได้ที่สุด คือ MS ที่เติม kinetin 1 มิลิกรัมต่อลิตร ร่วมกับ NAA 1 มิลิกรัมต่อลิตร มีค่าประมาณ 7.7% แต่ค่าที่วัดได้ทุกตัวแปรไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 8)

เมื่อแคลลัสเกิดการพัฒนาของรากและยอดตามลำดับ ทำการย้ายเลี้ยงอาหารในสูตรเดิมของเนื้อยื่อ แล้วบันทึกภาพติดตามการเจริญเติบโต พบว่า รากฟอยที่เกิดขึ้นจะเพิ่มจำนวนและความยาวมากขึ้นจนปกลุ่มแคลลัส มิด และแคลลัสมีการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น (ภาพที่ 7 ก-ง) ส่วนของยอดใหม่ที่เกิดขึ้นมาจะเริ่มจากเกิดกลุ่ม เชลล์สีเขียวเข้มแล้วพัฒนาเป็นยอดอ่อนของ ข้าวเหนียวดำหมอดจำนวนเล็กน้อย (1-3 ยอดต่อก้อนแคลลัส) (ภาพที่ 10) ส่วนข้าวเหนียวดำซ่อไม้ไผ่เกิดยอดขนาดเล็กจำนวนมากกว่า (ภาพที่ 8-10) ยอดเจริญเติบโตยืดยาว เกิดเป็นใบขนาดเล็กๆ โดยฐานซึ่งส่วนประกอบด้วยรากจำนวนมาก ใบข้าวส่วนใหญ่จะฉ่ำน้ำ (ภาพที่ 8)

ตารางที่ 7 การเจริญเติบโตของแคลลัสข้าวเหนียวดำมอที่เลี้ยงด้วยวิธีการปกติและลดความชื้นในสูตรอาหารต่างๆ หลังจากเลี้ยงเป็นระยะเวลา 30 วัน

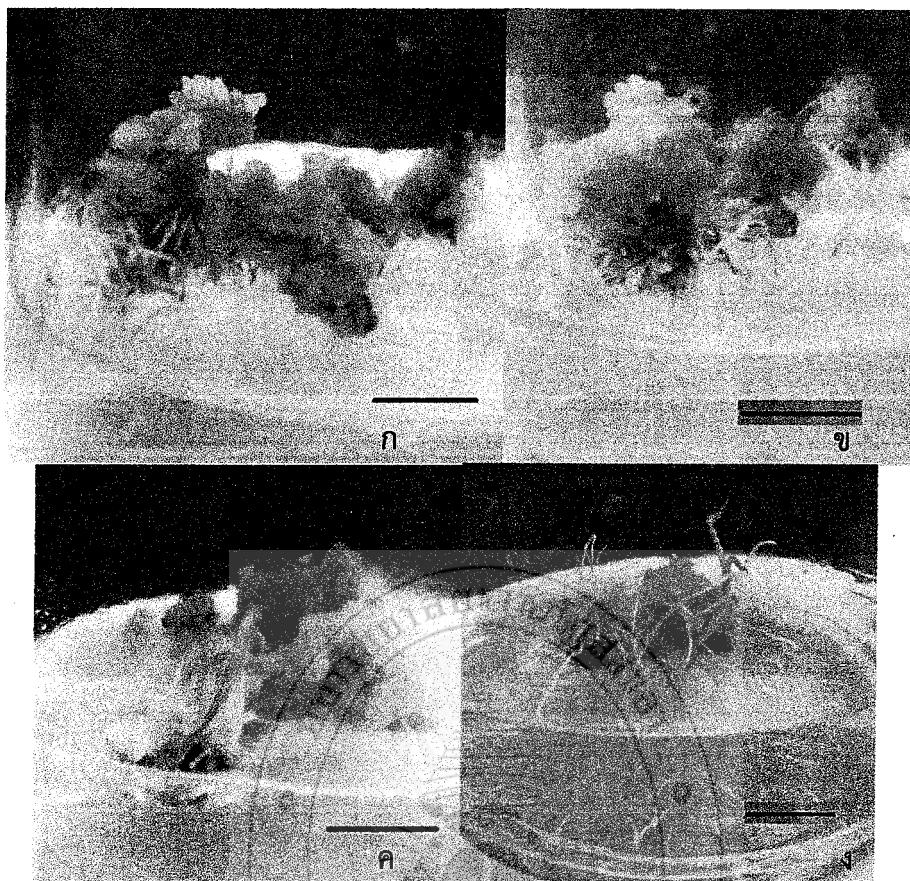
วิธีการ	MS เดิมส่วนคุณ การเจริญเติบโต (มิลลิกรัมต่อลิตร)		น้ำหนักสด แคลลัส (กรัม)	%การเกิดแคลลัส		%การเกิดอวัยวะ	
	Kinetin	NAA		ขาว	ดำ	راك	ต้นอ่อน
ปกติ	1	0	4.07 ± 1.14	40.9	4.5	40.9	4.5
	1	0.5	3.94 ± 0.96	39.1	4.3	39.1	7.2
	1	1	3.69 ± 1.45	56.5	0.0	46.5	2.0
	2	0.5	4.61 ± 1.35	54.5	4.5	40.5	4.7
	2	1	3.98 ± 1.36	66.7	8.3	66.7	9.5
	2.5	0.5	3.72 ± 1.19	71.4	9.5	65.4	7.2
	3	0.5	3.57 ± 1.01	58.3	0.0	46.3	0.0
	3	1	4.04 ± 0.95	56.5	13.0	53.5	15.0
เฉลี่ย			4.01±1.17	55.4	5.5	49.8	6.3
ความชื้น	1	0	5.47 ± 0.46	0.0	0.0	0.0	0.0
	1	0.5	6.22 ± 0.30	50.0	0.0	43.0	0.0
	1	1	7.71 ± 1.66	66.7	0.0	61.4	0.0
	2	0.5	5.49 ± 0.35	70.0	0.0	73.0	0.0
	2	1	6.25 ± 1.34	30.0	0.0	33.3	0.0
	2.5	0.5	6.59 ± 1.52	0.0	0.0	0.0	0.0
	3	0.5	6.77 ± 1.35	65.0	0.0	66.7	0.0
	3	1	5.65 ± 0.63	100.0	0.0	100.0	0.0
เฉลี่ย			6.26±0.95	47.7	0.0	47.1	0.0
F-test			Ns	-	-	-	-

หมายเหตุ: ไม่มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.05

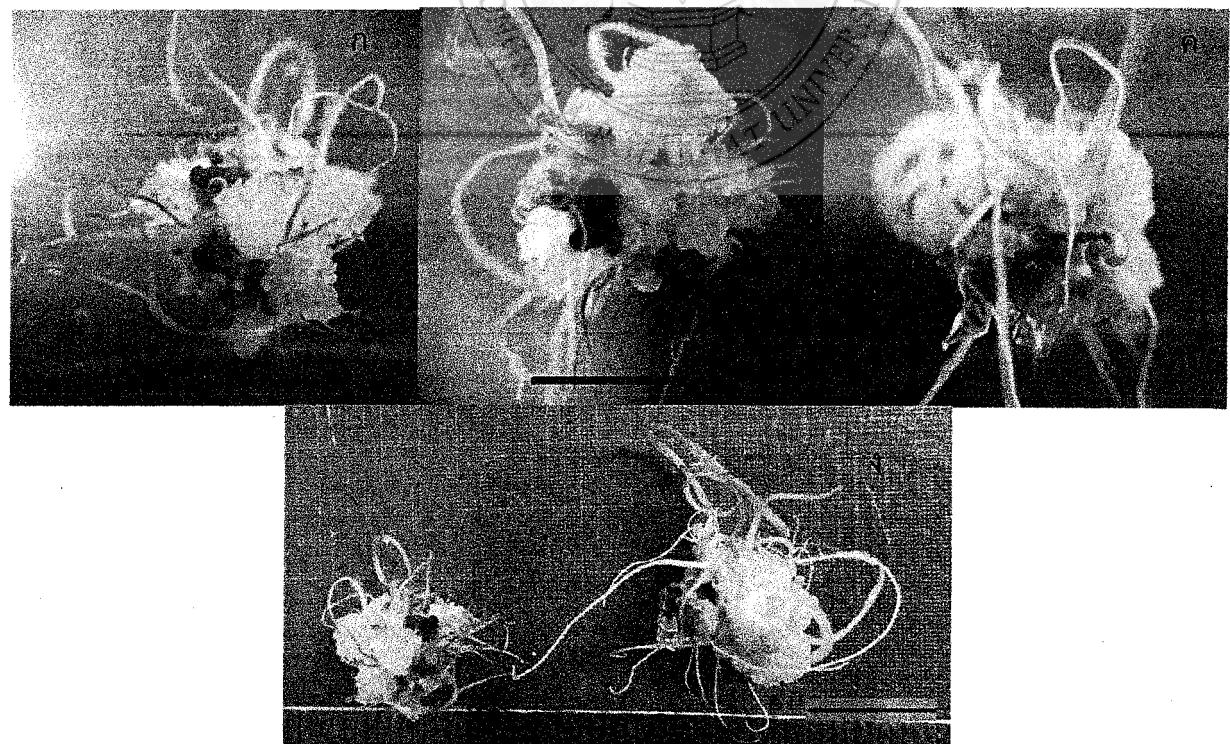
ตารางที่ 8 การเจริญเติบโตของแคลลัสข้าวเหนียวตัวซ่อนไม้ไผ่ที่เลี้ยงด้วยวิธีการปกติและลดความชื้นในสูตรอาหารต่างๆ หลังจากเลี้ยงเป็นระยะเวลา 30 วัน

วิธีการ	MS เติมควบคุม		น้ำหนักสด แคลลัส	% การเกิดแคลลัส		% การเกิดอวัยวะ	
	Kinetin	NAA		ขาว	ดำ	راك	ต้นอ่อน
ปกติ	1	0	4.18 ± 1.43	39.3	0.0	39.3	0.0
	1	0.5	4.67 ± 1.13	57.1	0.0	57.1	0.0
	1	1	4.35 ± 0.84	46.2	0.0	43.2	7.7
	2	0.5	4.59 ± 1.57	44.8	0.0	40.0	3.4
	2	1	4.30 ± 1.35	53.3	0.0	47.2	6.7
	2.5	0.5	4.12 ± 1.05	41.4	0.0	40.9	3.4
	3	0.5	3.76 ± 1.00	37.9	0.0	35.7	0.0
	3	1	4.19 ± 1.14	43.3	0.0	41.4	3.3
	เฉลี่ย		4.27 ± 1.18	45.4	0.0	43.1	3.06
ลดความชื้น	1	0	5.40 ± 0.78	28.6	0.0	24.7	0.0
	1	0.5	5.74 ± 0.65	50.0	0.0	48.0	0.0
	1	1	6.25 ± 1.25	50.0	0.0	52.0	0.0
	2	0.5	5.97 ± 0.76	33.3	0.0	33.3	0.0
	2	1	7.34 ± 1.34	20.0	0.0	21.0	0.0
	2.5	0.5	5.71 ± 0.41	28.6	0.0	27.2	0.0
	3	0.5	5.97 ± 0.23	50.0	0.0	50.0	0.0
	3	1	5.80 ± 1.67	60.0	0.0	55.0	0.0
	เฉลี่ย		6.02 ± 0.88	40.1	0.0	38.9	0.0
F-test		ns		-	-	-	-

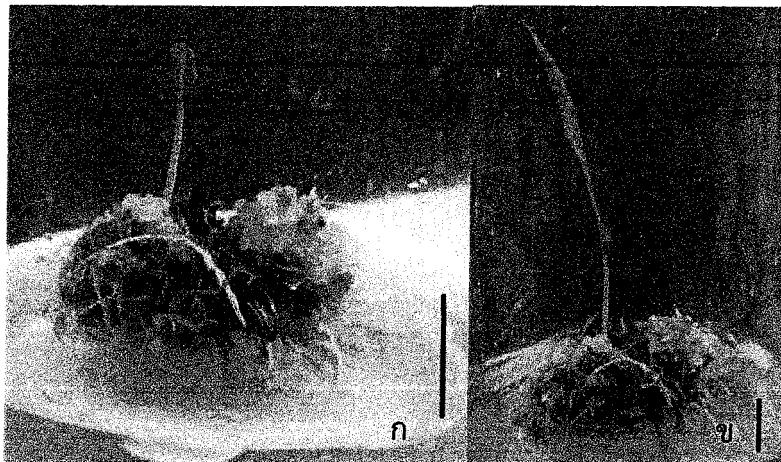
ns: ไม่มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.05

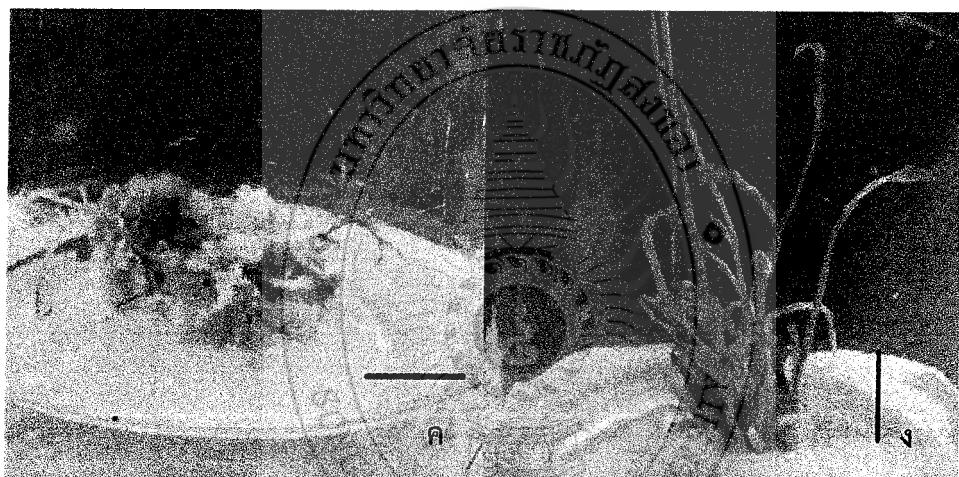
ภาพที่ 7 พัฒนาการเกิดรากและยอดใหม่จากเนื้อเยื่อแคลลัสของข้าวเหนียวดำหม้อ (ก-ง) ตามลำดับ (บาร์ = 1 ซม.)

ภาพที่ 8 พัฒนาการเกิดรากและยอดใหม่จากเนื้อเยื่อแคลลัสของข้าวเหนียวช่อไม้ไผ่ (ก-จ) ตามลำดับ (บาร์ = 1 ซม.)

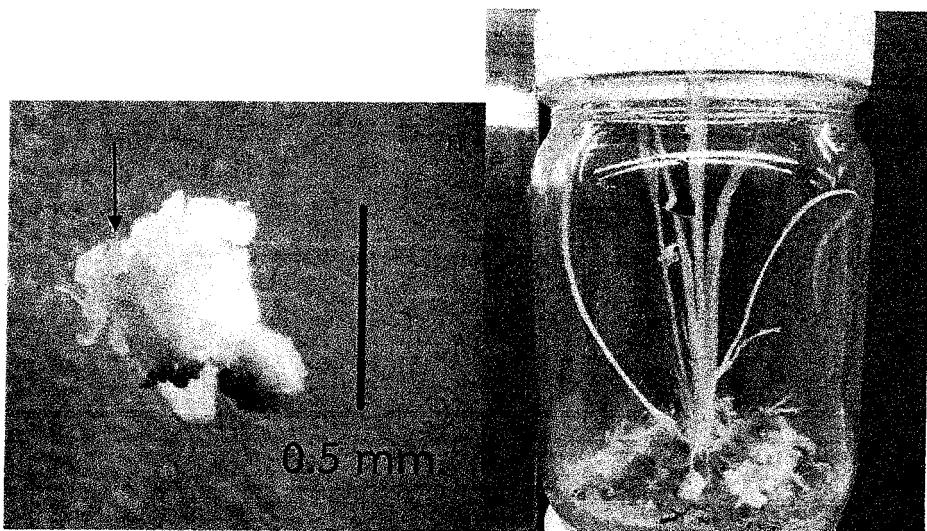
ภาพที่ 9 การเกิดรากและยอดขนาดเล็กจำนวนมากบนแคลลัสข้าวเหนียวช่อไม้ไผ่ (เส้นบาร์ = 1 ซม.)

ภาพที่ 10 การเกิดเฉพาะรากบนแคลลัส (ก) และยอดจำนวนมาก (ข) ของข้าวเหนียวช่อไม้ไผ่ (บาร์ = 1 ซม.)

4. ศึกษาการซักนำให้เกิดเอ็มบริโอใหม่จากแคลลัส (embryogenesis) ข้าวเหนียวดำหมอและช่อไม้ไผ่

จากสูตรอาหารที่ใช้ร่วมกับการทดลองตอนที่ 3 พบว่า มีบางแคลลัส เกิดการพัฒนาลักษณะคล้ายต้นข่อน (ภาพที่ 11) แต่ยังสรุปไม่ได้และไม่สามารถเก็บผลการทดลองเป็นข้อมูลเชิงปริมาณเพียงพอและรายงานผลทางสถิติได้ เนื่องจากมีปริมาณการเกิดที่ค่อนข้างต่ำ ยังไม่มีความสำมำเสมอของการเกิดเอ็มบริโอใหม่

ภาพที่ 11 การเกิดเอ็มบริโอ (ลูกศร) จากเนื้อเยื่อแคลลัส (ก) และพัฒนาของเอ็มบริโอ (ข) ของข้าวเหนียวซึ่งไม่ได้

5. ศึกษาการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำหมอยาในอาหารเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

นำต้นกล้าที่ได้จากการเพาะเมล็ดในหลอดทดลองโดยไม่ผ่านการสร้างแคลลัส ย้ายลงอาหารสูตรต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบผลสารควบคุมการเจริญเติบโตชนิด BA ร่วมกับ NAA ซึ่งมีงานวิจัยหลายเรื่องที่นำไปใช้การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าว กับการใช้สารควบคุมการเจริญเติบโตชนิด TDZ ได้ผลการทดลองดังตารางที่ 10-11 พบว่า การใช้ BA ร่วมกับ NAA และ TDZ ร่วมกับ NAA มีผลต่อการเจริญเติบโตต่อข้าวย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) ในทั้งข้าวทั้งสองสายพันธุ์ ในทุกด้วยแบบที่เก็บข้อมูล ได้แก่ ความสูงของข้าว จำนวนยอด รากและใบที่เกิดขึ้นหลังจากเลี้ยงเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ โดยข้าวเหนียวดำหมอยาที่เลี้ยงในอาหารสูตร MS เติม NAA 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตร จะให้ลักษณะของต้นที่มีความสูงมากที่สุด ระบบbranchจะเจริญเติบโตได้ มีจำนวนมากและเกิดยอดต่อต้นน้อยที่สุด เช่นเดียวกับสูตรอาหารที่ไม่เติมสารควบคุมการเจริญเติบโต ลักษณะต้นข้าวที่ได้จะใหญ่แข็งแรงสมบูรณ์ แต่มีลักษณะเป็นต้นเดียวๆ มากกว่ามีลักษณะเป็นกอข้าว (ภาพที่ 12) เมื่อเลี้ยงเป็นระยะเวลามากกว่า 4 สัปดาห์ จะมีการแตกกอข้าวหรือไม่เกิดการแตกกอเมื่อเทียบกับต้นข้าวในสูตรอาหารอื่นๆ ชุดอาหารที่เติม NAA 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตร ทุกชุดมีแนวโน้มการเกิดรากได้ทำให้มีจำนวนรากมาก ส่วนการเกิดยอดนั้น พบร่วมมีความสันพันธุ์กับชนิดและการเติมสารควบคุมการเจริญเติบโตกลุ่มไฮโทโคนิน โดย TDZ สามารถชักนำยอดให้เกิดได้ดีกว่า BA อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) และการเติมออกซิน NAA ร่วมกับสารทั้งสองทำให้จำนวนยอดลดลง ส่วนการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้ให้ผลการทดลองเช่นเดียวกับข้าวเหนียวดำหมอยาทั้งความสูงของต้น จำนวนยอด รากและใบ โดยให้ผลการเปรียบเทียบที่เหมือนกัน แตกต่างกันแต่เพียงค่าตัวแปรที่บันทึกได้ แสดงให้เห็นว่า TDZ มีสำคัญภาพที่ดีที่สุดในการชักนำให้เกิดยอดของข้าวจำนวนมากในหลอดทดลอง

ตารางที่ 9 การเจริญเติบโตของข้าวเหนียวพันธุ์ดำหมอกในอาหารสูตรต่างๆ หลังเลี้ยงระยะเวลา 30 วัน

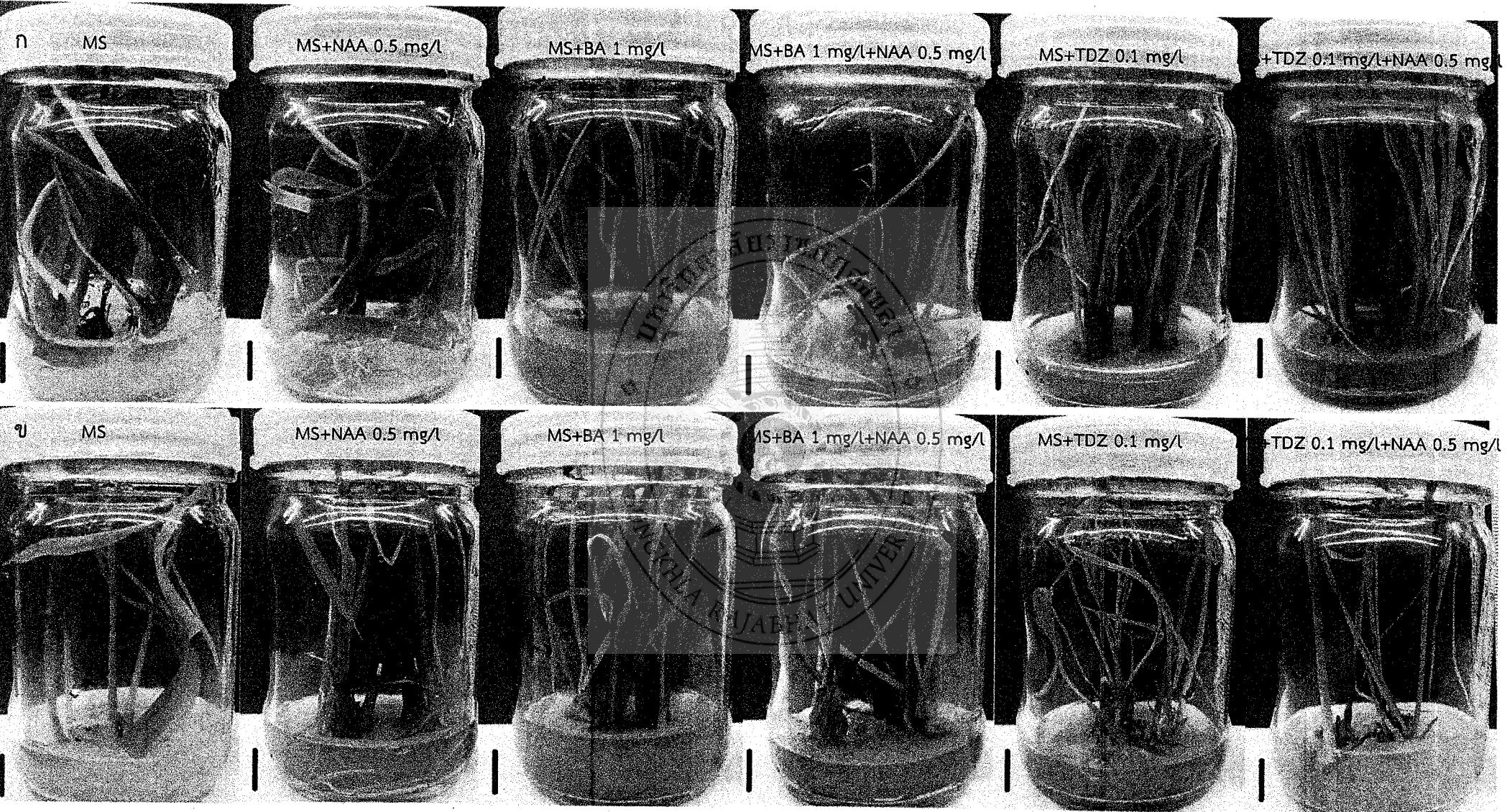
ความเข้มข้น (มิลลิกรัมต่อลิตร)			ความสูงต้น (ซม.)	จำนวนยอด	จำนวนราก	จำนวนใบ
NAA	BA	TDZ				
0	0	0	13.77±0.74 ^{cd}	1.10±0.07 ^d	13.47±0.42 ^c	4.57±0.12 ^a
0.5	0	0	20.89±0.69 ^a	1.13±0.08 ^d	23.10±0.75 ^a	4.43±0.11 ^a
0	1	0	12.98±0.74 ^d	1.70±0.14 ^c	3.23±0.47 ^e	3.03±0.18 ^d
0	0	0.1	15.01±0.42 ^c	3.00±0.16 ^a	10.40±0.53 ^d	3.53±0.09 ^c
0.5	1	0	18.09±0.56 ^b	1.60±0.10 ^c	20.03±0.73 ^b	4.57±0.11 ^a
0.5	0	0.1	13.77±0.33 ^{cd}	2.60±0.16 ^b	18.63±1.11 ^b	3.96±0.19 ^b
F-test			*	*	*	*
C.V.			3.77	6.57	5.93	3.47

ตารางที่ 10 การเจริญเติบโตของข้าวเหนียวพันธุ์ช่อไม้ໄ派ในอาหารสูตรต่างๆ หลังเลี้ยงระยะเวลา 30 วัน

ความเข้มข้น (มิลลิกรัมต่อลิตร)			ความสูงต้น (ซม.)	จำนวนยอด	จำนวนราก	จำนวนใบ
NAA	BA	TDZ				
0	0	0	26.69±0.90 ^a	1.56±0.68 ^{bc}	14.30±0.65 ^b	4.23±0.16 ^a
0.5	0	0	27.39±1.66 ^a	1.23±0.10 ^c	19.43±1.48 ^a	4.13±0.24 ^b
0	1	0	14.96±0.79 ^c	2.30±0.24 ^a	5.37±0.62 ^c	3.93±0.18 ^b
0	0	0.1	17.16±0.55 ^{ab}	2.40±0.86 ^a	6.80±0.39 ^c	4.30±0.14 ^a
0.5	1	0	19.42±1.87 ^b	1.13±0.68 ^c	15.47±1.76 ^b	3.87±0.31 ^b
0.5	0	0.1	15.32±0.97 ^c	1.73±0.07 ^b	13.10±1.44 ^b	3.90±0.28 ^b
F-test			*	*	*	*
C.V.			5.65	27.03	8.65	5.43

* = แตกต่างทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.05

ab อักษรเหมือนกันในคอลัมน์เดียวกันไม่มีความแตกต่างทางสถิติจากการตรวจสอบโดย DMRT

ภาพที่ 12 การเจริญเติบโตของข้าวเหนียวพันธุ์ดำหม้อ (บก) และช่อไม้ไผ่ (ล่าง) ในอาหารสูตร MS (1), MS+NAA 0.5 mg/l (2), MS+BA 1 mg/l (3), MS+BA 1 mg/l+NAA 0.5 mg/l (4), MS+TDZ 0.1 mg/l (5), MS+TDZ 0.1 mg/l+NAA 0.5 mg/l (6) ตามลำดับ (บาร์ = 1 ซม.)

หลังจากนั้นจึงนำสารควบคุมการเจริญเติบโตชนิด TDZ มาทำการศึกษาความเข้มข้นที่ส่งผลต่อการเกิดยอดของข้าวทั้งสองสายพันธุ์ เมื่อนำยอดของข้าวทั้งสองสายพันธุ์มาเลี้ยงในอาหารสูตร MS ที่เติม TDZ ความเข้มข้นต่างๆ (0-0.20 มิลลิกรัมต่อลิตร) เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ พบร่วมกันว่า การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวเหนียวดำหมอนั้น การเติม TDZ ในอาหารส่งผลต่อความสูงของต้น จำนวนรากเมื่อเทียบกับชุดควบคุมที่ไม่เติม TDZ มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) และที่ระดับความเข้มข้น TDZ แตกต่างกันส่งผลต่อความสูงต้น จำนวนยอด ใบและรากให้มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P \leq 0.05$) ระดับความเข้มข้นของ TDZ ที่เหมาะสมต่อการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวเหนียวดำหมอน คือ 0.20 มิลลิกรัมต่อลิตร เพราะเป็นระดับความเข้มข้นที่ซักนำให้เกิดยอดใหม่ได้จำนวนมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และส่งให้เกิดใบจำนวนมาก แต่ลักษณะของข้าวที่ได้จะมีลักษณะเป็นกอ แต่มีความสูงของต้นน้อยกว่าสูตรอาหารอื่นเช่นเดียวกัน จำนวนรากที่วัดได้จะมีค่าที่ต่ำ (ตารางที่ 11) ซึ่งผลการทดลองแสดงคล้องกับการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้ แต่ค่าที่วัดได้ในข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้มีความแตกต่างอย่างชัดเจน เช่นเดียวกับข้าวเหนียวดำหมอน แต่มีแนวโน้มผลการทดลองไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 12) และลักษณะต้นข้าวภายนอกที่สังเกตได้ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับข้าวเหนียวดำหมอน (ภาพที่ 13 และ 14) ดังนั้น สูตรอาหารที่เหมาะสมต่อการซักนำไปใช้ในอาหารสูตร MS ที่ไม่เติมสารควบคุมการเจริญเติบโต เพื่อให้ข้าวเกิดการพัฒนาส่วนของระบบ rak และกลা�ยเป็นต้นกล้าที่สมบูรณ์ก่อนไปเป็นใบย้ายเลี้ยงในป่าสาหริทต่อไป

ตารางที่ 11 ผลของระดับความเข้มข้นของ TDZ ต่อการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำหม้อระยะเวลา 1 เดือน

ความเข้มข้น TDZ (มิลลิกรัมต่อลิตร)	น้ำหนักสดแคลลัส (กรัม)	ความสูงต้น (ซม.)	จำนวนยอด	จำนวนใบ	จำนวนราก
0.00	0.61 ± 0.46^b	18.35 ± 5.09^c	1.31 ± 0.55	3.85 ± 1.85^b	6.54 ± 2.90^b
0.05	0.30 ± 0.20^a	13.15 ± 5.61^b	1.31 ± 0.48	3.19 ± 1.20^{ab}	5.69 ± 2.94^b
0.10	0.15 ± 0.10^a	8.04 ± 2.47^a	1.38 ± 0.57	2.62 ± 0.85^a	2.73 ± 1.89^a
0.20	0.09 ± 0.04^a	7.07 ± 1.44^a	1.57 ± 0.94	2.86 ± 1.41^{ab}	2.21 ± 1.42^a
f-test	*	*	ns	*	*
C.V.	63.2	30.7	44.9	41.8	57.3

* = แตกต่างทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.05

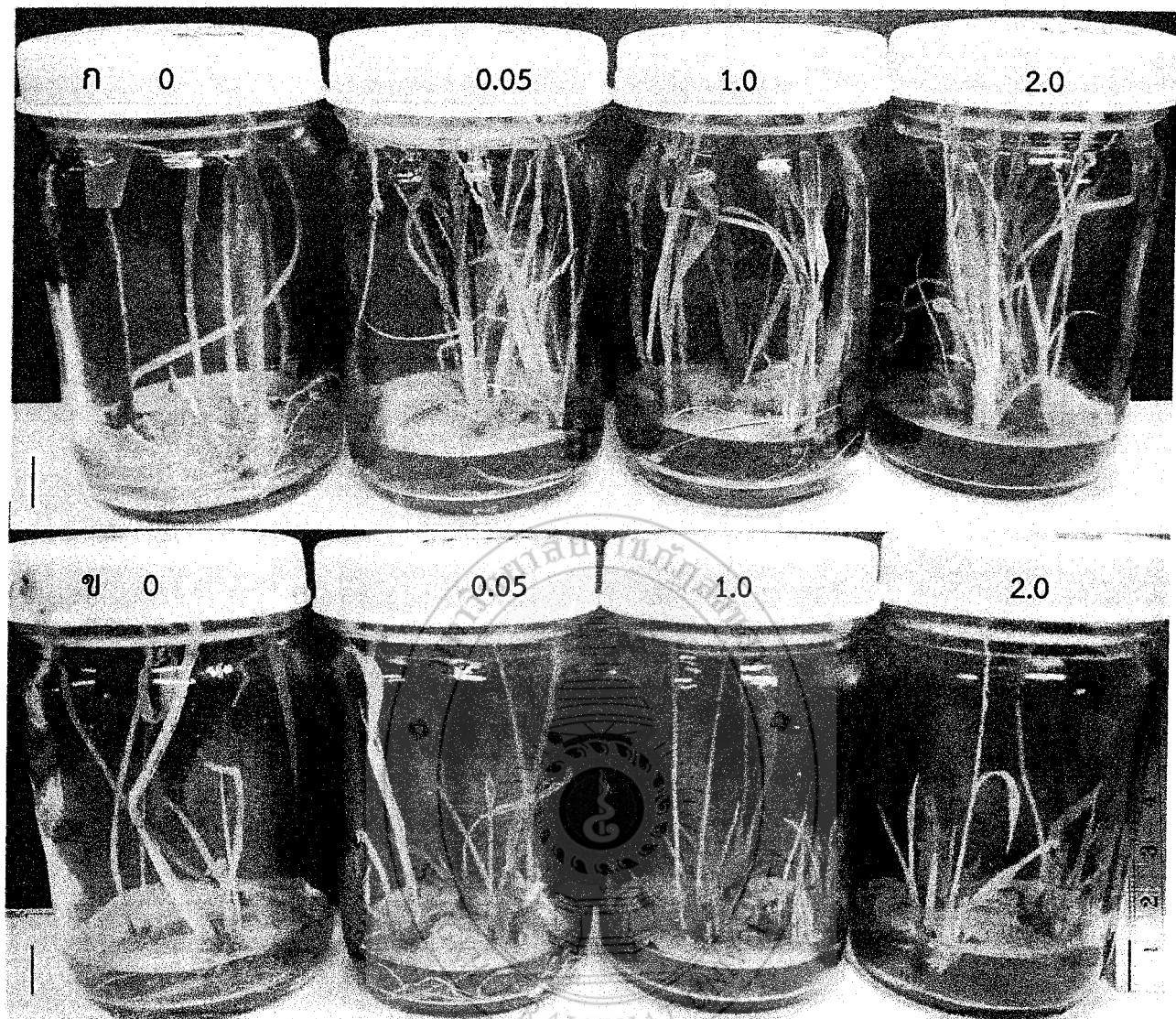
ab อักษรเหมือนกันในคอลัมน์เดียวกันไม่มีความแตกต่างทางสถิติจากการตรวจสอบโดย DMRT

ตารางที่ 12 ผลของระดับความเข้มข้นของ TDZ ต่อการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำช่อไม้ระยะเวลา 1 เดือน

ความเข้มข้น TDZ (มิลลิกรัมต่อลิตร)	น้ำหนักสดแคลลัส (กรัม)	ความสูงต้น (ซม.)	จำนวนยอด	จำนวนใบ	จำนวนราก
0.00	0.51 ± 0.35	21.90 ± 5.37^c	1.06 ± 0.23^a	3.96 ± 1.40^{ab}	5.46 ± 2.12^c
0.05	0.26 ± 0.21	11.21 ± 5.54^{ab}	1.17 ± 0.54^a	3.22 ± 1.70^a	3.18 ± 2.60^b
0.10	0.76 ± 2.34	12.48 ± 4.90^b	1.25 ± 0.54^a	4.33 ± 1.72^{ab}	2.83 ± 2.30^b
0.20	0.95 ± 2.20	09.22 ± 2.73^a	1.73 ± 1.36^b	5.09 ± 3.73^{ab}	0.87 ± 1.04^a
f-test	*	*	*	*	*
C.V.	172.2	35.6	47.4	50.2	80.3

* = แตกต่างทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.05

ab อักษรเหมือนกันในคอลัมน์เดียวกันไม่มีความแตกต่างทางสถิติจากการตรวจสอบโดย DMRT

ภาพที่ 13 ผลของ TDZ ความเข้มข้นต่างๆ ต่อการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำหม้อ (ก) และซ่อมไม้ไผ่ (ข) ระยะเวลา 1 เดือน จากการย้ายเลี้ยงครั้งที่ 1 (เส้นบาร์ = 1 ซม.)

ภาพที่ 14 ผลของ TDZ ความเข้มข้นต่างๆ ต่อการเจริญเติบโตของรากข้าวเหนียวดำหม้อ (ก) และซ่อไม้ไผ่ (ข)
ระยะเวลา 1 เดือน หลังจากย้ายเลี้ยงจำนวน 3 ครั้ง (บาร์ = 1 ซม.)

6. สึกษาการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวดำหมอและข้าวไม่ไฟในแปลงนาตามธรรมชาติ

ได้ดำเนินปีกุข้าวนำดำเนินแปลงนาทดลอง ณ ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าว จ. พัทลุง ตั้งแต่ต้นเดือนปลายเดือนกันยายน 2557 (ภาพที่ 15) แต่ละพันธุ์ใช้ระยะปลูก 40x40 เซนติเมตร ขนาดพื้นที่ปลูกประมาณ 400 ตารางเมตร จนถึงระยะเวลาเก็บเกี่ยวข้าว พบว่า ข้าวทั้งสองสายพันธุ์มีบางกอกลักษณะผิดปกติไปจากเดิม ดังนี้

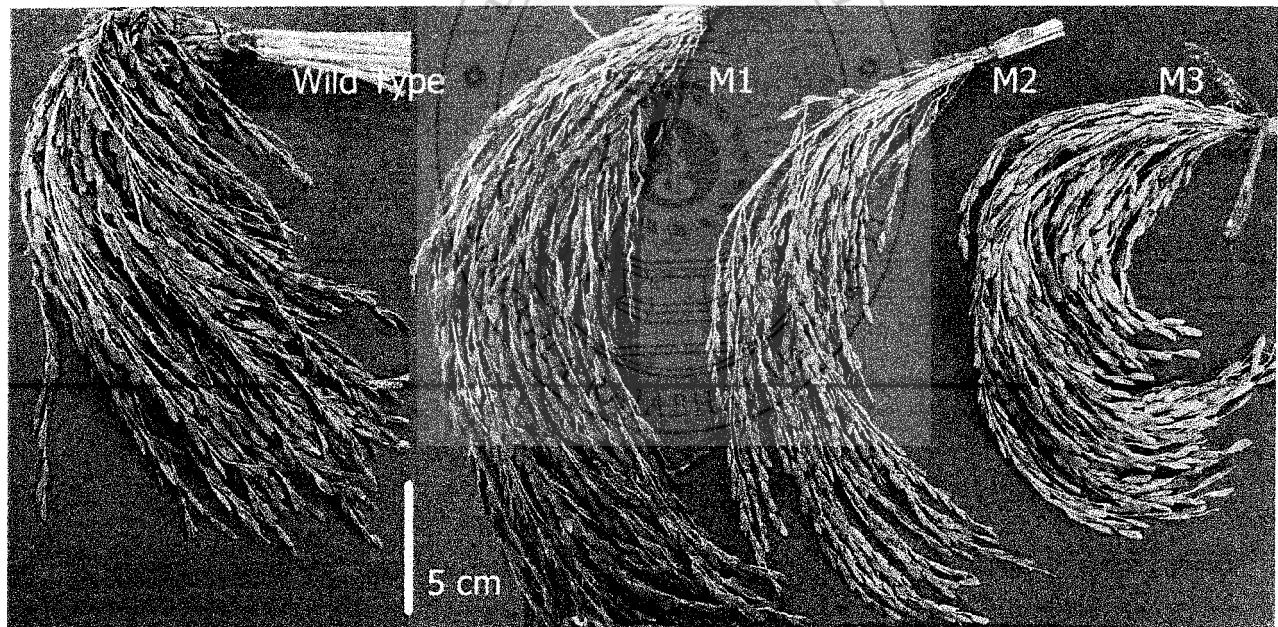
ต้นข้าวเหนียวดำหมอไม่มีกอได้ตั้งห้องรวงข้าวช้าหรือเร็วกว่าปกติ แต่จะมีกอข้าวจำนวน 3 กอข้าว ที่ลักษณะของรวงข้าวที่ได้แปลงไปจากเดิม (ภาพที่ 16) โดยลักษณะรวงข้าวจากทั้งสามกอก้มีความแตกต่างกัน (M1-M3) และแตกต่างจากพันธุ์พื้นเมือง โดยรวงข้าวทั้งหมดมีขนาดของรวงเล็กกว่าพันธุ์พื้นเมือง แต่ความยาวรวงข้าวจากกอกข้าว M1 จะมีความยาวมากกว่าปกติ และลักษณะของเมล็ดข้าวภายนอกและภายใน (ภาพที่ 17) จะแตกต่างจากการรวงข้าวอื่นๆ เปลือกข้าวของ M1 จะมีลักษณะสีน้ำตาลเข้ม ขณะที่พันธุ์พื้นเมืองจะมีสีดำ ส่วน M2 และ M3 จะมีสีที่คล้ายกัน คือ สีเปลือกข้าวเป็นสีน้ำตาลอ่อน ขนาดและเปลือกใหญ่ (lemma) ของเมล็ดข้าว M3 จะใกล้เคียงพันธุ์พื้นเมืองมากที่สุด ส่วน M1 และ M2 จะมีขนาดเล็กกว่าพันธุ์พื้นเมือง เปลือกใหญ่และเปลือกเล็ก (palea) ไม่มีความแตกต่างกัน ส่วน M2 จะมีลักษณะเด่น คือ มีหวง (awn) ของเมล็ดข้าวยาวแหลม ซึ่งผิดจากลักษณะประจำพันธุ์ของข้าวสายพันธุ์ชนิดนี้ (ภาพที่ 17) เมื่อลอกเปลือกข้าวสังเกตเนื้อข้าว พบว่า M2-M3 มีลักษณะเนื้อข้าวเหมือนพันธุ์พื้นเมือง ยกเว้น M1 ที่มีสีผิดไปจากเดิม คือ มีเนื้อข้าวสีขาว จึงตั้งข้อสังเกตอาจเกิดจากปลอมปนข้าวจากสายพันธุ์อื่นๆ ใน การปลูก แต่เมื่อสังเกตลักษณะกอต้นที่เจริญเติบโตไม่แตกต่างจากพันธุ์พื้นเมือง คือ การต้นข้าวมีสีเข้มตามลักษณะเด่นของกอข้าวสายพันธุ์ชนิดนี้ จึงมีความเป็นไปได้ที่กอข้าวนี้เกิดจาก การกลายพันธุ์ตามธรรมชาติ และเมื่อนำมาปลูกใหม่เปรียบเทียบการเจริญเติบโตกับพันธุ์พื้นเมือง กอข้าวมีแนวโน้มการเจริญเติบโตเร็วกว่า แต่ลักษณะเนื้อสัมผัส รสชาติไม่ได้ทำการทดสอบ เพราะจำนวนเมล็ดข้าวที่ได้ต่ำ และเก็บไว้ทดสอบสายพันธุ์ต่อไป เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลทางสถิติของรวงข้าวและเมล็ดข้าว พบว่า เมล็ดข้าวจากต้นที่กลายพันธุ์มีรูปร่างแตกต่างจากเมล็ดข้าวพันธุ์พื้นเมือง โดยเมล็ดข้าวที่วัดได้ความยาวสั้นกว่า เนื้อข้าวที่ได้มีปริมาณลดลงผลให้น้ำหนักสดและน้ำหนักแห้งต่ำเมล็ดข้าว 100 เมล็ด ลดลงแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) แต่ความชื้นของข้าว เปอร์เซ็นต์เมล็ดต่อน้ำที่ในรวงไม่มีความแตกต่างกัน ลักษณะกอข้าวภายนอก ระยะเวลาตั้งห้องข้าว และความสูงไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 13)

ต้นข้าวเหนียวดำซ้อไม่ไฟที่มีปีกุในแปลงนาสาธิตมีการเจริญเติบโตปกติ มีเพียง 1 กอข้าวที่เจริญเติบโตผิดแปลงจากกอกข้าวอื่น กล่าวคือ กอข้าวเริ่มออกรวงเร็วกว่ากอข้าวต้นอื่น (ภาพที่ 18) และเมื่อปีกุต่อไปจนข้าวตั้งห้องหงุดหงิดเก็บเกี่ยว นำรวงข้าวที่ได้หั่งรวงข้าวจากต้นที่ผิดปกติมาเปรียบเทียบกับพันธุ์พื้นเมือง รวงข้าวพันธุ์ที่กลายมีลักษณะของเมล็ดข้าวที่เรียงตัวกันแน่นกว่าพันธุ์พื้นเมือง ทำให้ขนาดของรวงเล็กกว่า (ภาพที่ 19) ลักษณะของเมล็ด (ภาพที่ 20) เล็กกว่าข้าวพันธุ์พื้นเมืองอย่างเห็นได้ชัด เมื่อวัดความกว้างและความยาวของเมล็ดข้าวทำให้ทราบว่ามีขนาดเล็กกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) แต่ลักษณะสีเนื้อเมล็ด สีของเปลือกข้าว เปลือกใหญ่ เปลือกเล็ก ทางของเปลือกและกลีบรองเมล็ดไม่มีความแตกต่างกัน แต่คุณภาพของเมล็ดข้าวภายนอกในรวงมีความแตกต่างกัน คือ น้ำหนักสด น้ำหนักแห้งรวมทั้งความชื้นของเมล็ดข้าวมีค่าลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่งผลให้เปอร์เซ็นต์เมล็ดข้าวต่อในรวงมีค่าลดลงอย่างมีนัยสำคัญ (ตารางที่ 13)

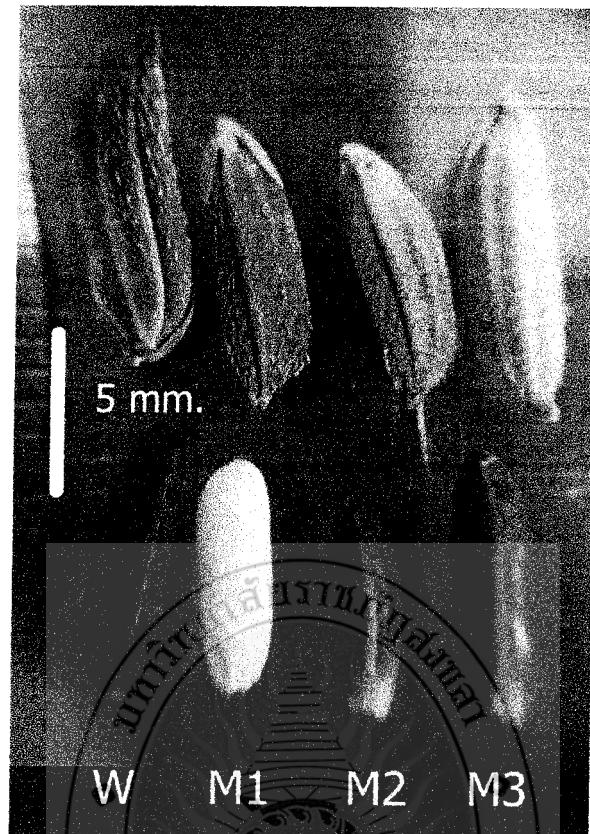

ภาพที่ 15 ข้าวเหนียวดำหมอและข้าวเหนียวซึ่งไม่มีไฝที่เจริญเติบโตในนาทดลอง ณ ศูนย์พันธุ์ข้าว จ. พัทลุง

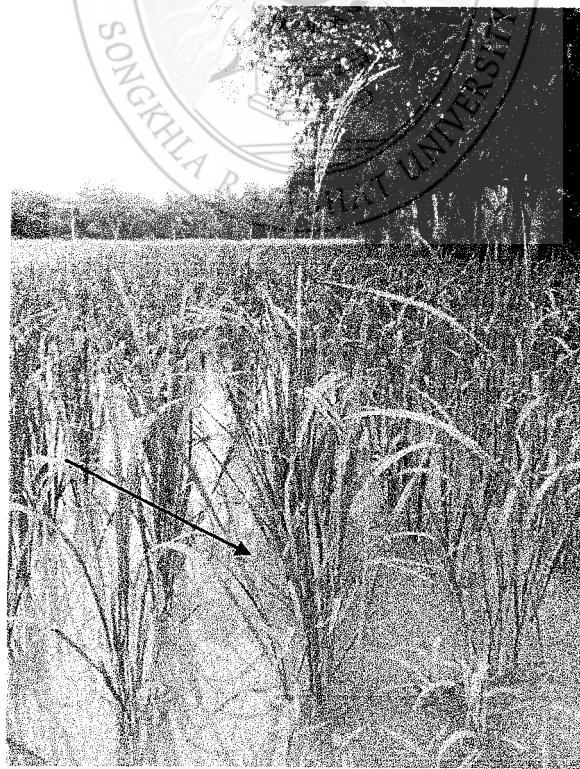
ประจำปี 2557

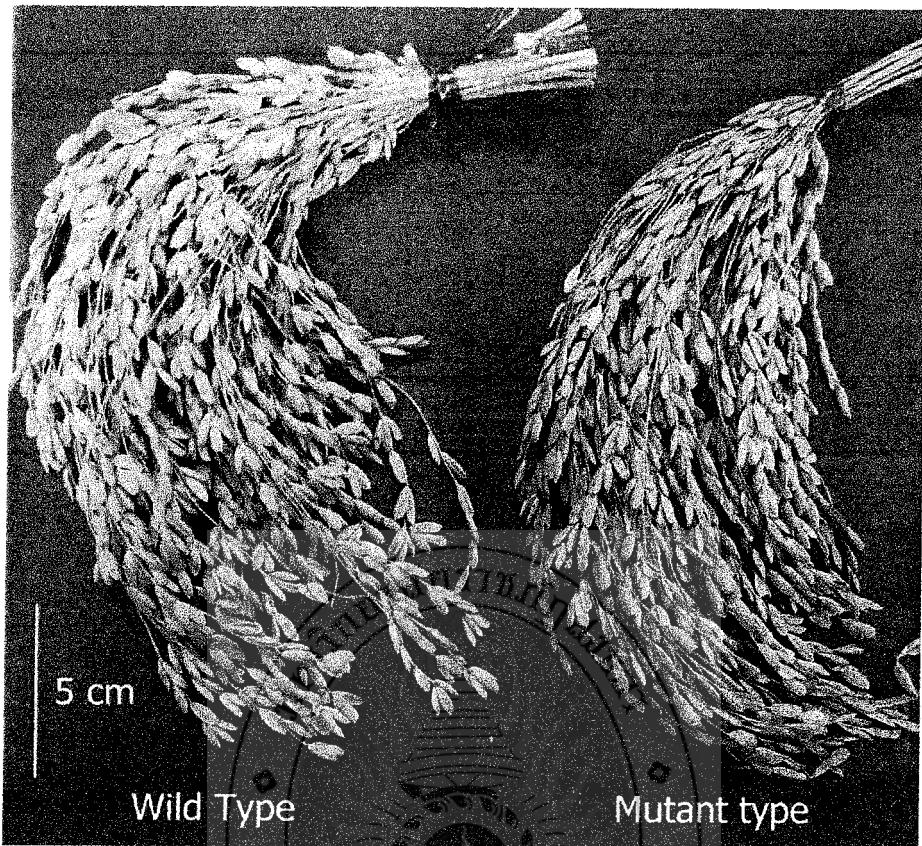
ภาพที่ 16 รวงข้าวเหนียวดำหมอพันธุ์พื้นเมือง (wild type) และพันธุ์กลາຍจากการปลูกในแปลงสาธิต (M1-M3)

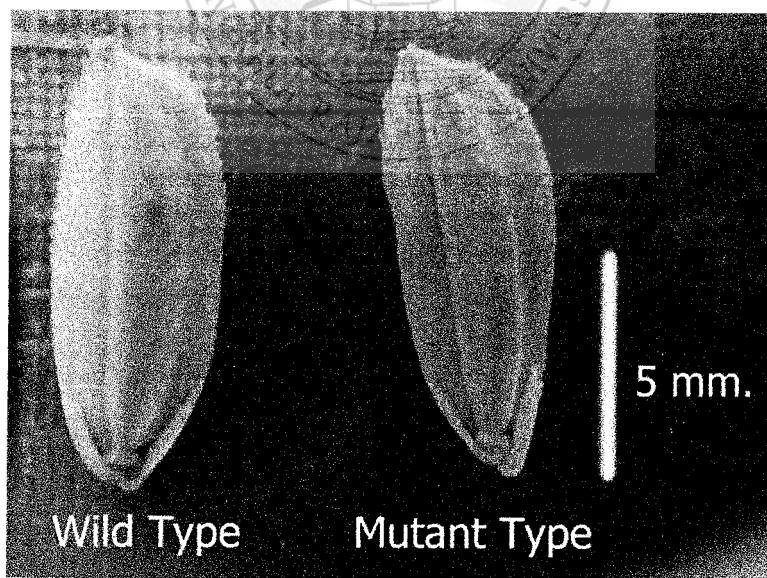
ภาพที่ 17 เม็ดข้าวเหนียวดำหม้อพันธุ์พื้นเมือง และพันธุ์กล้าย (M1-M3)

ภาพที่ 18 ต้นข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้ท่อกรวงเร็วกว่าปกติ (ต้นตรงกลาง)

ภาพที่ 19 รูปข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้พันธุ์พื้นเมือง (wild type) และพันธุ์กลาโ赖 (Mutant type)

ภาพที่ 20 เมล็ดข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้พันธุ์พื้นเมือง (wild type) และพันธุ์กลาโ赖 (Mutant type)

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบลักษณะของข้าวเหนียวดำหมอและซ่อนไม้ไผ่พันธุ์พื้นเมืองและกล้ายพันธุ์

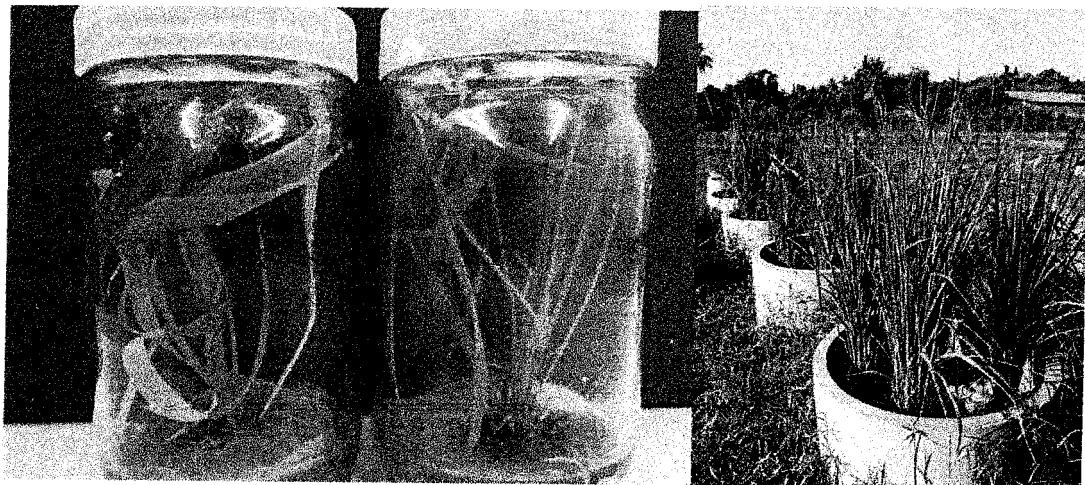
สายพันธุ์		ต้นปกติ		ซ่อนไม้ไผ่		F-test
	ลักษณะพันธุ์	ต้นปกติ	กล้ายพันธุ์	ต้นปกติ	กล้ายพันธุ์	
เมล็ดข้าว 1 เมล็ด	ความกร้าง	0.30 ± 0.00 ^a	0.30 ± 0.01 ^a	0.35 ± 0.05 ^b	0.31 ± 0.02 ^a	*
	ความยรา	1.04 ± 0.05 ^c	0.90 ± 0.03 ^a	0.97 ± 0.03 ^b	0.87 ± 0.05 ^a	*
เมล็ดข้าว 100 เมล็ด	น้ำหนักสด	3.03 ± 0.17 ^b	2.61 ± 0.20 ^a	3.54 ± 0.34 ^c	2.90 ± 0.33 ^b	*
	น้ำหนักแห้ง	2.73 ± 0.20 ^b	2.33 ± 0.20 ^a	3.01 ± 0.32 ^c	2.61 ± 0.34 ^b	*
	ความชื้น	0.30 ± 0.20 ^a	0.29 ± 0.10 ^a	0.53 ± 0.31 ^b	0.29 ± 0.09 ^a	*
รวงข้าว	% เมล็ดดี	80.52 ± 6.87 ^{ab}	82.30 ± 9.84 ^{ab}	90.83 ± 5.65 ^b	79.73 ± 10.11 ^a	*
	ความยรา	26.10 ± 4.32	23 ± 0.85	26.50 ± 1.32	25.30 ± 0.00	ns
ลำต้น	ความสูง	137.85 ± 9.53 ^a	130 ± 1.20 ^a	150.40 ± 5.89 ^b	148 ± 0.00 ^b	*

ns = ไม่มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความเป็นไปได้ 0.05

ab อักษรเหมือนกันในแคลเดียกันไม่มีความแตกต่างทางสถิติจากการตรวจสอบโดย DMRT

7. รวบรวมต้นข้าวเหนียวที่มีลักษณะพิเศษจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช

นำต้นข้าวสมบูรณ์พันธุ์ข้าวเหนียวดำหมอและซ่อนไม้ไผ่ที่ได้จากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชลงเลี้ยงในป้อหดลอง เพื่อสังเกตการเจริญเติบโตของกอข้าว พบร้า กอข้าวของทั้งสองสายพันธุ์เจริญเติบโตปกติทั้งหมด ไม่มีลักษณะพิเศษไปจากต้นพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกในแปลงนา และเมื่อนำเมล็ดข้าวที่กล้ายพันธุ์ทั้งสองสายพันธุ์มาฟอก ฆ่าเชื้อและเลี้ยงในหลอดหดลอง พบร้า เนื้อเยื่อข้าวมีการตอบสนองต่อสูตรอาหารไม่แตกต่างจากการหดลองที่ผ่านมา (ภาพที่ 21)

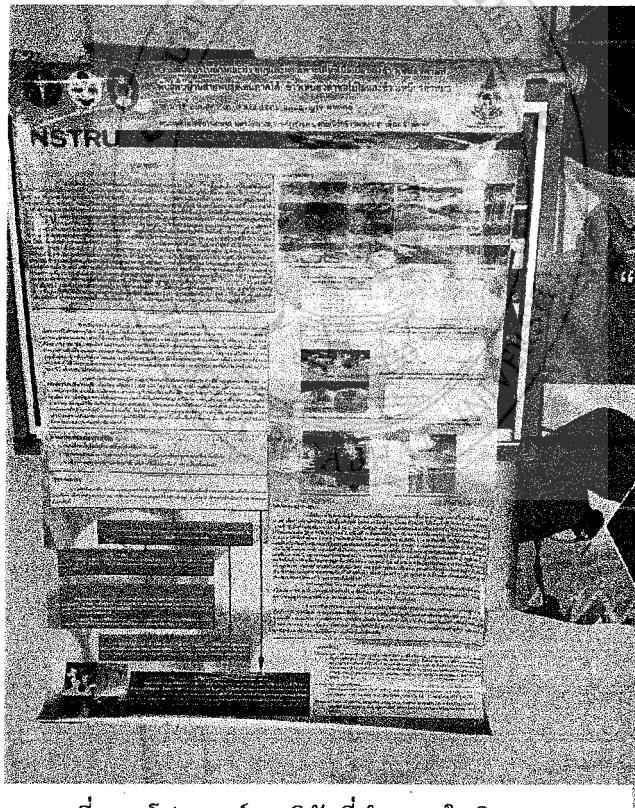
ภาพที่ 21 ต้นข้าวสมบูรณ์จากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชที่พร้อมย้ายเลี้ยง (ก) และกอข้าวที่เลี้ยงในบ่อทดลอง (ข)

8. ถ่ายทอดข้อมูลวิจัยสู่ชุมชนที่สนใจ

นำข้อมูลวิจัยที่ได้จากการวิจัยถ่ายทอดสู่เกษตรกรและผู้สนใจในรูปแบบของบริการวิชาการแก่ ชุมชน ที่ปลูกข้าวพื้นเมือง ได้แก่ เกษตรกรและผู้สนใจ ตำบลหารเทา อำเภอปากพะยุน จังหวัดพัทลุง ที่ปลูกข้าวพื้นเมือง หลายชนิด เช่น ข้าวเหนียวดำซ้อไม้ไผ่ ข้าวสังข์หยอด เป็นต้น การถ่ายทอดข้อมูลมีพบรูปแบบคุณนำเสนอข้อมูล งานวิจัย (ภาพที่ 22) และนำเสนอไปสเตอร์สรุปงานวิจัย (ภาพที่ 23) พบร่วม มีผู้สนใจและเกษตรกรลงทะเบียน และเข้าร่วมกิจกรรม เป็นจำนวน 36 คน (ภาคผนวกที่ 2) และจากสอบถามลักษณะพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ต้องการ ปรับปรุง พบร่วม ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในบางช่วงของการทำนา จึงมีความต้องการพัฒนาข้าวพื้นเมืองเดิมที่ทน แล้งได้ดีขึ้น และให้ผลผลิตมากขึ้นหรือเท่าเดิม ส่วนเนื้อหาข้อมูลงานวิจัยที่นำเสนอ ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจปานกลาง และเนื้อหายากในบางประการ เช่น การพัฒนาของเนื้อเยื่อข้าวในการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าว แต่ผู้สนใจเข้าใจ วัตถุประสงค์ของงานวิจัย และเห็นงานเป็นรูปธรรมจากต้นข้าวที่กล่าวพันธุ์เป็นภาษาเดิม และผู้สนใจยังมีคุณใจอย่างต่อเนื่องถ้าได้บริการต่อในครั้งต่อไป

ภาพที่ 22 ผู้สนใจและเกษตรกรลงทะเบียนและเข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอดงานวิจัยสู่ชุมชน

ภาพที่ 23 โปสเตอร์งานวิจัยที่นำเสนอในกิจกรรม

บทที่ 5

วิเคราะห์ผล

การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวเหนียวสายพันธุ์ดำหม้อและข้าวไม่ไฟที่ได้จากศูนย์วิจัยข้าวพัทลุง สามารถมาผ่านกระบวนการปลดเชือเพื่อการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช ได้ด้วยการใช้สารละลายคลอร็อกโดยไม่ต้องสารเคมีที่มีความเป็นพิษสูง เช่น HgCl₂ แต่การฟอกฆ่าเชื้อเพียงครั้งเดียวยังปราบภารณ์ติดเชื้อของข้าวที่ได้ จึงทำการฟอกฆ่าเชื้อ ร่วมกับการลอกเปลือกข้าว ทำให้เนื้อเยื่อมีปลดเชือสูง (95%) และวิธีการที่เหมาะสมตั้งประภูในผลการทดลองตอนที่ 1

เมื่อย้ายเมล็ดข้าวทั้งสองสายพันธุ์เลี้ยงในอาหาร LS ที่เติม 2, 4-D เพื่อขักนำแคลลัส จะมีการตอบสนองที่แตกต่างกันบ้าง โดยข้าวเหนียวดำหม้อมีการตอบสนองต่อ 2,4-D ได้ดีกว่าส่งผลให้บัญชากการออกของเอ็มบริโอ แต่กระตุนให้เกิดการพัฒนาของแคลลัสแทน ความเข้มข้นของ 2,4-D 1 มิลลิกรัมต่อลิตรก็เพียงพอต่อการขักนำให้เกิดแคลลัสตั้งต้นในข้าวทั้งสองสายพันธุ์ ความเข้มข้นของ 2,4-D ที่เพิ่มขึ้น ทำให้โอกาสเกิดพัฒนาของแคลลัสหรือเอ็มบริโอดีมพัฒนาเป็นยอดและรวมมีปีร์เซ็นต์ที่ลดลง ดังนั้น การขักนำให้เกิดแคลลัสของข้าวทั้งสองสายพันธุ์ ด้วยความเข้มข้นของ 2,4-D ที่แตกต่างไม่มีผลต่อการเหนี่ยวนำให้เกิดการสร้างแคลลัสตั้งต้นในระยะเวลา 4 สัปดาห์ แต่มีผลต่อการพัฒนาของอวัยวะต่าง ๆ จากแคลลัสหรือเนื้อเยื่ออเดิมเจริญเติบโตเป็นยอด รากรหรือเอ็มบริโอดในการเลี้ยงเพียงครั้งเดียว จึงจำเป็นต้องมีการย้ายเลี้ยงในอาหารสูตรอื่น ๆ ต่อไป เพื่อให้เหมาะสมต่อการขักนำอวัยวะหรือเอ็มบริโอดใหม่ โดยไม่มีการรบกวนการเจริญเติบโตของเนื้อเยื่อเดิม ซึ่งสอดคล้องกับการทดลองของ Karthikeyan (2009) ขักนำการเกิดแคลลัสข้าว *indica* rice cv. ADT 43 ด้วย 2, 4-D ความเข้มข้นต่างๆ แล้วต้องนำแคลลัสไปขักนำให้เกิดยอดและรากรในสูตรอาหารที่เติม BAP และ NAA ต่อไป

การย้ายแคลลัสข้าวสองสายพันธุ์จากสูตรอาหารที่แตกต่างกันลงในอาหารสูตรใหม่ แคลลัสมีการพัฒนาเป็นยอด รากรและเอ็มบริโอดแตกต่างกัน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเกิดอวัยวะใหม่หรือเอ็มบริใหม่ (ขึ้นกับ 1) สายพันธุ์ของข้าว 2) สูตรอาหารก่อนขักนำ 3) ลักษณะของแคลลัส และ 4) สูตรอาหารที่เลี้ยงขักนำ สอดคล้องกับการวิจัยของ Henke และคณะ (1978) การเกิดรากรใหม่เป็นการพัฒนาของเนื้อเยื่อที่มากที่สุด และแคลลัสบางส่วนจะเปลี่ยนเป็นสีเขียวแล้วพัฒนาต่อมากลายเป็นยอด มีแคลลัสเพียงส่วนน้อยที่มีการพัฒนาคล้ายคลึงการเกิดเอ็มบริโอด จึงมีการพัฒนาสูตรอาหารให้ดีขึ้น โดยศึกษาชนิดขององอกซินและใช้โทไคนินร่วมกันในสูตรอาหาร MS ซึ่งมีรายงานวิจัยในการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าว (Manickavelu และคณะ 2006; Wijesekera และคณะ 2007; Anita และคณะ 2012) พบร 2,4-D สามารถขักนำแคลลัสได้ดีแต่การเกิดยอดและรากรใหม่จากแคลลัสต้องเปลี่ยนชนิดของสารควบคุมการเจริญเติบโตประเภทองอกซินและใช้โทไคนินชนิด kinetin ร่วมกับ NAA ได้ดีกว่าการใช้ BA และ 2,4-D ในการขักนำให้เกิดยอดและรากรใหม่ มีรายงานวิจัยหลายฉบับแสดงให้เห็นว่า ข้าวแต่ละกลุ่มสายพันธุ์มีการตอบสนองต่อชนิดของสารควบคุมการเจริญเติบโตแตกต่างกัน (Revathi และ Pillai, 2011) แต่ส่วนใหญ่จะต้องเติมสารควบคุมการเจริญเติบโตทั้งสองประเภทร่วมกัน (Raghavendra และคณะ 2009) จึงนำ Kinetin และ NAA มาศึกษาความเข้มข้นของสารควบคุมการเจริญเติบโตทั้งสองในสภาวะปกติและลดความชื้น เนื่องจากมีงานวิจัย (Tsukahara และ Hirosewa, 1992) รายงานว่า การลดปริมาณน้ำภายในกลุ่มเซลล์แคลลัสด้วยวิธีการดูดซับน้ำผ่านกระดาษกรองฆ่าเชื้อระยะเวลาสั้นๆ ก่อนนำมาเลี้ยงสามารถกระตุนการเกิดพัฒนาแคลลัสได้ดีขึ้นเพิ่มขึ้นจาก 5% ไปเป็น 47% เพราะแรงดันออกسمิติกภายในเซลล์แคลลัสมีความสัมพันธ์ต่อการเกิดยอดใหม่จากแคลลัสข้าว

ดังนั้น การลดน้ำภายในเซลล์แคลลัสหรือเพิ่มแรงดันอสโนติกช่วยเพิ่มโอกาสเกิดยอดมากยิ่งขึ้น (Lee และ Huang, 2014) แต่เมื่อทำการทดลองแคลลัสข้าวเหนียวดำมอและซอร์ไม้ไผ่ให้ผลการทดลองที่แตกต่างกัน กกล่าวคือ ไม่เกิดการสร้างยอดใหม่ และอัตราการเกิดยอดใหม่ลดลงเมื่อเทียบกับชุดการทดลองปกติ ที่ไม่ลดความชื้น แต่การเจริญเติบโตของเนื้อเยื่อแคลลัสดีขึ้น แคลลัสมีลักษณะแน่นขึ้น ไม่ถ้าข้าว ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของ แคลลัสที่ดีในการซักนำให้เกิดเอ็มบริโอใหม่ ซึ่งความแตกต่างอาจเกิดจากสายพันธุ์ข้าวที่ต่างกัน และรายละเอียด ปลีกย่อยของวิธีการที่แตกต่างกัน เช่น ชนิดของกระดาษดูดชับ เนื้อเยื่อต้นของแคลลัส และสูตรอาหารที่ใช้เลี้ยง เป็นต้น จากการทดลองย่อยหั้งสองชุดทำให้ทราบว่า ข้าวหั้งสองสายพันธุ์ซักนำให้เกิดเอ็มบริโภจากแคลลัสได้ดี มาก ซึ่งสอดคล้องกับหลายงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า แคลลัสข้าวมีโอกาสเกิดเอ็มบริโภใหม่ได้ในอัตราส่วนที่ หลากหลายมากน้อยขึ้นกับสายพันธุ์ของข้าว ไม่สามารถระบุสูตรอาหารได้ จึงต้องขึ้นอยู่กับข้าวแต่ละสายพันธุ์ (Karthikeyan และคณะ 2009 ; Zuraida และคณะ 2011) แต่ข้าวข้าวเหนียวหั้งสองสายพันธุ์อาจมีการพัฒนาของยอด ได้มากขึ้นอีก ถ้ามีการพัฒนาสูตรอาหารโดยใช้สารควบคุมการเจริญเติบโตชนิดอื่นที่นอกเหนือจากการวิจัย และใน สภาวะแวดล้อมที่หลากหลายกว่างานวิจัยกำหนด

เมื่องานวิจัยซักนำเอ็มบริโภและยอดจากแคลลัสเกิดได้ในปริมาณต่ำ จึงอาศัยต้นกล้าจากการเพาะเลี้ยง เนื้อเยื่อข้าวจากการเอ็มบริโภของเมล็ดข้าว โดยการเพาะเมล็ดให้เกิดการเจริญเติบโตเป็นกอข้าว แล้วย้ายเลี้ยง ยอดข้าวลงในอาหารสูตรต่างๆ สังเกตการตอบสนองการเกิดยอดรวมในหลอดทดลอง โดยใช้สารควบคุมการ เจริญเติบโตที่นิยมใช้ในการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชจากอวัยวะโดยตรง คือ BA และ NAA ในอาหารสูตร MS เปรียบเทียบกับ TDZ ที่ไม่มีรายงานการทดลองการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวมาก่อน เลี้ยงเป็นเวลา 1 เดือน เพื่อ บันทึกผลและย้ายเลี้ยงต่อเป็นระยะเวลา 4 เดือน เพื่อสังเกตลักษณะสัณฐานของเนื้อเยื่อข้าวที่ได้ พบว่า สูตร อาหารที่เติมออกซิน(NAA) ร่วม ช่วยให้เกิดรากของยอดข้าวได้เร็วกว่า ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีของหน้าที่ออกซิน แต่ ถ้าเลี้ยงระยะยาวทุกชุดการทดลองก็จะเกิดรากได้ เพราะยอดข้าวสามารถสร้างออกซินได้เองตามธรรมชาติ แต่การ เกิดรากเร็วทำให้เกิดการสร้างระบบการลำเลียงเกิดขึ้นเพื่อการดูดซึมสารอาหารได้ดี ช่วยทำให้ส่วนยอด เจริญเติบโตได้ดีกว่าชุดการทดลองที่เกิดรากช้า และเมื่อเปรียบเทียบชนิดไฟโตโคนินที่ใช้ BA กับ TDZ จะพบว่า TDZ มีฤทธิ์กระตุ้นการเจริญเติบโตของต้นยอดและเกิดยอดใหม่ได้ดีกว่า แสดงว่า TDZ เป็นไฟโตโคนินที่มี ศักยภาพในการซักนำให้เกิดยอดใหม่ของข้าวได้ดี เพราะใช้ความเข้มข้นต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะพื้นฐานของการใช้ TDZ กับเนื้อเยื่อข้าว (Din และคณะ, 2016; Ge และคณะ, 2006; Dey และคณะ, 2012) เช่น การเติม TDZ ในการ เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อสายพันธุ์ข้าวบนเขขของจีน “Handao 297” สามารถซักนำเนื้อเยื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ถึง 81.2% และ Dey M. และคณะ (2012) ได้สรุปงานวิจัยว่า TDZ มีศักยภาพสูงในการซักนำให้เกิดยอดใหม่ของ เนื้อเยื่อข้าว (*Oryza sativa*) อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวเหนียวหั้งสองสายพันธุ์ ในงานวิจัยนี้ ส่วนยอดข้าวที่เลี้ยงสูตรอาหารไม่เติมสารควบคุมการเจริญเติบโตมีอัตราการแตกยอดช้า แต่ต้นที่ เจริญเติบโตสมบูรณ์ปกติ ส่วนการตอบสนองของข้าวหั้งสองสายพันธุ์ต่อสูตรอาหารมีนัยสำคัญทางสถิติและ แนวโน้มตอบสนองเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันของค่าที่วัดได้ เมื่อทราบว่า TDZ มีผลต่อการเกิดยอดใหม่ของ เนื้อเยื่อข้าว จึงได้ศึกษาผลของความเข้มข้นของ TDZ ต่อการเจริญเติบโตของเนื้อเยื่อข้าว ทำให้ทราบว่า ข้าวหั้ง ส่องสายพันธุ์มีการตอบสนองต่อความเข้มข้น TDZ ที่แตกต่างกันเล็กน้อย โดยการเกิดยอดใหม่ของข้าวเหนียวทำ หมายความว่าความแตกต่างกันทางสถิติ โดยความเข้มข้นที่เหมาะสมของ TDZ คือ 0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร แต่ข้าวเหนียวทำ

ข้อไม้ໄຟໄໜ້ມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນທາງສົດື ລັກຜະນະອົງເນື້ອເຢື່ອຂ້າວທັງພັນຮູ່ຕ່ອງຄວາມເຂັ້ມຂັ້ນຂອງ TDZ ຄລ້າຍຄື້ນກັນ ດື່ອ ມີຄວາມເຂັ້ມຂັ້ນຂອງ TDZ ເພີ່ມຂຶ້ນ ການເກີດຮາກມີຈຳນວນນ້ອຍລົງ ຮາກສັ່ນ ຄວາມສູງຂອງຍອດຂ້າວມີຄ່າລົດລົງ ຍອດ ຂ້າວມີລັກຜະນະເປັນກອ ຈຳນວນໃບແປຣັນຕາມຈຳນວນນ້ອຍລົງ ໃບເລື່ອກັງ ດັ່ງນັ້ນ ສຸຕ່າວາຫາຣ໌ທີ່ເໝາະສົມໃນການຊັກນໍາ ໃຫ້ເກີດຍອດຈຳນວນມາກຂອງຂ້າວທັງສອງສາຍພັນຮູ່ ດື່ອ MS ທີ່ເຕີມ TDZ ຄວາມເຂັ້ມຂັ້ນ 0.2 ມິລິກິຣັມຕ່ອລິຕົຣ ແລ້ວຈຶ່ງ ຍ້າຍເລື່ອຍອດໄໝທີ່ໄດ້ລົງອາຫາຣສຸຕ່າ ມີ NAA 0.5 ມິລິກິຣັມຕ່ອລິຕົຣ ຮີ້ວ່ອຈະເຕີມສາຮັກທັງສອງໃນສຸຕ່າເດືອກນໍາ ເພື່ອເລື່ອຍໆເພີ່ມຂັ້ນຕອນເດີຍກີ່ໄດ້ ແຕ່ອ້ຕຣາກາຮັກເກີດເພີ່ມຈຳນວນຕົ້ນຂ້າວຈະຈ້າ

ເນື່ອນຳເນີລືດພັນຮູ່ຂ້າວທັງສອງສາຍພັນຮູ່ມາປຸລູກໃນແປຣັນນາສາຮົດ ຂ້າວມີການເຈີ່ງເຕີບໂຕປົກຕິຕາມກາປຸລູກໃນ ດຸດກາລແບບຂ້າວນາດຳ ຂ້າວມີການຕັ້ງທ້ອງ ອອກຮວງຂ້າວ ຕາມຮະຍະເວລາປົກຕິຂອງລັກຜະນະປະຈ່າສາຍພັນຮູ່ ເມື່ອທ່າກ ສໍາວັດຕັ້ນຂ້າວໃນແປຣັນຮ່ວ່າງປຸລູກ ພບວ່າ ມີຂ້າວເໜີຍວ່າມີໄຟໄໜ້ໄຟ 1 ກອ ລັກຜະນະຕັ້ນຄວາມສູງໄຟແຕກຕ່າງຈາກຕັ້ນນີ້ ແຕ່ຕັ້ງທ້ອງແລະອອກຮວງຂ້າວເວົກວ່າປົກຕິ ຈຶ່ງເປັນລັກຜະນະກລາຍພັນຮູ່ ໂດຍໜ່ວຍແຮກຄາດກາຮັກເປັນຂ້າວອື່ນປັນເປື້ອນມາ ແຕ່ເມື່ອປຸລູກຈົນຂ້າວອອກຮວງເກີບເກີຍ ນຳຂ້າວທີ່ໄດ້ມາຕຽຈສອບ ພບວ່າ ຂ້າວທີ່ໄດ້ເປັນຂ້າວເໜີຍວ່າມີໄຟໄໜ້ເນື່ອຈາກມີ ລັກຜະນະຂອງຮວງຂ້າວ ເມີນລືດຂ້າວແລະເນື້ອຂ້າວຄລ້າຍຄື້ນກັບພັນຮູ່ພື້ນເມືອງ ແຕ່ຮ່ວງຂ້າວທີ່ໄດ້ມີການເຮັງຕ້າວຂອງຂ້າວ ມາແນ່ນກ່ວ່າ ມີເປົອຮັ້ນຕໍ່ເນີລືດຂ້າວດີນ້ອຍກ່າວແລະເນີລືດຂ້າວເລື່ອກ່າວຍ່າຍ່າມີນ້ຳສໍາຄັນ ສ່ວນແປຣັນຂ້າວເໜີຍວ່າດໍາໝອ ໄມມີຕັ້ນໄດ້ອອກຮວງຂ້າວພິດແປລົກໄປ ແຕ່ມີຕັ້ນຂ້າວຈຳນວນ 3 ກອ ທີ່ລັກຜະນະຕັ້ນປົກຕິ ແຕ່ອອກຮວງຂ້າວທີ່ພິດປົກຕິໄປຈາກ ເຕີມ ໂດຍມີນາດເນີລືດຂ້າວເລື່ອຈາກພັນຮູ່ພື້ນເມືອງ ສ່ວນພົດຕ່ອນໜ້າໜັກຂ້າວທີ່ນ້ອຍລົງຍ່າຍ່າມີນ້ຳສໍາຄັນ ເປົອຮັ້ນຕໍ່ຂ້າວດີ ແລະຮ່ວງໄຟໄໜ້ມີຄວາມແຕກຕ່າງກັນ ເມື່ອສັງເກດລັກຜະນະສັນຫຼວນຂອງເນີລືດຂ້າວທັງສາມກອມີຄວາມແຕກຕ່າງຈາກພັນຮູ່ແທ້ ຂັດເຈນ ບາກກອມເລືດຂ້າວມີສ່ວນທາງ (awn) ຂອງປັບປຸງຂ້າວຍາວ່ັງໃໝ່ໄຟລືດລັກຜະນະປະຈ່າພັນຮູ່ຂອງຂ້າວພັນຮູ່ນີ້ ໃນຂະໜາດທີ່ ອີກຈະມີເນື້ອຂ້າວສີຂາວ ສ່ວນສີປັບປຸງຂ້າວບາກກອທີ່ກລາຍພັນຮູ່ຈະມີສີປັບປຸງໄປຈາກເຕີມ ດື່ອ ຈາກສີດໍາເໝັ້ນກລາຍເປັນສີ ນ້ຳຕາລອ່ອນ ແສດງວ່າ ຂ້າວເໜີຍວ່າດໍາໝອມີໂກສາກລາຍກາຍພັນຮູ່ຕ່າງໆຈາກກາປຸລູກດໍາສູງກ່າວຂ້າວເໜີຍວ່າ ຂ້ອມີໄຟໄໜ້ ແຕ່ໂດຍຄິດເປົອຮັ້ນຕໍ່ກລາຍພັນຮູ່ຕໍ່ກ່າວວ່າ 1 ເປົອຮັ້ນຕໍ່ (ຄິດຈາກຈຳນວນຕັ້ນກລາຍພັນຮູ່ທີ່ໄດ້ຕ່ອັນທີ່ປຸລູກ ທັ້ງໝົດ) ໂດຍລັກຜະນະກລາຍພັນຮູ່ທີ່ປົກກັງ ດື່ອ ຮະຍະເວລາກາຮັກທັງທ້ອງ ລັກຜະນະຂອງສັນຫຼວນເລືດຂ້າວ ສີຂອງ ເປັບປຸງຂ້າວແລະເນື້ອຂ້າວ ເປັນໄປຈາກເຕີມ ໂດຍຈະມີປົກກັງໃນຕັ້ນຂ້າວທີ່ປຸລູກທຸກຄູດກາລ ເກຍຕຣກຣິຈີ່ຕ້ອງສັງເກດທຸກ ຄັ້ງເນື້ອເກີບເກີຍ ເພື່ອໃຫ້ໄດ້ສາຍພັນຮູ່ພື້ນເມືອງໄຟໄໜ້ມີກາງກລາຍພັນຮູ່ ໂດຍຈະມີຕັ້ນທີ່ກລາຍພັນຮູ່ນ້ອຍມາກ (ຈາກການ ສັນກາຍົນແລະເກີບພຸດກາຮັກທົດລອງອກຂອບເຂດເວລາງາວິຈີຍ) ຈຶ່ງໄດ້ເກົ່າງວ່າຂ້າວທີ່ກລາຍພັນຮູ່ໄວ້ສຶກຫາລັກຜະນະພັນຮູ່ ຕ່ອໄປ

ເນື່ອນຳເນີລືດຂ້າວຈາກຕັ້ນທີ່ກລາຍພັນຮູ່ມາເລື່ອງໃນສຸຕ່າວາຫາຣເພາະເລື່ອງເນື້ອຂ້າວທີ່ໄດ້ໃນຂ້າງຕັ້ນ ເນີລືດຂ້າວທີ່ ດີຈະເຈີ່ງເຕີບໂຕໄດ້ປົກຕິແລະມີການຕອບສອນຕ່ອງສຸຕ່າວາຫາຣເຊັ່ນເດີຍກັບໃນການທົດລອງທີ່ໄຟ່ານມາ ດັ່ງນັ້ນ ຂ້າວທີ່ກລາຍພັນຮູ່ສາມາດນໍາເກີບຮັກຫາພັນຮູ່ຕໍ່ວ່າຍີ້ກີ່ກາຮັກເພາະເລື່ອງເນື້ອເຢື່ອພື້ນໄຟໄໜ້ໄຟ ເພະຮຽມຫາຕີຂອງເນີລືດຂ້າວຈະມີອ່າຍກາເກີບຮັກຫາພັນຮູ່ໄດ້ເພີ່ມ 1 ຖຸກາລປຸລູກຫຼື 1 ປີ ດັ່ງກ່າວນາກວ່ານີ້ເລືດຂ້າວຈະມີເປົອຮັ້ນຕໍ່ກາຮັກອກທີ່ລົດລອງຍ່າງຮວດເຮົວ

ຕັ້ນຂ້າວທີ່ໄດ້ຈາກກາເພາະເລື່ອງເນື້ອເຢື່ອພື້ນຕົ້ນທັນຂອງງາວິຈີຍ ເມື່ອເລື່ອງຈົນເປັນຕົ້ນສມບູຮົນແລ້ວນໍາມາ ອຸນບາລຍ້າຍເລື່ອງລົງໃນປ່ອທົດລອງຕາມລັກຜະນະກາປຸລູກແບບນາດຳ ຂ້າວທັງສອງພັນຮູ່ມີການເຈີ່ງເຕີບໂຕປົກຕິໄຟແຕກຕ່າງ ຈາກກ່ອຂ້າວປຸລູກໃນແປຣັນນາຮຽມຫາຕີ ຕັ້ນຂ້າວມີການເຈີ່ງເຕີບໂຕຈົນຂ້າວຕັ້ງທ້ອງແລະອອກຮວງ ເມື່ອສັງເກດລັກຜະນະຂອງ ຕັ້ນແລະຮ່ວງຂ້າວ ຮ່ວມທັງເລືດຂ້າວທີ່ໄດ້ ຂ້າວທັງສອງສາຍພັນຮູ່ມີລັກຜະນະເນື້ອພັນຮູ່ພື້ນເມືອງທຸກປະການ ໄມພບຕັ້ນທີ່ ເຈີ່ງເຕີບໂຕຜົດປົກຕິເໜືອກາປຸລູກໃນແປຣັນນາ ອາຈເກີດເນື່ອມາຈາກຈຳນວນຕົ້ນຂ້າວທີ່ປຸລູກມີຈຳນວນນ້ອຍລົງເນື້ອ

เที่ยบกับการปลูกในนา ทำให้โอกาสคันพบดันข้าวกลายพันธุ์มีต่ำมาก ซึ่งมีบางงานวิจัย (Xieuli และคณะ, 2007) รายงานว่า มีข้าวที่เลี้ยงในหลอดทดลองกลายพันธุ์ในอัตราที่แตกต่างกันมากตั้งแต่ 2.6% จนถึง 40.4% ขึ้นกับสายพันธุ์ของข้าวและเทคนิคของการเพิ่มจำนวนต้น เมื่อย้ายกล้าข้าวออกจากภูมิภาคเดียวกัน เนื้อเยื่อพืชปลูกลงบ่อทดลองในงานวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวสามารถเก็บรักษาพันธุ์พื้นเมืองหั้งสองสายพันธุ์ได้โดยไม่ทำให้พันธุ์เกิดการกลายพันธุ์ สนับสนุนแนวความคิดในการเก็บรักษาพันธุ์ข้าวโดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช และสามารถช่วยลดภาระการเก็บรักษาพันธุ์ข้าวด้วยการปลูกด้วยแปลงนาได้ และความรู้นี้สามารถนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกรและผู้สนใจทราบได้ จึงได้ดำเนินการนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่แก่เกษตรกรที่ปลูกข้าวพื้นบ้านในรูปแบบบริการวิชาการสู่ชุมชน ณ ตำบลหารเทา อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ซึ่งมีการปลูกข้าวเหนียวดำซ่อนไม้ไผ่และข้าวพื้นเมืองอื่นๆ เพื่อรับประทานในครัวเรือน และได้สอบถามข้อมูลเพื่อการดำเนินงานวิจัยต่อเนื่องพบว่า การปลูกข้าวพื้นเมืองสามารถดำเนินงานปลูกได้ง่าย เพราะเหมาะสมกับพื้นที่อยู่แล้ว แต่ผลผลิตที่ได้ไม่สม่ำเสมอ เพราะไม่เพียงพอในบางครั้ง จึงมีความต้องการลักษณะพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตคงที่หรือมากขึ้นแม้มีสภาวะแล้งในบางช่วงของการปลูก และได้ทราบว่า ข้าวเหนียวดำหมอกำลังได้รับการส่งเสริมให้ปลูกมากขึ้นในพื้นที่ เพราะข้าวพันธุ์นี้ได้รับความสนใจจากบริษัทเอกชน ภาครัฐในจังหวัดพัทลุงกำลังดำเนินการจดทะเบียนเป็นข้าว GI ชนิดที่สองของจังหวัดพัทลุง จึงเป็นสายพันธุ์ข้าวที่น่าสนใจในการทำวิจัยต่อยอดในด้านต่างๆ เพื่อรองรับการปลูกข้าวและซื้อขายของข้าวสายพันธุ์นี้ในอนาคต

บทที่ 6

สรุปผล

การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวเหนียวดำหมอและซ้อไม้ไผ่สามารถเริ่มต้นได้จากการฟอกผ่าเข้าเมล็ดข้าวที่แก่สมบูรณ์ทำความสะอาดภายนอกด้วยสารละลายแอลกอฮอล์ 95% แล้วฟอกผ่าเชือด้วยสารละลายคลอร็อก 2 ครั้ง ความเข้มข้น 1.0 และ 0.5% อย่างละ 10 นาที ตามลำดับ ร่วมกับการปอกเปลือกข้าว แล้วเลี้ยงในอาหารสูตร LS ที่มี 2,4-D 1-2 มิลลิกรัมต่อลิตร ระยะเวลา 4 สัปดาห์ และย้ายเลี้ยงในสูตรอาหารที่ไม่เติม 2,4-D จะชักนำให้เกิด ovary ในใหม่จากแคคลัส โดยเกิดรากมากที่สุด ยอดและเอ็นริโว ตามลำดับ เมื่อนำแคคลัสซักนำให้เกิด ovary ด้วย สูตรอาหารและสารควบคุมการเจริญเติบโตชนิดอื่นๆ สูตรอาหาร MS ที่เติม kinetin ร่วมกับ NAA ชักนำให้เกิดยอดจากแคคลัสได้ดีกว่าสูตรอาหารเดิม การลดความเข้ม ทำให้เกิดแคคลัสมีลักษณะที่ดีต่อการซักนำ ovary ในใหม่ แต่ไม่ได้ทำให้การเกิด ovary ในใหม่ได้ดีขึ้น

การซักนำยอดใหม่จากเนื้อเยื่อยอดเดิมที่ได้จากการอกร่องเมล็ดข้าว โดยการเลี้ยงในสูตรอาหาร MS ที่เติม TDZ 0.1-0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร ให้จำนวนยอดมากกว่า BA และเมื่อเติม NAA ในข้าวทั้งสองสายพันธุ์ เมื่อตัดแยกไปเพาะเลี้ยงในอาหารเพิ่มเติม NAA แทน ส่งเสริมการสร้างรากได้เร็วขึ้นให้ต้นข้าวที่สมบูรณ์แข็งแรงพร้อมย้ายปลูกและให้ลักษณะปกติเหมือนข้าวที่ปลูกในบ่อทดลอง

ในขณะที่การปลูกในแปลงนาเกือตราชารกulary พันธุ์ต่ำ (น้อยกว่า 1%) ลักษณะการกลายพันธุ์ เช่น การอกรวงเร็วและผิดไปจากเดิม (กรณีข้าวเหนียวดำซ้อไม้ไผ่) สัณฐานของข้าว อาทิ เช่น สีและขนาดของเมล็ดข้าว สี และลักษณะเปลือกข้าว (กรณีข้าวเหนียวดำหมอ) ข้อมูลเหล่านี้ได้นำเสนอแก่ชุมชนในรูปแบบของการบริการ วิชาการให้ความรู้ด้านการกลายพันธุ์ การปรับปรุงพันธุ์ การเก็บรักษาพันธุ์ด้วยเทคนิคการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าว พร้อมได้ข้อมูลสะท้อนกลับในลักษณะของการนำไปพัฒนาเป็นใหญ่ไว้จัยในครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

นิธิศ แสงอรุณ ราตรี รัตนสำเนียง บุญนະ หนุคง จารุย ทับทิมทอง จรุญ ศรีสุวรรณ กัมลิกานต์ ปโลดปล้อง สำเริง แซ่ตัน ขวัญใจ คงกักดี รุจิรา ปรีชา อรักษ์ ทองเดช ชนิศ พานิชกิจ กัญญา เชื้อพันธุ์ สุนันทา วงศ์ปิยชนและสุนิยม ตาปราบ. 2553. ข้าวเหนียวดำมีสีพันธุ์พื้นบ้านสายพันธุ์เด่นภาคใต้ ข้าวเหนียว ดำซ่อนไม้ไผ่ (PTNC96004-49) ข้าวเหนียวดำหมอ (PTNC 96051-37) ข้าวเหนียวดำตันดำใบดำ (PTNC96071-39) และข้าวเหนียวแดงกรรมแรก (PTNC96059-61). เอกสารประกอบการนำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการข้าวกลุ่มศูนย์วิจัยข้าวภาคใต้ ประจำปี 2553. วันที่ 25-26 พฤษภาคม 2553 ณ โรงแรม วี.แอล. อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. 19-35.

มูลนิธิขวัญข้าว. 2556. คุณค่าทางโภชนาการของสายพันธุ์ข้าวท้องถิ่น. <http://www.khaokwan.org/localseed.html> สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2556.

รัชนี คงคาฉุยฉาย 2556. โครงการบูรณาการเทคโนโลยีชีวภาพในการสร้างพันธุ์ข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่า สูง. สถาบันวิจัยโภชนาการ. มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2556.

ศุภชัย สมปปิโต. 2542. รายงานการวิจัยเรื่องการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อข้าวหอมพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (*In vitro culture of traditional aromatic rice (oryza sativa of Northeastern, Thailand)*). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 25 หน้า.

สำเริง แซ่ตัน. 2550. ข้าวพันธุ์พื้นบ้านภาคใต้ เล่ม 1. ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวพัทลุง. สำนักวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว. กรรมการข้าว. 175 หน้า.

สำเริง แซ่ตัน. 2553. ข้าวพันธุ์พื้นบ้านภาคใต้ เล่ม 2. ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวพัทลุง. สำนักวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว. กรรมการข้าว. 180 หน้า.

ศูนย์วิทยาศาสตร์ข้าว. 2556. ข้าวพันธุ์พื้นบ้าน ของตีที (เกี๊อบ) ถูกลีม. <http://dna.kps.ku.ac.th/index.php/ข้าว-ข้าวพันธุ์พื้นบ้าน-ของตีที-เกี๊อบ-ถูกลีม.html>. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2556.

Anita R., Aich S.S. and Mukherjee S. 2012. Differential responses to indirect organogenesis in rice cultivars. International Journal of Scientific and Research Publications 2 (9): 1-5.

Din A. R. J. M., Ahmad F. L., Wagiran A., Samad A. A., Rahmat Z. and Sarmidi M. R. 2016. Improvement of efficient in vitro regeneration potential of mature callus induced from Malaysian upland rice seed (*Oryza sativa* cv. *Pandera*). Saudi Journal of Biological Sciences 23: S69–S77.

Dey M., Bakshi S., Galiba G., Sahoo L., Panda S.K., 2012. Development of a genotype independent and transformation amenable regeneration system from shoot apex in rice (*Oryza sativa* spp. *indica*) using TDZ. Biotechnology 2: 233–240.

- Ge X.J., Chu Z.H., Lin Y.J. and Wang S.P. 2006. A tissue culture system for different germplasms of indica rice. *Plant Cell Reports* 25: 392–402.
- Henke R. R., Mansur M. A. and Constantin M. J. 1978. Organogenesis and Plantlet Formation from Organ- and Seedling-Derived Calli of Rice (*Oryza sativa*). *Physiologia Plantarum* 44(1): 11-15.
- Karthikeyan A., Thevar S., Pandian K. and Ramesh M. 2009. High frequency plant regeneration from embryogenic callus of a popular indica rice (*Oryza sativa* L.). *Physiology and Molecular Biology of Plants* 15(4): 371-375.
- Kinoshita T. and Mori K.. 2001. *In vitro* techniques for genomic alteration in rice plants. *Euphytica* 120: 367–372.
- Lee S. T. and Huang W. L. 2014. Osmotic stress stimulates shoot organogenesis in callus of rice (*Oryza sativa* L.) via auxin signaling and carbohydrate metabolism regulation. *Plant Growth Regulation* 73(2): 193–204.
- Linsmaier E.M. and Skoog F. 1965. Organic growth factor requirements of tobacco tissue cultures. *Physiologia Plantarum* 18: 100-127.
- Manickavelu A., Nadarajan N., Ganesh S.K., Ramalingam R. and Raguraman S. and Gnanamalar R.P. 2006. Organogenesis induction in rice callus by cyanobacterial extracellular product. *African Journal of Biotechnology* 5(5); 437-439.
- Mohammad A.M., Tushar C.S., Towhida A., Ahmad H.K. and Mohammad F.A. 2013. Indirect plant regeneration in aromatic rice (*Oryza sativa* L.) var. 'Kalijira' and 'Chinigura'. *Acta agriculturae Slovenica*, 101 - 2, september 2013. 231-238.
- Murashige T. and Skoog F. 1962. A revised medium for rapid growth and bioassays with tobacco tissue cultures. *Physiologia Plantarum* 15: 473-479.
- Premvaranon P., Vearasil S., Thanapornpoonpong S., Karladee D. and Gorinstein S. 2011. *In vitro* studies to produce double haploid in Indica hybrid rice. *Biologia, Section Cellular and Molecular Biology* 66 (6): 1074-1081.
- Puspasree P. and Ebrahimali A.S. 2013. Protocol optimization and evaluation of rice varieties response to *in vitro* regeneration. *Advances in Bioscience and Biotechnology* 4: 647-653.

- Raghavendra G., Kumaraswamy G.K., Ramya B., Sandesh S.H., Yogendra K.N. Deepak N. and Gowda P.H. R. 2009. Direct Multiple Shoot Regeneration of indica Rice (*Oryza sativa*) var. 'Rasi' The Asian and Australasian Journal of Plant Science and Biotechnology, The Asian and Australasian Journal of Plant Science and Biotechnology. 4 (1): 71-73.
- Revathi S. and Pillai M. A. 2011. *In vitro* callus induction in rice (*Oryza sativa* L.). Research in Plant Biology. 1(5): 13-15.
- Tsukahara M. and Hirosawa T. 1992. Simple dehydration treatment promotes plantlet regeneration of rice (*Oryza sativa* L.) callus. Plant Cell Reports. Oct, 11(11): 550-553.
- Wijesekera T.P., Iqbal M.C.M. and Bandara D.C. 2007. Plant Regeneration *in vitro* by Organogenesis on Callus Induced from Mature Embryos of Three Rice Varieties (*Oryza sativa* L., ssp. *indica*). Tropical Agricultural Research 19: 25-35.
- Xiuli S., Jianjun C., Michael E., Richard K. and Henny J. 2007. Assessment of somaclonal variation in Dieffenbachia plants regenerated through indirect shoot organogenesis. Plant Cell, Tissue and Organ Culture 91: 21-27.
- Zuraida A. R., Naziah B., Zamri Z., Sreeramanan S. 2011. Efficient plant regeneration of Malaysian indica rice MR 219 and 232 via somatic embryogenesis system. Acta Physiol Plant (2011) 33: 1913–1921.
- Zhao W., Zheng S. and Ling H. 2011. A regeneration system and Agrobacterium-mediated transformation of Chinese upland rice cultivar Handao297. Plant Cell, Tissue and Organ Culture 106: 475–483.

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1 ส่วนประกอบสูตรอาหาร MS และ LS

สารเคมี	Murashige & Skoog (MS) (1962)	Linsmaier & Skoog (LS) (1965)
	(mg/l)	(mg/l)
CaCl ₂ 2H ₂ O	440	400
CuSO ₄ 6H ₂ O	0.025	0.025
FeSO ₄ 7H ₂ O	27.8	27.8
H ₃ BO ₃	6.2	6.2
KH ₂ PO ₄	170	170
KI	0.83	0.83
KNO ₃	1,900	1,900
MgSO ₄ 7H ₂ O	370	370
MnSO ₄ 4H ₂ O	22.3	22.3
Na ₂ MoO ₄ 2H ₂ O	0.25	0.25
Na ₂ EDTA 2H ₂ O	37.3	37.3
NH ₄ NO ₃	1,650	1,650
ZnSO ₄ 7H ₂ O	8.6	8.6
Inositol	100	100
Nicotinic Acid	0.5	
Thiamine HCl	0.1	0.4
Pyridoxine HCl	0.5	
Glycine	2.0	
Sucrose	30,000	30,000

ภาคผนวกที่ 2 รายชื่อผู้เข้าอบรม

ลงทะเบียน

กิจกรรมนิทรรศการ “การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพิขกับการอนุรักษ์ข้าวท้องถิ่นภาคใต้”

(โครงการวิจัยเรื่อง ความผันแปรในลักษณะปรกฏและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของข้าวเหนียวดำมีสีพันธุ์
พื้นบ้านสายพันธุ์เด่นภาคใต้: ข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้และข้าวเหนียวดำหมอ)

ณ ตำบลหารเทา อ. ปากพะยูน จ. พัทลุง

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ลายมือชื่อ	
			08.30 - 12.00 น.	13.00 - 17.30 น.
1.	นาย สุริษ คิจคณา	116 หมู่ 9 ถนนเตาอ. ปากพะยูน	โอลิฟ	โอลิฟ
2.	นาง ทิพร คงคา	133/1 หมู่ 9 ถนน	จิตรา	จิตรา
3.	นาง เมฆ กาญจน์รุ่ง	146 หมู่ 9 ถนน	๖๖๘	๖๖๘
4.	นาง พากา ธรรมกรุ๊ป	92/2 หมู่ 9 ถนน	สุจ	สุจ
5.	นางสาว ปั้นไก นาคราช	418 หมู่ 9 ถนน	น้ำตาล	น้ำตาล
6.	นางอุบลรัตน์ คงคา	62 หมู่ 9 ถนน	สุนติ	สุนติ
7.	นาง นรดา ศรีราษฎร์	17- 26 หมู่ 9 ถนน	2020	8807
8.	นาง วราภรณ์ ใจดี	1042 หมู่ 9 ถนน	2/12	2/12
9.	นาง นิตยา รุ่งศักดิ์	93 หมู่ 9 ถนน	นิตยา	นิตยา
10.	นางสาวนันจ์ วงศ์นนท์	265 หมู่ 9 ถนน	สมศรี	สมศรี
11.	นางสาวอรุณ ยุ่งเรือง	30 หมู่ 9 ถนน	นฤทธิ์	นฤทธิ์

ลงทะเบียน

กิจกรรมนิทรรศการ “การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพิชกับการอนุรักษ์ข้าวท้องถิ่นภาคใต้”

(โครงการวิจัยเรื่อง ความผันแปรในลักษณะปรากฏและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของข้าวเหนียวดำมีสีพันธุ์พื้นบ้านสายพันธุ์เดิมภาคใต้: ข้าวเหนียวดำซึ่งไม่ได้และข้าวเหนียวดำหม้อ)

ณ ตำบลหารเทา อ. ปากพะยุน จ. พัทลุง

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ลายมือชื่อ	
			08.30 - 12.00 น.	13.00 - 17.30 น.
12.	นางกัญญา ภูมิคุณ	112 บ.4 บ้านสวน	กัญญา	กัญญา
13.	นางสาว ใจมี่แก้ว	441 บ.9 บ้านสวน	ใจมี่	ใจมี่
14.	นางสาว แท็กมนต์	14 บ.9 บ้านสวน	แท็กมนต์	แท็กมนต์
15.	นายคงชัย บุญกลาง	118/1 บ.9 บ้านสวน	คงชัย	คงชัย
16.	นางชนิษฐา ใจดี	86/2 บ.9 บ้านสวน	ชนิษฐา	ชนิษฐา
17.	นางสาวน้ำฝน ใจดี	86/1 บ.9 บ้านสวน	น้ำฝน	น้ำฝน
18.	นางสาว เจริญ งามวงศ์	91/1 บ.9 บ้านสวน	เจริญ	เจริญ
19.	นางกัมมิน ใจดี	139 บ.9 บ้านสวน	กัมมิน	กัมมิน
20.	นางสาวอรุณรัตน์ ใจดี	102/1 บ.9 บ้านสวน	อรุณรัตน์	อรุณรัตน์
21.	นางรุ่ง ใจดี	68 บ.9 บ้านสวน	รุ่ง	รุ่ง
22.	นาง กานดา ใจดี	22/2 บ.9 บ้านสวน	กานดา	กานดา

ลงทะเบียน

กิจกรรมนิทรรศการ “การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพิชักกับการอนุรักษ์ข้าวท้องถิ่นภาคใต้”

(โครงการวิจัยเรื่อง ความผันแปรในลักษณะปรากฏและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของข้าวเหนียวดำมีสีพันธุ์

พื้นบ้านสายพันธุ์เด่นภาคใต้: ข้าวเหนียวดำซึ่งไม่มีไฟและข้าวเหนียวดำหม้อ)

ณ ตำบลหารเทา อ. ปากพะยูน จ. พัทลุง

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ลายมือชื่อ	
			08.30 - 12.00 น.	13.00 - 17.30 น.
23.	นางจตุร ข้อแก้ว	55 ม.9 ต.หาดใหญ่	๐๐๖	๐๐๗
24.	นาง จิตตานา ใจดีสันต์	99 ม.9 ต.หาดใหญ่	๑๖๐๘๖	๑๖๐๙๖
25.	นางสาวนันดา ภูริษา	419 ม.9 ต.หาดใหญ่	๒๖	๒๖
26.	นางสาว ภัสสราราม	113/3 บ.4 ต.หาดใหญ่	๐๗๕	๐๗๕
27.	นางสาว แทรา ก้า	160/1 ม.9 ต.หาดใหญ่	๙๐๗	๙๐๗
28.	นาง นภาชน ใจดีสันต์	102/1 ม.9 ต.หาดใหญ่	๒๖	๒๖
29.	น.ส. กิตติญา ภูริษา	๙๙/๑ ม.๙ ต.หาดใหญ่	กิตติญา	กิตติญา
30.	อนันต ใจดีสันต์	105 ม.๙ ต.หาดใหญ่	๐๖๘๘	๐๖๘๘
31.	นาย/นางสาวนันดา ภูริษา	๖๙ ม.๙ ต.หาดใหญ่	๙๙๙๙	๙๙๙๙
32.	นาง จิตตานา ใจดีสันต์	101/๒ ม.๙ ต.หาดใหญ่	๗๖	๗๖
33.	นาง คัมภีร ภูริษา	๙๙ ม.๙ ต.หาดใหญ่	๙๙๙๙	๙๙๙๙

ลงทะเบียน

กิจกรรมนิทรรศการ “การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพิชกับการอนุรักษ์ข้าวท้องถิ่นภาคใต้”

(โครงการวิจัยเรื่อง ความผันแปรในลักษณะปราภูมและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของข้าวเหนียวดำมีสีพันธุ์
พื้นบ้านสายพันธุ์เด่นภาคใต้: ข้าวเหนียวดำซื้อไม่ได้และข้าวเหนียวดำหม้อ)

ณ ตำบลหารเทา อ. ปากพะยูน จ. พัทลุง

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ลายมือชื่อ	
			08.30 - 12.00 น.	13.00 - 17.30 น.
34.	กานต์ คงชัย ชิตาดา	2 ม. 9 ต. นาสิน ๑. หมู่ที่ ๑ จังหวัดสงขลา		
25	สมชาย ลังกา	109/๒ บ้าน ๑๗ หมู่ที่ ๑ ต. นาสิน จังหวัดสงขลา		
36	นฤบดิน พากเพียร	36 ม. 9 ต. นาสิน จังหวัดสงขลา		

รายงานสรุปการเงิน ประจำปีงบประมาณ 2557

เลขที่โครงการ 2557A15662001

โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา

ชื่อมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ชื่อโครงการ : ความผันแปรในลักษณะปราภูมิและการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อของข้าวเหนียวดำมีสีพันธุ์
พื้นบ้านสายพันธุ์เด่นภาคใต้: ข้าวเหนียวขาวซึ่งไม่ได้และข้าวเหนียวดำหม้อ

ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน ผศ.ดร. จักรกริช อันนันตรัตน์

รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่ 17 กรกฎาคม 2557 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560

ระยะเวลาดำเนินการ 2 ปี 7 เดือน ตั้งแต่วันที่ 17 กรกฎาคม 2557 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560

รายจ่าย

หมวด	งบประมาณรวมทั้งโครงการ	ค่าใช้จ่ายขาดปัจจุบัน	คงเหลือ (หรือเกิน)
1. ค่าตอบแทน	25,000	24,970.00	30.00
2. ค่าจ้าง			
3. ค่าวัสดุ	76,760	75,477.01	1,282.99
4. ค่าใช้สอย	148,240	94,980.00	53,260.00
5. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	-	-	
รวม	250,000	195,427.01	54,572.99

จำนวนเงินที่ได้รับและจำนวนเงินคงเหลือ

จำนวนเงินที่ได้รับ

งวดที่ 1 150,000 บาท เมื่อ 17 กรกฎาคม 2557

งวดที่ 2 50,000 บาท เมื่อ 18 มกราคม 2558

รวม 200,000 บาท

ลงนามหัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน

วันที่ .....

ลงนามเจ้าหน้าที่การเงินโครงการ

วันที่ .....